

TRANSILVANIA

Organul societății culturale „Astra“.

Idealul.

Nici astăzi n'a ajuns mai sus decât ieri...

Indărătnic, zid uriaș din cremenea sgriftoaraicei, i se 'nfpise deacurmezișul un punct de inflexiune; își atinse punctul mort, ca meandrele rotunde ale undei sonore când își întretaie avântul cu extenuarea. Cu fiecare ciob de stâncă invins, părăsit înapoi, simțea bășica de îndrăzneală ce o înfulicase jos, destrămându-se, și simultan cu pierderea ei se veștejeau și fibrele nervoase. Minerul nu robotește mai răbduriu în carnea bolovanului și nici rândunica nu se opintește mai săgetătoare cu supremele aripi să ucidă infima și desnădejduitoarea depărtare până la dunga limanului. Însă exemplul cel mai determinant era, în cazul lui, tânărul dela Marathon, care deasemenea ducea un secret ce valora imperii. Deaceea când erau consumate puterile lui — omeneschi și trecătoare — voința, această nestimată ce se găsește în stare rudimentară și inconștientă și la dobitoace, crescând în proporții de amplă cupolă la homo sapiens, îi arunca vreascuri bune în jăratecul năvalei interioare, învăpăindu-l ca pe o viață terminată întreținută cu baloane de oxigen.

Aceste reflexe, deși focul stâns, făceau minuni.

Un reflex îl strămură: fără forțe, mai urcă vreo câțiva coți... Apoi, istovit, renunță și începu coborârea. Umila coborâre! Elanul lui Napoleon, frânt de placiditatea stepelor de zăpadă!

Astfel nici astăzi n'ajunse mai sus decât ieri!

Incercase și noaptea. Cu mai multă prevedere decât un chimist între eprubete și table de valențe își pregătise ascensiunea. Ieșise, ca noptatecii furi, din coliba ce și-o durase în creerii molifților lumânăratici și, călcând pe capriciile covorului selenar, răcoros, se strecură — rază stingheră, printre ei — și se pomeni deodată cu perețele de piatră 'n față: până 'n hăul nepătruns al nopții. Își măsură chingile voinții pe lespezile cu proporții himalaice și, în entuziasmul tineresc, într'o clipă și-o 'ncălecă în vârf... Avea senzația acelora cari, istorisind sborul în avion pe

înțelesul vulgului, spun că ei rămân jos, într'un anume punct al spațiului, iar sufletul, sau ce: stomacul? li-se aburcă 'n nori. Ponderea trupului împletită cu huma blestemată îl ținutia jos: numai elementele divine din el, degajate, se cocoțau repentin pe gghiaburi ca proiecția discului galben al unui reflector înebunit: voința, dorul de mai sus, mirajul necunoscutului... El, de fapt, continua un vis. Par'că se visa că a început urcușul unui munte: sta întins boierește în pat, și știa asta, și totuș urca. Ci visele nu-l mulțumeau, căci niciodată nu parvenea la punctul râvnit; totdeauna corpul i se răsucea în somn, ceva troznea în cameră, lătrau cățeei pământului, iar el se trezea... Cu timpul, după un proces de o inchizitorială severitate autodisciplinară, eliminând prisosurile, își educase propriul ins în vederea Marelui Scop și spera, nu, era convins imo pectore că glonțul, dacă i-ai pus foc, merge pe traiectoria destinată... Și sta în lumina galbenă a lunii mai drept și mai neclintit ca o lance... Și, cum s'a spus, încercase și noaptea ca hoții, dar nu izbutise: nu era obișnuit să orbecăiască! Deși trase nădejdea că, înșelându-se pe sine, prin cunoașterea postatei parcurse și a celei ce avea încă s'o doboare, va reuși... stâncă tot stâncă! Deși stimulat de hădoasele diformități ce mișunau în afunzime — și avea groază de urățeniile pământului ca alți oameni de trăznetele cerului — stâncă tot stâncă, iar el, un biet om!

O, de câte-ori n'a stat la poalele colțului de peatră în extaz!

Poporu-i zicea Colțul Trăznetelor, căci poporul știa că acesta e elementul lui esențial, caracteristic, fără să fi cutreerat prin deșartele ținuturi ale filozofiei. Rânduri, rânduri, trecuseră vremile grele peste el: vânturile stârpirii, pe cari scoarța durificată a pământului le-a pipăit la obârșii, s'au încăierat și pe creștetul lui (după-cum, poate, și valuri peste valuri, marine, s'au rotit spumegate, odinioară, aci...) ...iar el sta nemișcat. Cu impasibilitatea pietrii, căci: cum au venit așa s'au dus — gălăgioase și efemere.

In clipe de neputință, ungherul glumeț al humorului său se lumina. Se juca:

— Minaretul Codrilor, cu vulturul muezzin. — Prea dulceag: cafea cu lapte, pentru cocoane.

Degetul de văpaie (asta într'amurg, când borta spartă în visteria văzduhului de soare, își revărsa rubinăriile) al Pământului, cu unghia de topaz: cuibul. Voia să ticluiască o alegorie, dar o izbândea necompletă, fiindcă-i lipsea un cuvânt „în stare să trezească ideia altui lucru“, de ex.: amenințător, deci o aruncă. S'apoi, nu se sinchisea el de o astfel de amenințare; avea ochi numai pentru lucrurile de deasupra pământului.

— Panașul lui Atlas... dar purta Atlas coiful onoarei mândre? Acest individ, fără nici un ideal, încovoiat de sarcina sa mizerabilă, e figurat totdeauna gol.

— Crucea ... o crucea! Crucea era în spatele său.

— Epopee cioplită 'n piatră; descripția scutului lui Achille nu-i putea rezista... Înșă atunci era numai un epizod. El râvnea totul.

— Farul Turiștilor. — Ce banală .aceasta de pe urmă! Din capul locului, el nu voia să se amestece printre turiștii cu rucsacuri, cu Thermos, butterbrot, scl... Independent era, fără balast.

... Și așa, incetul cu incetul își scria metaforele, alegoriile, imaginile pe fundul zării, cu vârful de oțel al irisului rătăciitor, sau pe mușchiul izvoarelor tănuite, cu mânilor sale mlădioase cu care voia să prindă într'o zi misterul, cum prinzi un scaun, o carte sau un braț cald de femeie... Roiau depărtările și apropiările, afunzimile și înălțimile de gândurile lui; ba și-le trimetea și dincolo de concret. Trăia, ca Don Quijote, din sus de realitate, ca coșcogeamitele Gulliver cu capul deasupra căsuțelor liliputane, unde totuș se sbuciumau suflete: iubiri, invidii, ridicol, patimi, plictiseală, entuziasm, căscat, cugetări, ură, pocniri de răs, topiri de plâns, somn, etc... Life is but thought, îi spusese odată un poet, jos, între oameni; dar pentru el, de când se surghiunise în coliba lui, strângându-și fricos gândul la sân, se răsturnase masa cu valorile: Thought, that is life!... Iar materialul, cotidianul aproape încetase a exista pentru el... (Acuma, pozitivistii desigur se vor minuna: ce mânca? ce bea? cui vorbea? — căci se pare că înțeleptul dela Koenigsberg a uitat, când a făcut bilanțul imperativelor, să înșiruie pe firul său și: necesitatea de a vorbi — și multe altele, cari nu pot fi scrise aici. Răspunsul e unic: trăia cu gândul. Gândul e infinit, sub ochianul tuturor raporturilor cunoscute, mai ales sub cel patentat de curând)... Pustnic? Dar pustnicul simte cum clocotește în el, uneori cu huruitul miliardelor de bolovani sub roțile hodorogei lui Sf. Ilie, alteori cu potolirea treptată a pendulului, amintirile. Pustnicul îl are pe Dumnezeu, șezând pe tronu-i de aur, pe Isus plimbându-se prin valea parfumată a lui Iosafat, pe Maria în talarul candoarei albastre ce i-o împrumută evlavia celor chemați și nechemați, pe toți serafimii și ceilalți îngeri frumoși și muzicali... El nu avea pe nimeni. Era un biet suflet. Singur ziua, singur noaptea...

Cu toate acestea, frigul piscurilor era pentru el o categorie abstractă: lui îi era cald printre contingențele de ghiață ale culmilor.

Și se gândea câte odată: dacă Colțul ar fi de ghiață, căldura mea l-ar nimici, iar eu a-și rămânea cum am fost: fără să fi ajuns sus.

...Cât de limpede îl vedea uneori desemnându-se pe apele orizontului: conturul era tăiat, cu briciul, și lipit pe fundal; marginile lui desigur ar fi despicate orice vietate s'ar fi încumetat să s'apropie de el.

...Ci mai ales când era lună plină sta să-l admire: palat de cleștar îi părea, străveziu, și rar îl părăsea și târziu...

A trecut și el prin ipostazele pe cari le preschimbă o creație: momentul, sau salba de momente, când artistul, confundat cu munca sa, învâltorat de febra zămislițoare, se uită pe sine și uită și laurii finali. Pentru pictor, sculptor, compozitor uneori, când plămădește melodii, la miez de strădanie și asudare, fără să știe, pasta, marmora și sunetele lăuntrului devin substanțe vii: complexul, avut dela start în vedere, se estompează și numai amănuntul trăiește. Apoi iar întregul covârșește migala... Așadar și el trecuse prin aceste ispite, când, momentan, era mulțumit de contemplarea stâncii: se oprea din drum și se afunda până peste cap în studiul ei. Și vârful îl uita.

În acest chip a formulat, rămânând însă numai în teorie, o întreprindere tot atât de grea: să sfredelească cu unghiile, cu dinții să rupă, cu coatele să spargă piatra masivă, să-și facă poteca în corpul stâncii spre culme. Cărarea furnicilor și a viermilor!... Asta ar fi însemnat că pătrunde pe furis, lăturiș. El însă avea fruntea nepătată. Și zguduit a fost de un fior tragic; luptau în el doi inși: Smeul Smeilor, de smoală și Făt-frumos, de lumină: să-și croaiască, subteran, poteca rușinii, a josniciei, și când răzbește sus să-și plece capul, cum fac condamnații pe dreptate, sau să continue cu încăpăținare suișul pe pârreții Colțului. (Cine nu crede că geniul vrea să zică răbdare?). Și, mândru, dete cu piciorul primei opinii și se legă cu funii de mățase împletite 'n șase de a doua: superficial, dar suie 'n aier liber, în văzul uimit al codrilor și pizmătăreț al paserilor. Își umple plămâni cu ozonul ce urcă, fum nevăzut de improspătătoare tămâie, din cătuile de cetină: sănătos și bărbătesc. Mereu are, astfel, prilejul să arunce, cu gestul sublim al semănătorului, disprețul asupra inerției ologite jos, neputincioasă. Căci nu putea concepe, ca acolo sus să fie nevoit să se scuture de pulberea și mucegaiul îmbăcselii negre din măruntaiele stâncii, otrăvind veșnicia beției piscurilor.

Tot mai tare îl strângea Colțul Trăznetelor în cercurile de urajă. Ca diamantul negru și fără păreche pe care basmele indice l-au suit în surguciul statuei colosale a lui Buddha Sakyamuni, așa emana Colțul efluviile de încântare, captivându-l, cum fac șerpii tropicului cu prada lor.

Uneori, cățărât pe vreo colonetă golașe a Colțului, asemenea unei gângăni pe trunchiul fagului secular, se oprea și netezea duritatea stâncii: îi părea fruntea vastă și brăzdată de fulgerele gândurilor nerealizate a cutărui geniu al pământului... Și-i era teamă să nu 'nceapă fierberea ideologică sub el, să se prăvălească gratuit jos.

Ceeace-i fortifică convertirea a fost o privesițe, lângă care atributul de „grandios“ e mic: o clipă de neuitat. Cotropitoare, ca o avalanșă de pietre: l-a apucat în ghiare, l-a răsucit, omo-

rându-i trecutul — meschin, cum l-a numit de-atunci — și când și-a revenit în ori — la dreptul vorbind n'a mai revenit la starea dinainte, era schimbat!

... Ieșise din coliba sa, pe o limbă de pământ ce se 'ntindea deasupra văii ce-l despărțea de colț, jos murmură blând pârăul. În față se 'niepta în sus păretele... De nicăiri nu apare așa de magnific. Văzut de aiurea cu alți receptivi, face o impresie destul de proastă: dinspre miazăzi pare bleg; dinspre soare apune fad; dinspre soare răsare șters; numai dinspre miazănoapte e titanic... Dar atunci, în ziua aceea, cele patru stihii ale lumii nu-și găsiră ciubucul păcii, scăpară de sub controlul lui Manitto, și se 'ncăierară într'un războiu nemaipomenit. Trimiseră vâlva pădurii cu cap de mistreț, ochi în spate, coada 'n locul limbei, picioarele dinainte înapoi și invers, să spotăie din coltoanele respective aerul, apa, focul și vântul, cari se odihneau. Acestea, izgonite, pocniră din harapnice și drumu' ca fumuri! Cât ai bate 'n palme se iviră 'n galop grămezile de nori. Ca sub porunca unei mâni nevăzute din adâncuri ei se respirară pe sub oceanul de albastru și, lână scărmanată și stropită cu vinețea, se 'nvâlvorară duduind. O minune: contrastul de lumină și umbră! Și păreau așa de moi!... Zădărite din puțurile neștiute ale muntelui, țâșniră sute de părăiașe, cari, cum nemereau pe sub nori albi ori negri, manifestau apă fulguranță sau asfalt opac... Și o disarmonie inefabilă se ridică din solul apos: clinchetul și voaieielor ce n'au străpuns încă podeaua. Norii pogoriră apoi până pe pământ. Se amestecară, cum se amestecă hulubii cu vrăbiile și cioarele printe orătănii, cu copacii, cu muchile, cu culmile, cu pietricelele. Veniră norii pe pământ!.., Nu se mai deosebia susul de jos, josul de sus: nori erau jos, pământ era sus... Dar n'a fost de-ajuns! Deodată se iscară focurile din nimic. Șerpuiau duble și triple, ca zigzagul pe spinarea viperii, care și ea se răsuțește: împrășcau mănunchiuri de jos, coborau evantalii de sus. Instantanee de purpură. Incheiară vântoasele din miezul pământului iritate. Iși bătură joc de orânduiala relativă a firii, răsturnară totul cu capu' n jos, suflară dihonie și... dispărură..

Cu mâinile 'nceștate de ramura puternică ce i-o întinsese un copac deasupra, holbat și mut, azistase la toate aceste grozăvenii. Iși trecu dosul dreptei pe fruntea îmbrobonită, se scutură și... fu altul. De ce?

Toate au avut parte de pervertire, toate au fost diformate de viitor, toate s'au ales rănite din trântă, — numai Colțul trăznelelor strălucea mai curat ca totdeauna!..

Atunci șuvița de admirație i se umflă așa de mult încât, disolvată în uitarea de sine, năvăli, fluviu vrășmaș, către colțul Trăznelor.

...Dar, „în definitiv“, ce voia el?

Mai sec decât mustirea întrebării stupide: să suie piscul! (În sfârșit! Taina tainelor e trădată! Der Herr Leser hat seine Schuld getan...) Voia să ajungă sus; o dorință foarte comună. Și mai voia să vadă cuibul de vulturi, de unde în diminețile senine se 'nfigeau — dâre sumbre — Stăpânii în atmosfera pură. Scop științific? Nu. Nostalgie copilărească? Da. Nebunie? N'as putea spune căci e prea forțat... La așa, o leacă de scrinteală. Pofta lui, departe de a fi de ordin stomacal sau epidermic, nu era prea teribilă: să-și injecteze nervii cu vinul abisului; să se îndoape cu orgoliul dominației absolute; să se piardă, firicel de nisip, în piramidalitatea steiurilor... și azurul, azurul scânteietor să-l soarbă, înmiresmându-i neliniștea... O, calmul înălțimilor; liniște a piscurilor dinainte de creație, când Duhul plana peste prăpăstiile în care aveau să sălășluiască mai apoi oamenii... Nici amintire; nici patimi; nici vaer... Nimic nu se mișcă... Și numai el, deasupra micimilor... Nici un sgomot... — Da, asta ar fi vrut-o!

Străbătuse purgatorul: viziunea aceea în linii pelasgice i-a expectorat orice rezidii de sociabilitate. Era ca Steaua Nordului, fixă pe firmament, pe când milioanele de stele, și glorificate și anonime, se rotesc neconținut. Proiectoarele „lumii“, ce-i drept, au rășfrânt lumină stranie asupra lui, excomunicându-l. Lumea... Ei, lumea? Lumea nu-l înțelegea. Atârnau de el scaeții bărfelii râncede; îl întâmpina cu plesnitori de răs găunos din măsele putrede; totdeauna era nevoit să străbată străzile, locuite de semenii de-ai lui, cu capul plecat, căci simțea el rușinea pe care n'o dibuiau ei... Trăise și el odată cu ei, demult, demult, ca ei. Șezuse la mesele, la banchetele lor, sudoripare; mâncase grăsimile și prăjiturile lor. Răse deavalma de comunicările uscate ale petrecerilor în comun; ascultase acte întregi de certuri, cum nici eroii homerici nu proferau; pătrunse sensul privirilor colțurate. Dar, într'o zi, ori-unde își arunca ochii, vedea cu slove de flacăra: anost, anost, adecă: sarbăd, sarbăd. Și, scârbit, căută refugiu. Dintâi în el. Pe urmă: în el și departe de ei. Atunci își lustrui toiagul singularității. Și singur se înalță, și drept pe soclul forjat din trecutul renegat de conștiință, — nu de altceva!

Acuma vrea să urce colțul trăznetelor: să stea, statuie, pe cel mai înalt țanc!

Ci nici azi n'a ajuns mai sus decât ieri!..

Drept-aceea toată ziua o petrecu la poalele stâncii, călind planuri, căci desnădejdea n'o cunoaștea. Trecutul mort; prezentul inexistent; trăia monoman în viitor. Renunțarea pentru el nu echivala cu dezastrul, pentru alții, — probabil fiindcă nu găsea în sacul lui teama de ridicol, care la alții abunda sdravănă și de o sensibilitate exclusivistă.

Noaptea — căci nu știi ce îl făcea să presimtă vag că-i ultima — tot acolo.

Și ziua și noaptea, și noaptea și ziua: treaz și neostoiat, In clipa când, cu puțin înainte de ce se îngână ziua cu noaptea, întunerecul devine mai compact și răcoarea mai ascuțită, el — cum sta, om de piatră pe lespede de piatră — simți cum o plasă surie de sfârșeală îl înfășoară, sugându-i vlaga. Se smâci deodată, ca Prometheus în lanțuri și sângele svâcni iarăș primordial. De vreme, în zori, vulturul își părăsi cuibul. Il văzu implântându-se în aer, apoi ca piatra căzută 'n lac, tăind cercuri tot mai largi, cari mureau în urma lui, nevrednice... un punct... apoi nimic. Când nu-l mai văzu, își pompă pieptul și se ridică. Incepu să suie...

Li stăruia în minte punctul de inflexiune de ieri. Dar hotărârea ce o 'nghiți acum fu de un granit mai dur decât cel de ieri și de totdeauna. Se apropie de singurul loc vulnerabil al colfului, unde un gigant și-a înfipt săcurea 'n steiu, crăpându-l în două; aci tabla nu era netezită de mâna ploii multimilenare. Răsăreau ici-colo mici sgronțuri neșlefuite. Iși împletea degetele pe după ele și se trăgea sus. Urmă apoi o bucată cu trepte, când putu respira, înveselindu-și pieptul. Poposi: el nu era decât tensiune extremă spre pisc. Deși se afla la o înălțime „considerabilă“, trecut de sfărmăturile cari zurăiau când te 'ncurcai printre ele, totuș, se simțea încă legat de glie. Inșepat astfel de gând, tresări și reincepu. Dealul Căpățânelor!... Cu crucea 'n spate oare Isus a avut mai mult de îndurat decât el?... Mânile nervoase și tari ca frânghiile de sârmă răsucită se prindeau de câte o eșitură, se mlădiau după o lespede, intrau într'o rânjitură a pietrii și, schioapă cu schioapă, câștiga... Muchi aeriene, păreți ca oglinda, parmaclăcuri stinghere, toate de o perpendicularitate soră cu absolutul... Iși ridică ochii: amețitor, păretele se cabra. Inșă nu putea rămâne acum, la contemplație. — „Să fiu sus!!! N'avea răgaz pentru estimarea ascensibilității restului. Sus!... Sus!... Stânca nu poate fi o piedecă în fața voinții! Tot mai mult răpunea din încăpăținarea pietrii. La dreapta zări o prelungită scurmătură. Cu toate antenele sensibilității știa că e aproape! Dar nervii și oțelul mușchilor încet, încet, înșepeneau: se transforma în plumb greu... Sus! Sus!... Cioplite-s par'că cu dalta laturile colosului. Sângerând din amândouă palmele, cu genunchii jupuiți se târa, se târa în sus. Uniformitatea netedă o biruia încă cu resorturile din vârful picioarelor și cu tăria neînfrântă a unghiilor... mereu descrescânde... Elasticul musculaturii cedează... Urmă apoi cea de pe urmă sforțare, răscum-părătoare: o gaură 'n stâncă; un trăznet căzuse aci cândva; strivită sârise 'n țandări. Il ajută, inșă... Melc, împingându-și mâna moartă, apucă o țandără: se mișcă! Prinsă într'o scobitură, se clătina. Suprema nădejde!... Unu sau doi centimetri... Fără suflet, cu ochii sgâiți, sângele ghiață, își contractă rămășițele năzuinții... și... Inșfârșit... ...Era sus!

Fericit, voi să-și recapete aerul pierdut, să-și purifice plămâni... Dar fu curmat brusc: doi ochi de fier se ațintiră asupra lui; era vulturul, întors săgeată, invidios. Il străpungeau privirile nepătrunse ale Stăpânului! Nemilos... A fost atât de neașteptată această lovitură, încât ameți... Undele fascinante ale ochilor cu priviri mistice îl ocoliră; îl încercuiră; îl celtuiră 'n brațe. Buimac, un fior de voluptate că și-a atins țința, îl îndemna să strige. Țipătul înmuguri, pocni și se desfăcu cărnos în el; se urcă prin vine vertiginos; se ghemui în gură; era să urle un cuvânt copleșitor... Ci ochii i se împăingineau, se vlăguia, sleia... Mohorât, un gânduleț îi flutură înainte: dacă nu 'ncremenesc aci pe culme, mă prăbușesc! O clipă îi fu totuș străluminată: avânturile, încercările, iluziile... Iar' ochii Stăpânului jucau ca fosforul pe apele nopții... Frumoase, ah! frumoase, cum nici în vis nu-ți poți dori, se desprindeau vedeniile de pe fondul de azur al cerului, care nu se sfârșise aci... lumini limpezi.. linii nezărite de nimeni încă... tărîmuri ideale, cari intrau în el, iar afară de el nu erau... Tot mai cenușii...

Nepricepând nimic, neputând ști cu adevărat dacă e fericit ori nu, se deslipi de stânca stearpă și, fără a scoate un vai, îl înghiți întunerecul...

Jos, între fărâmături, sdrobit de țincuri. Un crâmpei de creer tot mai gândea la ultimele licăriri ale Nepătrunsului. Apoi cobori. Perdeaua Neagră, pe care sta:

Denn wir sind nur die Schale und das Blatt,
Der grosse Tod, den jeder in sich hat,
Das ist die Frucht, um die sich alles dreht.

În coliba lui oamenii găsiră Stundenbuch-ul. Pe marginile paginilor putură descifra aceste cuvinte:

„... Crezi că nu știu că, odată ajuns sus, mă voiu scârbi? „Cum te scârbește orice lucru cunoscut: sugi miezul și coaja o „arunci. Crezi că nu știu că și Colțul Trăznetelor e un pisc chel „ca ori-și-care stâncă; nici lumină, nici aur nu este sus? De ce „mă constrângi să mărturisesc acestea?... „Lumea-i cum este și „ca dânsa suntem noi!!“ Așa-i. Nu este sus, nici jos, frumos, „urât, precum nici ideal nu este. Nimic nu este. Ești mulțumit? „Le știu! Le știu!... Vârsta de aur a vieții; pofta slavei; chip „de vise — da, da!.. Însă, atunci, ce-i acel imponderabil, ne- „sesizabil care te constrânge să evadezi? Ce-i forța aceea mi- „sterioasă, care, peste toți skyscraperii de raționamente logice, „peste toate piramidele de judecăți calme, inundă cernozionul „virgin din tine și-l face să rodească nostalgii? Eu știu că-s „de-șer-tă-ciuni, și totuș“... — desigur ciornă de corespondență, ce se pare că o purta cu cineva din „lume“.

AUREL DECEI.

Sub turnul Eiffel.*)

Aseară a fost o seară plină de mângăieri. Par'că te mângăia cineva pe creștet, pe frunte, pe tâmple... Seara de Maiu era prea ademenitoare ca să stau la mine 'n odaie — mi-am luat bastonul și am ieșit pe stradă. Ochii imi cereau verdeață. Am apucat-o spre „Trocadéro”. Fusesem zilele trecute în „Muzeul de sculptură comparată” și aruncasem ochii dintr'una din ferestrele muzeului spre parcul din față și spre Paris — iar acum, seara, imi promiteam o priveliște încântătoare. Nu m'am înșelat.

Ajunz în preajma „rinocerului” de bronz, care se ridica, asemenea unui vis urât, în mijlocul straturilor de flori, ce-și trimeteau mirosul cu dărnicia unui samaritean — aveam Parisul în față. Jur-împrejur parcul cu băncile arhipline de oameni, cari se lăsau — ca și mine — subjuțați de frumusețea priveliștei, înaintea noastră, după-ce ochii mi-au trecut Sena, turnul Eiffel, în fund cu Școala militară, lângă ea mormântul lui Napoleon, în „Hotelul Invalizilor”. Tot la stânga, nu departe de „Invalizi”, Palatul Bourbon, acea „Cameră a deputaților” de pe Quai d'Orsay, unde, în Ministerul afacerilor streine, se pun în zilele astea bazele unei lumi nouă.

„Lasă impresiile zilei laoparte”, mi-am zis. „Nu te mai gândi: acolo s'au dat luptele parlamentare înverșunate — acolo este îngropat, pentru unii, omul cel mai mare, pentru alții demonul cel mai cumplit — Napoleon — privește frumusețea orașului numai cu ochii. Asociația de idei să nu-ți aducă reminiscențe din cărți de istorie și de geografie! Aruncă-le în Hades! Cuprinde frumusețea cu ochii unui pictor”.

Și m'am cutremurat de frumusețea găsită în orașul ce pal-pita în seara aceasta liniștită de Maiu. Sutele, miile de lumini

*) Public această schiță, după zece ani, ca document, ca o oglindă sufletească a aceluia, care în 14 Iulie — 10 Maiul francez — se afla în Paris.

sclipeau vesel, bucurându-se par'că și ele, că le este dat să licărească. „Roata gigantică”, de lângă turnul Eiffel, se învârtea cu vagonetele-i luminate, ca o roată a norocului, din care comisia dela loterie lasă să tragă un băiețel lotul cel mare.

Ori-cât de solemn mi-am poruncit să nu mă mai gândesc la războiu, mi-a bătut la poartă ideea: e „roata norocului”, din care va trebui găsit pentru conferența de pace numărul cu noroc! Roata se învârtea și par'că aștepta să se apropie cel dorit.

De-alungul Senei filau, ca nește șerpi de argint-viu, tramvaiele electrice. De pe câteva șalupe, încărcate cu cărbuni, sub „podul de Iena”, se vedeau lămpi roșii și verzi, cari își prelingeau culoarea pe undele râului liniștit. Un reflector pornit de pe la Montparnasse, căuta — ce putea să caute acuma, când Zeppelinele dușmane nu mai nelineștesc populația Parisului?

Să fi avut talentul unui Whistler ași fi prins clipa aceasta, când odihnește Parisul, pe pânză sau în aramă — ca dânsul, cu câteva trăsături de condeiu sau de cuțit cu apă tare, în acvaforturi. . .

Stând așa și contemplând Parisul de pe o bancă a parcului, mi-au atras luarea-aminte doi inși, cari vorbeau lângă mine. Ce limbă vorbeau? Am ascuțit urechea, dar — ori-cât mi-am încordat simțul auzului — n'am putut prinde cu năvodul nici un singur cuvîntel-prietin sau înrudit cu cuvintele cunoscute de mine. Cuvinte hăcuite, șuerate, guturale — aproape dușmane urechii mele.

Par'că se certau vecinii — puteau să-și spună cuvintele cele mai grațioase, pentru mine erau cuvinte de ocară.

M'am uitat la dânsii. Am dat de doi... cum să le zic?... de doi asiati. Erau din Asia, de asta eram sigur. Pielea galbenă, albul ochilor pronunțat, umerii obrajilor ridicați, ochii — două dungii divergente, părul negru și tare. Erau îmbrăcați europenește, în niște haine prea largi, cari lăsau să li se vadă trupul, piper-nicit, și mai mic, și mai neînsemnat.

Ce limbă ciudată! mi-am zis. Ce să fie? Chinezește, japoneza? Se putea să fie doi dela conferența de pace. Treceam în revistă pe chinezii și japonezii văzuți în sala de ședințe de pe Quai d'Orsay — cine-i mai poate distinge unul de altul?!, par'că toți sunt leiți unul și același!

De ce le disprețuești limba? s'a născut o întrebare în mine. Îți sună rău? Dar numai ce-ți sună ție bine — e frumos? Tu nu găsești sonorități în ea, dar ei o mângăie și o leagănă cum își leagănă mama copilașul. „Mult e dulce și frumoasă — limba ce-o vorbim”? Fiecare neam și-o ține că e „dulce și frumoasă”. — Ți se par prea multe guturale? Dar ă-ul și â-ul nostru e frumos pentru un strein? Nu-și năcăjește palatul gurii și gâtul cu ele? — Și, mă rog, ce-ai auzit din toată limba lor? Câteva

crâmpie! Ești gata cu sentința: Tăierea capului! O, e așa de ușor să tai capul! Te-ai adâncit tu vreodată în limba lor; să vezi dacă are frumuseți sau nu? Dacă e mlădioasă, dacă e bogată în sinonime, dacă e plină de fantazie? Ai cetit tu ceva din autorii lor, ca să-ți dai seama dacă au și ei calități?

... Atunci nu-mi veni cu verdictul gata! mă admonia cineva în mine. Nu rupe bețișorul deasupra limbei vorbite de cei de lângă tine. Spune: până acuma nu m'am putut convinge de frumusețea limbei cutare!

Bine, bine — imi riposta altul din mine — dar uite, ce figuri antipatice! Ce legătură sufletească poți avea cu creaturile acestea? Sunt aceștia oameni? Uită-te numai la craniul lor! Superioritatea rasei albe este atât de evidentă, încât nu mai incapa discuție. Rassa galbenă e chemată să fie condusă de rassa albă, ca și rassa negrilor.

Așa, așa — împarte pamântul pe seama albilor! — râdea cineva în mine — împarte-l; că bine v'ăți purtat! Deaceea i-ai adus pe chinezii sau japonezii aceștia aicea, la Paris, ca să vadă ce isprăviri a-ți săvârșit voi, rassa albă! Și te mai miri că se uită cu neîncredere la noi? Că ochii lor te diseacă până 'n măruntaie? Că au să-și frece mânilor, satisfăcuți, că ne-am încăerat așa de strașnic și au să plece acasă cu lozinca: europenii sunt vrednici de disprețul nostru?

A, spune-le „maimuțe galbene” și te crede — nefericitele! — deslegătorul problemei celei mari: lupta de rase sau pacea între rase!

Nu înțelegi că o vorbă de a ta poate aduce mai mult rău decât zece ani de muncă cinstită a unui european în mijlocul poporului respectiv? Se vor duce acasă streinii aceștia și vor răspândi între semenii lor o vorbă necugetată de a ta, o antipatie nemotivată și — ca o piatră pe care o arunci într'un lac — vorba ta va tăia tot mai mari și mai largi cercuri, spre răul tuturor. Deaceea: Pune pază, Doamne, gurii mele, este o rugăciune foarte înțeleaptă.

Turnul Eiffel se înălța svelt, ca gâtul unei girafe, în albastrul închis al cerului de primăvară. Mă chema. Vedeam cum fâlfăie stindardul, în culorile franceze, pe pavilion.

Am părăsit banca și pe cei doi streini asiatici și am pornit-o spre turn. Roșul unui felinar de pe șaltele de cărbuni par'că descria pe valurile Senei semne mari, înflăcărâte, de întrebare: ce vrei să faci?

Ce vream? Dar nu voiam nimic! Voiam să mă plimb numai sub turnul Eiffel.

O societate veselă își petrecea de minune. Fete tinere și studenți. Se jucau de-a „baba oarba”. Simțiau o plăcere deosebită să se prindă de mână, să se cuprindă în brațe, să alerge

unul după altul. Un bătrân mocalit se opri în drumul său și — deși nu făcea parte din societate — stete în calea fetei tinere, care era legată la ochi; ea se apropie, prinse, se îngrozi de formele neobișnuite, dete de barba bătrânului, țipă, își smulse batista dela ochi, fugi. Ceilalți râdeau să se tăvălească. Bătrânul râdea și el satisfăcut și plecă mai departe, mândru de fapta sa.

Câțiva copii se jucau „de-a prinsele”. Nu dormeau pe o vreme ca asta! Le auzeam râsetele, tropotitul piciorușelor lor sprintene, auzeam cum numără: „unu, doi, trei”, cu mâinile la ochi, înainte de a fugi. Drăgălășia hănițelor lor ușoare și scurte, piciorușele lor goale, ochii lor, cari spuneau, când te priveau: hei, da bine-mi petrec!

Da, da, mi-am zis — dacă nu s'ar fi dat luptele dela Marna și dela Verdun și dela Arras, nu s'ar putea juca tineretul francez acum sub turnul Eiffel cu atâta poftă!

Știi voi, copii, am întreat eu, în gândul meu, știți voi că răsul vostru sglobiu este cumpărat cu prețul a zeci, a sute de mii de vieți omenești? Știi voi, tinere fete și tineri studenți, că până când voi vă mișcați, întrecuți, brațele și mâinile, alte sute și mii de brațe și mâni, cari v'au apărat, sunt țapene sau închise în aparate-proteze, cari scârțâie așa de sinistru când se mișcă?

Lumina roșie a felinarului de pe Sena puneă iară întrebarea: ce vrei să faci? De ce întrebările astea în seara de Maiu? Nu era lumina asta o picătură de sânge din râurile, din oceanele de sânge, curse în decursul războiului?

De ce vrei să strici dispoziția sufletească a tineretului cu gândurile tale? De ce nu-l lași să-și petreacă? mă întreba altcineva în mine.

Il las să-și petreacă! răspundeam eu. Nici nu-i stau în cale — dar mă doare, înțelegi, mă doare, că știu că n'nr'alte locuri, într'alte țări, copii tânjesc, copii n'au ce mânca, copii mor.

O să poți ajuta ceva cu tânguieile tale? își bătea joc altcineva. Le dai un codru de pâine cu ieremiadele tale, copiilor scofâlciți de foame și de boli?

Par'că râdea de mine și fetița, care s'a apropiat de scaunul meu de sub turnul Eiffel, unde doream să stau puțin. Mi-a privit în ochi, s'a uitat la streinul, care venise singur, bietul, lângă ceata lor glumeață și sburdalnică.

Am aruncat ochii în sus. Printre drugii de fier, printre sârmele svelte, vedeam până la catul al 2-lea al turnului. Să se prăvale acum turnul, mi-am zis, apasă asupra mea șapte milioane de kilograme. Imi plimbam privirea dela cat la cat, dela boltitură la boltitură.

Vream să dau altă direcție gândurilor mele și am început să mă gândesc la munca, la genialitatea depusă în turnul acesta al arhitectului Eiffel.

Cel mai înalt monument ridicat de mână omenească pe suprafața pământului! Ghidul spunea — 12.000 de bucăți de metal, ținute laolaltă de două milioane și jumătate de cuie-ținte de fier, grele de 450.000 de kilograme. Trei caturi: catul întâiu la înălțimea de 57 de metri, al doilea la 115, al treilea la 274. Ascensorul te duce până sus. De acolo ai o priveliște neuitată. Mai înalt turnul Eiffel decât piramida lui Cheops, decât turnul sfântului Ștefan din Viena, decât turnul sfântului Petru din Roma!

Și privește cât de svelt este turnul, pe lângă toată masivitatea sa — mi-am zis. E o minune arhitectonică. Ochiul simțește o plăcere plimbându-se, ca un părinte, dela arc la arc, dela cat la cat.

Iară sus de tot — e telegrafia fără fir!

A, da — acum îmi aduc aminte. Am trecut doară pe lângă un lac, unde se adunau câteva „antene”. În nemijlocita apropiere a turnului, lângă corturile americane și engleze, unde soldații englezi se joacă cât e ziua de lungă în minge și se iau la întrecere. Parcă-i aud și acum cum prind mingea cu mânușile groase, de piele, cu o regularitate și siguranță matematică.

Mă ridic de pe scaun și o apuc spre lac. Sub picioare simțesc o svăcnitură. O dără de lumină îmi ia luarea-aminte. E o crepătură — pot să privesc prin ea în pământ. Este o uzină acolo. Lucrează cineva. Mașini. Aparat de ale lui Marconi?

Câteva sârme dau în lac, purtate din creștetul turnului Eiffel.

Cum stau așa, în puterea nopții, căci din seară s'a făcut noapte, încep să roiasc în capul meu gânduri bizare. Născociri ale fantaziei. Apar și nu mă lasă din mrejele lor.

Unele sunt ca nește chimere, ca nește monștri fabuloși, ca cei din catedrala dela „Nôtre Dame”, văzuți zilele trecute. Capete mari, gigante, de cameleon, cu urechile bleoștite, cu guri de balaur. Sunt iesmele negre — plâsmuirile acestea ale fantaziei mele — iesmele, cari te urmăresc, cari îți invidiază orice strop de faptă bună, cari ar vrea să te subjuge, să se instăpânească asupra sufletului tău.

Gura lor râde cu hohot la orice ai zice și ai săvârși — ochii lor, dați peste cap, își bat joc.

Iată, și acum, au început să mă ia în zeflema.

— „Bună-seara, nenisorule, bună-seara!”

Una din chimere și-a făcut coada sfredel și mânca la o ciorchină de struguri, întocmai ca cea pe „Nôtre Dame”. Ochiu și-i ținea ațintiți asupra mea.

— „Ce mai fac sentimentele dumnitale umanitare?” Uma—ni—ta—re! — Intindea cuvântul ca un gumi-elastic.

— „Și zi — mor copii de foame pe undeva? Și dumnitale și s'a înduioșat inima? O, sărăcuțu' de el!”

Altă chimeră — rodea tocmai la un gânsac, prins în labele-i diforme — îmi zise printre dinți: „Vezi-ți de tine, fârtate, vezi-ți de tine! Mai aproape dinții decât părinții!”

Alta râdea să se tăvălească: găsisese în buzunarul meu câteva rânduri, scrise cu creionul și le cetea acum cu glas tare:

„Poți să te bucuri — când alții plâng?!

Poți să zimbești — când alții suspină?!

Sufletul, viața, toate-ți deplâng!

Lucră, te roagă, cântă, alină!”

Le cetea într'un ton fals, lugubru, ca dela o liturghie macabră.

„O, vă cunosc prea bine, vă cunosc prea bine!” am început eu a mă împotrivi chimereilor. „Vă cunosc puterea voastră de argumentație — vă știu cum simțiți o bucurie drăcească să năruiti clădirile minții omenești!”

— „Așa?” mă întrebă una din chimere. „Și ne sfidezi?”

— „Vă sfidez!”

— „Hahaha”, râseră toate 'n cor. Steteau să-mi spargă timpana urechii.

Una din ele se dete de-a tumba, spre mine, își duse degetul arătător, diabolic, spre fruntea-i păroasă și-mi șopti:

— „Idealistule — privește 'n sus — dă o telegramă fără de fir!”

— „O telegramă? Cui?”

— „Cui? Lumii întregi!”

Râdeau toate chimerele să se tăvălească.

— „Dă comanda să nu mai fie foamete!”

— „Dă ordin să nu mai fie boli!”

— „Poruncește să fie toți buni și curați la suflet!”

— „Adu raiul pe pământ!”

Par'că râdeau tălpile Iadului!

Mi s'a desprins din piept un oftat.

— „Dă-i la târbaca pe toți burtă-verzii de pe lume! Tu ai s'o poți?!”

— „Împotrivește-te tuturor miliardarilor, a marilor fabricanți, cu interese de-a trăi pe spinarea celor mulți și... proști!”

— „La eșafod cu toți cei-ce vor pune de aici înainte mâna pe sabie!”

— „Jos cu cei ce își bat joc de un neam întreg, pentrucă câțiva din neam au încurcat ițele țării lor!”

Cum trăgeau în noroi ceea ce voiam să țin sus! — cum sgândăreau răni ce începeau să se cicatrizeze! — cum turnau veninul neîncrederii din tine, în suflet!

Am strâns buzele și am închis ochii.

Toate erau cu puțință în clipele acelea!

— Da, da — avea dreptate chimera, care imi dase sfatul să trimit vestea din turnul Eiffel! Singurul sfat bun! Nu s'au trimis în decursul războiului de aici, de sus, în toate țările ententiste vestile de războiu? Joffre și Foch și Petain nu și-au răspândit astfel comunicatele lor de războiu?

Ce păcat ar fi dacă s'ar trimite acum o veste, din același turn, acum, când s'a sfârșit războiul?

Privesc în sus — purtat de un singur gând — să-mi ajung scopul.

Lumea s'a resfirat. Nu se mai aud răsetele sglobii — copilașii francezi dorm acum liniștiți în pătuțele lor. — E trecut de miezul nopții. Luna — par'că au mâncat vârcolacii mai bine de jumătate din ea.

Trece dinspre Sena o boare fermecată — care-ți aprinde, par'că, și mai mult fantazia.

Europa, Asia, Africa, America de Nord, de Sud, Oceania — statuetele de lângă „Trocadéro“ — toate par'că au prins viață.

Da, în toate continentele acestea sunt oameni, cari suferă, cari tânjesc, cari poartă un jug caudiu, impus de alții.

Imi sunteți, *dragi*, voi, cei ce suspinați în umbră, voi, cei neputincioși, voi, cei schilozi, voi, cei ai căror ochi lăcrămează.

Cum v'aș alina durerea, cum v'aș șterge lacrimile, cum v'aș alunga gândurile negre! Am fost în spitale, pe vremea războiului, și m'am plimbat dela pat la pat, dela căpătâi la căpătâi — și am simțit durerea omului bolnav, mi-am înzecit, mi-am însutit suferința sufletească.

Tu, Walt Whitman, tu mă n'țelegi — tu, cel ce ai cântat durerea de prin spitalele americane și care ai adus ditirambi de laudă „omului“.

Și-acum mă sfătuia chimera să dau de veste din turn — o veste a păcii!

Lampa roșie de pe Sena întreba mereu, descriind semnul întrebării.

Deaceea întreba!

Ei bine — fie! *Vreau!*

O să dau o telegramă — o radiogramă! În toate părțile rozetei vânturilor! Să o citească mâine dimineață toți — toți — din toate țările și din toate continentele.

Ori-cât s'ar strâmba la mine chimerele! Uitați, ce fețe taie! Cum își bat ghenunchii, cum cască gurile știrbe și râd cu câte un singur dinte mastodont!

Urc eu ochii caturile turnului, ca un acrobat. Imi infig mâinile în pavilion, smulg aparatul Marconi spre mine, încep să radiotelegrafiez...

— „Mame, nu mai plângeți! Fiii voștri se vor întoarce, teferi, acasă, toți! Mirese, nu mai așteptați înzădar, vă veți avea

aleșii! Surori, nu vă mai bociți — frații vin! Copii, nu mai vărsați nici o singură lacrimă — veselie în ochi: vă vine tata! Bătrâni! Razimul casei e aici! Stâlpări de finic în mână! Săruțați-vă, îmbrățișați-vă — vă veseliți! Nici un strop de ură în ochii voștri! Nici o sămânță de răzbunare în inima voastră! Cântați — imnuri de laudă — cui? — Celui ce v'a ajutat să ajungeți aici! Celui ce v'a dat viața, ca să vi-o trăiți!

„Intindeți-vă mâinile, priviți-vă în ochi. Nu suntem toți dameni? Oameni, cu mâni, cu picioare, cu ochi, cu creier! Nu te doare dacă te lovește cineva, nu strigi? Nu lovi, să nu fii lovit!”

Aparatul lucra cu o iuțea vertiginoasă. Chimerele râdeau în jurul meu, ca într'un Sabat vrăjit. Antenele prindeau cuvintele și le răspândeau mai departe.

— „Cei slabi să fie ajutați de cei tari“, radiotelegrafiez eu mai departe. „Bogatul să aibă milă cu cel sărac!”

— „Platitudini! Platitudini!” Strigau chimerele în cor, dar nu m'am lăsat învins.

— „Ce ție nu-ți place — altuia nu-i face”.

— „Farsorule!“, îmi aruncă o chimeră în față.

— „Farsor? Pentru ce? Pentru că vreau să cred în ceva? Farsor, în fața ta, dar nu într'a mea!”

Și telegrama urma:

„Mame române... Tați români... Copii... fiți fericiți... cinstiți-vă unii pe alții... Țineți strâns legăturile... Cinstiți și alte neamuri, ca și ele să vă cinstească... Fiți drepti — dați mână de ajutor adevărului pe pământ... Fiți ostași lui!”

Stam sub turnul Eiffel, pe bancă, cu capul în pământ. Ce fantazii bizare mi-a putut născoci creierul! Cum am putut nutri astfel de gânduri!

Ridic capul. Se creapă de ziuă. Turnurile dela „Trocadéro” se văd respicat. Fost-au acordurile Simfoniei a IX-a:

„Fiți îmbrățișați — milioane!”

„Un sărut — lumii întregi“, cari mi-au germinat în suflet, acordurile auzite acolo, în sala cea mare dela „Trocadéro”?

Lumina roșie de pe Sena nu mai întreabă — s'a stins.

Nu este nimeni să-mi dea un răspuns...

Paris, Maiu — 14 Iulie 1919.

HORIA PETRA-PETRESCU.

Soarele în apă

*La marginea minunii lunecătoare
Semn de 'ntrebare, flacăra, taină,
Pată urâtă și supărătoare
Pe dumnezeasca câmpiilor haină...*

*Și nu știu cum, apa neastâmpărată
Mi-a adus aminte de tine-atunci,
Nuiă de salcie reimprospătată,
Râs din macii înfloriți pe lunci...*

*Și 'n sufletu-mi: taină, pată amară
In care nimic frumos nu poate să 'ncapă,
Râsul tău, hohot de primăvară,
S'a aprins deodată, ca soarele 'n apă!?...*

TEODOR MURĂȘANU.

Furtună de primăvară

Din A. ADY

*Furtuna de primăvară,
Ca o mare sburdare de mânji,
Îmi aruncă 'n ochi flori de pomi...
O pot face asta verzii gânji,
O pot face florile 'n Maiu.*

*Pomii rămân, totuș, pe aicea —
Lor asta li-e singura țară
Și la anul vor inflori iară,
Dar eu, cu primăvara ce m'am dus,
Cu rădăcini cu tot am apus!*

*În furtuna de primăvară
M'am oprit ca un semn de 'ntrebare:
Încotro mă va arunca
Acest vânt și această risipă de flori,
Această măreață și tristă scuturare!?*

Trad. de: TEODOR MUREȘANU.

Iertarea

de ION MUNTEANU.

Temutul grof se grăbea în goana calului în spre oraș. Din fugă lovi cu biciul pe Nechita peste față, pentru că îndrăznise să-l aștepte cu capul acoperit.

Nechita n'avea decât douăzeci de ani. Tinereța îl făcea trufaș și îndrăzneț.

Și-a șters cu mâneca sângele de pe față și apoi a așteptat până târziu seara întoarcerea grofului. Iar când l'a văzut în aceeași goană nebună a calului, s'a așezat în mijlocul drumului și, c'un salt bine chibzuit, fu alături de stăpânul său. Cu o lovitură îl așternu în drum și apoi, luându-i biciul din mână, îl bătu până când îl lăsă în nesimțire.

A îndurat apoi îngrozitor în urma faptei sale nesocotite. Ajuns pe mâinile jandarmilor și-a blestemat de o sută de ori viața și mama, care-l născuse.

S'a vindecat după câteva luni cu trupul. Sufletul l'au rănit însă adânc. Loviturile jandarmilor i-au încrestat în inimă legea urii, a urii nesfârșită de rassă.

Ori de câte ori vedea vre-un jandarm trecând i se făcea negru înaintea ochilor. Fără să vrea pumnii i se strângeau, scrâșnea din dinți, scoțând câte o injurătură sălbatică.

Era prins și bătut pentru ura lui nestăpânită față de stăpânire. Nu-l lăsau decât după zile acasă, cu trupul schilodit de loviturile nemiloase.

S'a căsătorit în singura dorință de a crește răzbunători pentru umilințele pe care le-a îndurat.

Primul copil, purtându-i numele, îi fu fala și bucuria. Îl iubi cu o dragoste nesfârșită, cum numai fiarele știu să-și iubească puii.

Și abia incepu copilul să înțeleagă și-l învăță ura față de cei cari îi stăpâneau de o mie de ani. Zi de zi îi turnă în suflet otrava dușmăniei neîmpăcate împotriva rasei care jubjugase pământul strămoșilor săi.

— Sângele lor e blestemat — șoptea copilului. Mâna să nu i-o întinzi niciodată vreunția din tabăra lor.

Soarta vru însă să-l încerce pe Nechita, sfâșiindu-i rana cea mai dureroasă.

Noul plutonier de jandarmi, venit din pusta Ungariei, își aduse soția cu sine. O femeie de o frumusețe neînchipuită.

S'au instalat pentru totdeauna în satul care le câștigase simpatia. Până când, într-o luptă cu tâlharii, jandarmul piere, iar soția îi rămase văduvă.

Singură, fără nici o rudenie sau prietin, nenorocita femeie se gândi să-și pună capăt zilelor, când fu întâlnită de tânărul Nechită.

Abia de optsprezece ani, frumosul flăcău avea sângele sălbatic al tatălui său în vine. Mai pătimăș însă decât părintele său, se lăsă subjugat de strania frumusețe a străineii și cu toată împotrivirea rudeniilor se hotărî să se căsătorească cu ea.

Tatălui său nu îndrăzni să-i spună nimic. Îi cunoștea firea și ura neîmpăcată față de unguri. Iubirea îi era însă mai tare și, călcând orice poruncă, părintească o conduse la altar.

Bătrânul Nechita se clatină ca lovit de fulger când auzi hotărârea fiului său. Îl chemă la sine, poruncindu-i să se lapede de dragostea veneticei. Iar când văzu ferma hotărâre a celui pe care crezuse că l'a crescut în religia urii față de streini, s'a închis în sine și nu i-a mai zis nimănui nici un cuvânt.

Iar în ziua nunții și-a încărcat de două-ori o pușcă moștenită dela un haiduc și în fața altarului a tras două gloanțe în două trupuri vii. Li-a privit cu satisfacție, rostogolindu-se împreună pe pietrele bisericii și apoi s'a dus să se predea jandarmilor.

A fost condamnat la 15 ani temniță grea pentru tentativa de asasinat. Căci gloanțele îndreptate spre cele două inimi și-au greșit țelul.

. * .

Ca un grădinar iscusit, timp de 15 ani și-a cultivat cu îndârjire ura față de rassa care-i răpise copilul. Ceas cu ceas își repeta în cuget marele blestem asupra neamului de cutropitori, cari au spurcat pământul prin oasele lor, pe cari le-au împrăștiat de-a lungul și de-a latul țării.

Singur, în noaptea celor cincisprezece ani de robie, când plictiseala îi copleșea mintea, își închea în închipuire veșnicele

două tabere, români și unguri; asupriți și stăpânitori. Și cei dintâi se revoltau împotriva celor din urmă, învingându-i întotdeauna și strivindu-i, iar sângele lor curgând râuri, mânându-l pe o albie meșteșugită afară din câmpiile Ardealului, spre a nu seca rădăcinile plantelor prin otrava lui.

Scrisori nu primea decât odată în an. Scrisori scurte, păstrând o tăcere desăvârșită asupra fiului său și a noiei sale, a streinei. Sărmana lui femei nu îndrăznea să reamintească bătrânului soartea care l'a trimis în noaptea închisorii...

Și-au trecut cu monotonia lor de plumb și cei cincisprezece ani. Nechita ieși slab și gărbovit dintre pereții reci. Răzimat de toiag plecă cu sufletul greu spre satul care adusese atâta nenorocire și-i închisese atâta umilință.

Sosi târziu noaptea acasă. Bătu nerăbdător în poarta curții și așteptă cu inimă tremurândă. Se temea să nu-i iese în cale fiul său, sau ea, streina. Ar fi lovit din nou și-ar fi trebuit să urce același drum greu al închisorii.

Intr'un târziu auzi vocea soției sale. O recunoscă în întuneric. O prinse în brațe și stângaciul o sărută pe obraji.

Bătrâna dete un țipet de spaimă. Il recunoscă și se neliniște.

Il conduse tremurând în casă. Il așeză la masă și ieși să caute de ale gurii. Nechita se așeză obosit după masă. Iși purtă privirea obosită prin casă și apoi în spre pat... Uimit văzu apărând un cap de copil. Să fi fost de zece ani. Avea ochii negri și o înfățișare desghețată... Privirea lui îi trezi amintirea streinei.

... O fi copilul ei. Neliniștit se apropie de pat. Il ridică pe copil pe perne și il privi apoi mai atent. Apoi fără vrere mâinile i se închiseră ca un laț puternic în jurul gâtului fraged.

În acel moment intră bătrâna. Scoase un țipet de spaimă și prinzându-l pe bătrân de spate, il trânti de pământ. Inspăimântată luă copilul în brațe și il trimise acasă.

De-atunci cel mai mic, Nechita, n'a mai îndrăznit să calce pragul bunicei sale. Noaptea în vis își vedea bunicul sub înfățișarea-i îngrozitoare și-i simțea mâinile încleștându-se în jurul gâtului său. Scottea atunci un țipet de groază și se trezea.

Iar bătrânul Nechita își ducea cu greutate restul zilelor. Închisoarea il înstreinase cu totul de oameni. Nu mai avea în suflet decât potopul de ură împotriva nației asupritoare.

Când i-a murit feciorul s'a dus și el la groapă. A luat un bulgăr uriaș și, rostogolindu-l deasupra mormântului, a rostit un blestem aspru.

S'a întors apoi acasă și s'a dat patului.

Nu mai vru să știe de nimeni. Soția sa nu îndrăzni să aducă vorba de nepotul lor, nici când acesta rămăsese orfan și de mamă-sa. Iar bătrânei i se rupea inima, știindu-l singur între patru pereți, când ar fi putut fi mângâierea bătrâneții lor.

A izbucnit apoi războiul mondial. Bătrânul Nechita tresări ca un cal sălbatic când auzi vestea intrării României în războiu. Iși freca mâinile slabe de bucurie, îngâna cuvinte de fericire și, târându-se în mijlocul uliței, începu să strige pieirea streinilor.

A trebuit să fie dus cu sila în casă spre a nu fi auzit de cineva.

Căzu din nou la pat. Sfârșitul îi era aproape, dar dorința neînvinșă de a vedea armatele române în Ardeal îl mai reținea în viață.

Iar când a urmat retragerea armatei române, nenorocita lui soție îi ascunse vestea. Infrângerea României l'ar fi omorât.

Sosi și ziua cea mare. Armata română intră în mers de triumf pe pământul Ardealului.

Bătrânul Nechita sări din pat la auzul muzicii. Fugi până în uliță și cu pălăria în mână ovaționa grupul învingătorilor.

Iar soldații români, când au ajuns în fața lui, s'au oprit din mers. Conducătorul lor, un ofițer cu mustața abia mijindă, s'a apropiat de el și i-a căzut în genunchi:

— Binecuvântează-mă, bunicule.

Ochii lui Nechita s'au umplut de lacrimi. Jertfa nepotului său îi înfrânse ura. Ca în extas se puse în genunchi, alături de fiul strein, zicându-i:

— Fapta ta a șters greșala tatălui tău!

Și își dădu sfârșitul.

Vin mutilații Franței între noi!...

*Vin mutilații Franței între noi!
Cei ciungi, ologi și „guri” — vai! — „ciopârțite” —
Ei, ce 'n tranșeie, 'n lumea de noroi,
Au cunoscut, din greu, vieți troglodite!
Cei ce la Iaduri mii au suferit,
Cu ochii, dârz, cătând către zenit!*

*Vin mutilații Franței între noi!
Trimișii din Verdun, din Reims! Scapini,
Cel ce-a pierdut, chiar într'al luptei toi,
Lovit la ochi, sfânt' candela luminii!
Vin mulți, în șir, târâș și 'n cărucior,
Să alergăm cu toți, grăbit, 'naintea lor!...*

*O, iată-i, cum sunt duși, cum se târesc
Și unii cum mâni teferă ridică —
Capela fluturând, par vis grotesc,
Ce 'n miezul nopții creerul înfiripă.
Cu toți voi capul vă descoperiți:
Sunt ei, din Iad trecut, soli îndrăgiți!*

*Și ce ne spun acești trimiși ai Franței,
În lung convoi, cu-o soartă „Na Sibir“?
„Victime, noi pe câmpul ignoranței,
Trăim și-acum o viață de martir!
Dar ochii noștri-adânci, de prin orbite,
Vă răscolească glasuri amorțite!”*

„Am suferit cum n'a fost chin pe lume
Mai mare, mai absurd și mai cumplit!
Milioane-au fost „eroul fără de nume“ —
Toți pentru libertate au murit!
Mușcam în buză și doriaam să vie
Să dăm noi lumii altă temelie!

„Vrem să vorbim acuma conștiinții —
Oricât am fi de slabi și de ologi, —
Venim să apelăm la bara minții,
La diplomați, economiști și teologi —
Și vă 'ntrebăm, suprema întrebare:
Vreți, uriașă, altă 'ncăierare?“

„Priviți la noi, cei ce-am trăit războiul —
Ai spiritului omenesc, vai, mutilați!
Opriiți! Din nou s'a revărsa puvoiul,
De nu vom ști să ne simțim toți frați!
A tot ce-i nobil vom trăi exodul —
Și-atunci... culturii îi cântăm prohodul!“...
... Și nu e ochiu să nu se împânzească
Cu lacrima ce curge, 'nviorează —
Privind la ei! Nu-i creer, să nu-i lucească
Apelul lor, dând ceva, 'n ce să crează.
Și gura, care strigă: „Vive la France!“
Ea jură! „Nu mai vrem al morții dans!“

Vin mutilații Franței între noi!
Vor tresări chiar morții din morminte,
Cei ce-au luptat — și-aici — aproape goi
Și ei ne 'ndeamnă, 'n mii de jurăminte:
„Fiți oameni toți, ai vremii mutilați!
Întindeți mânilor! Iubiți! Lucrați!“

August, 1929.

HORIA PETRA-PETRESCU.

„Tragica melancolie“ maghiară

sau

**cum se formează conștiința națională la vecinii noștri
dinspre apus.**

În cele ce urmează vom arăta un exemplu de felul cum își exprimă vecinii noștri dinspre apus calitățile de caracter etnic, contribuind astfel la împlinirea idealului de o mai temeinică cunoaștere reciprocă între popoare, pentru ca să ne întrebăm apoi dacă este în stare toată lumea să scoată adevăratul învățământ din acest exemplu, oferit lumii prin intermediul unei reviste franceze.

Este bine cunoscută râvna cu care susțin Ungurii fel de fel de campanii de propagandă națională în aproape toate țările Europei, și chiar dincolo de Ocean, în chiabura republică a Statelor Unite, întrebuintând tot felul de mijloace, printre cari cele necinstite s'a constatat că predomină. Dar nu este prea ușor de ghicit totdeauna dacă cutare sau cutare mijloc prezintă vreun temei istoric ori științific și mai ales este greu de verificat acest lucru pentru marile popoare, cari mai au și alte preocupări afară de aceea de a asculta polemica politică a Ungurilor cu toți viii și morții din partea de continent în care zace și țara lor. Suntem siguri că chiar Liga Națiunilor dacă ar înființa un comitet special și permanent pentru confruntarea propagandei maghiare cu datele pozitive ale istoriei și ale altor științe, în scurtă vreme s'ar vedea nevoită să renunțe la această inițiativă, din imposibilitate de a-și putea ajunge scopul.

Și totuși popoarele din centrul Europei, din imediată vecinătate cu Ungaria, sunt capabile să se pronunțe asupra multora dintre mijloacele de propagandă ale acestui popor. — Nu spunem asupra *tuturor*, pentru că unui bun cunoscător al problemei i s'ar

părea poate această afirmare o exagerare și preferăm să spunem mai puțin, decât să ne atragem o astfel de învinuire. — Această puțință a popoarelor din centrul Europei se explică prin împrejurarea, că ele cunosc de veacuri evoluția istorică a Ungurilor și printr'o dureroasă experiență au făcut cunoștință, rând pe rând, cu toate calitățile etnice ale acestui popor. Deci mai bun expert decât ele, în această materie, nu poate exista.

Iată despre ce e vorba, — căci nevoind să facem un studiu asupra întregii propagande maghiare, dezvoltarea mai departe a acestei introduceri de principii este de prisos.

Revista parisiană *Le Monde Nouveau*, în numărul ei pentru lunile Ianuarie și Februarie 1929¹⁾, publică un studiu al d-lui *Alexandru Eckhardt*, profesor de literatură franceză la Universitatea din Budapesta, despre conștiința națională maghiară și felul cum reflectează ea istoria. Poate că n'ar trebui relevat în mod special acest articol, care, în generalitatea lui, reeditează unele idei destul de bine cunoscute în subiectivitatea lor ale istoriografiei maghiare, dar redacția revistei îi dă o mai mare importanță decât ar merita-o pentru conținutul lui de idei.

Căci iată ce se spune în notița redacțională introductivă:

„Nimic nu strică pentru a se cunoaște națiunile între ele, ca să ajungă să se înțeleagă. Conștiința națională se naște în fiecare țară dintr'o ideologie întemeiată pe o cunoaștere a faptelor trecutului, noțiune mai mult sau mai puțin exactă, dar care totuși este o *idee-forță* și un factor esențial în viața sufletească a popoarelor. Savantul profesor de literatură franceză dela Universitatea din Budapesta și co-director al revistei *Revue des Etudes Hongroises* (care apare la Paris în limba franceză) a binevoit a expune pentru cetitorii noștri datele chestiunii în ce privește țara sa. Sperăm că acest articol va aduce răspunsuri și chiar contradicții: numai o discuție loială și sinceră poate arunca oarecare lumină — și oarecare duh de blândețe — asupra acestor probleme aspre.”²⁾

1) Pag. 835—843.

2) „Rien ne vaut de se connaitre entre nations si l'on veut arriver à s'entendre. La conscience nationale naît dans chaque pays d'une idéologie fondée sur une connaissance des faits du passé, notion plus ou moins exacte, mais qui n'en constitue pas moins une idée-force et un facteur essentiel dans la vie spirituelle des peuples. Le savant professeur de littérature française à l'Université de Budapest et co-directeur de la *Revue des Etudes Hongroises* (revue paraissant à Paris en français) a bien voulu exposer pour nos lecteurs les données de la question en ce qui concerne son pays. Nous espérons que cet article appellera des réponses, et même des contradictions: une discussion loyale et franche peut seule jeter quelque lumière — et quelque douceur — sur ces âpres problèmes”.

Deci câtă vreme pentru dl Alexandru Eckhardt — dacă nu ne înșelăm frate cu dl Eckhardt, vicepreședintele Ligii maghiare pentru revizuirea tratatelor de pace — și pentru majoritatea compatrioților săi, acest articol este un nou capitol în seria încercărilor de a face propagandă politică prin falsificarea datelor istoriei, contrazicându-și uneori pe proprii lor cronicari de pe la sfârșitul evului mediu, redacția numitei reviste inaugurează cu el o discuție nouă, menită să apropie mai mult popoarele între ele, dându-le puțința să-și exprime în scris ce au ele mai scump: *esența intimă a conștiinții lor naționale*. Dacă noi, Românii, știm prea bine că structura conștiinții naționale maghiare e formată pe baza unor erori istorice voite, produse de mințile exaltate ale conducătorilor politici ai poporului maghiar, nu toată lumea poate ști acest lucru. Ultima frază din notița redacțională citată în întregime, care cere articole cu același subiect de la savanții altor popoare, fire-ar ele chiar în contrazicere cu articolul d-lui Eckhardt, ar putea îndreptăți bănuiala, că însăși redacția revistei și-a dat seama despre calitatea fondului ideologic al acestui articol. Dar câtă vreme redacția nu confirmă această apreciere, ci, dimpotrivă, numește discuția astfel inaugurată „loială și sinceră”, această bănuială nu e viabilă și ne îndoiim dacă în condițiile acestea se vor putea angaja și savanții altor popoare în această interesantă discuție. Asupra acestui lucru am dorit să atragem atenția redacției numite, prin acest articolăș.

Căci ce ne spune dl Eckhardt în articolul său?

Mai întâi, că Românii se pretind urmașii „Dacilor lui Traian” (sic) și deci își revendică dreptul natural de a stăpâni Ardealul, pe care ei l-au locuit dela început, înainte de venirea Ungurilor, deși critica ungurească și mai ales erudiții germani au slăbit foarte mult (*très fortement ébranlée*) această teză istorică. Apoi, printr'o abilă întrebuintare echivocă a noțiunilor de știință istorică și de „credință” istorică populară, care se pretinde un produs al tradiției, expune teza maghiară astfel: „Românii sunt descendenții coloniștilor *imigrați*, cari *de bună voie s'au subjugat nobililor proprietari unguri din Ardeal*”.¹⁾

Dar această controversă științifică, transformată într'o controversă politică, — deși chiar ca atare ea este prezentată în mod tendențios, pentru că tezei românești i se pune în spate și o critică, iar celei ungurești nu — pentru dl Eckhardt este numai un exemplu de felul cum popoarele uneori nu se întâlnesc în idei. Fondul debaterii urmează de-acum înainte.

Dl Eckhardt arată cum și-au înțeles Ungurii „misiunea istorică” în centrul Europei. Ei au fost apărătorii creștinătății și ai apusului,

¹⁾ „Les Roumains sont les descendants de colons immigrés qui se sont volontairement inféodés aux seigneurs propriétaires hongroises de Transylvanie”.

cu ale cărui concepții de viață s'au nivelat de o mie de ani. Ei s'au luptat neîncetat cu Turcii, au suferit din pricina Austriei, au sângerat în continuu, ei și numai ei, pentru marile idealuri ale Europei. Uitănd că adeseori în luptele cu Turcii au avut alătura de ei și pe Români și, firește, și alte popoare învecinate, ba uneori și popoarele din apusul Europei, — istoria adevărată are cunoștința de aceste amănunte —; uitând că uneori Ungurii au refuzat în mod neloyal să ajute pe Români în luptele cu Turcii, în cari Români erau exponenții lăudați ai creștinătății — laude le veniau direct dela Papa, păstorul suprem al creștinilor din apusul Europei, — și mai ales uitând că uneori, cu prilejul acestor lupte, Ungurii au încercat să profite de momentele de oboseală ale Românilor, intrând cu războiul în țara lor; dl Eckhardt încheie astfel: „în sud-estul Ungariei începe sfera de cultură bizantino-slavă, care în cursul istoriei s'a arătat destul de potrivnică progresului apusului”.¹⁾ Înțelegeți, deci, că singuri Ungurii, dintre popoarele din această parte a Europei, sunt vrednici să stea alătura de popoarele apusene.

Dar aceasta nu e nimic! Ungurii au mai avut și alte suferinți, în decursul luptelor lor pentru apărarea creștinătății și a apusului. „Întinderi vaste de pământ unguresc, ca Bacska (astăzi Voivodina sârbească), Banatul, văile fecunde ale Transilvaniei, județele Aradului, Bihorului și Huniedoarei, până atunci populate în majoritate de Unguri, au fost cu totul despopulate și desnaționalizate pentru totdeauna”.²⁾ Dacă n'am reproduce și textul francez, suntem siguri că cine n'a citit în original articolul d-lui Eckhardt, ar crede că am înțeles greșit și traducerea acestei fraze nu e corectă. Totuși, acesta-i adevărul.

Deci, ușor de înțeles, pentru un ignorant în ale istoriei. Nu numai că noi suntem niște venetici pe pământul Ardealului, Banatului și al Crișanei, cum tindea în mod discret să arate dl Eckhardt la începutul articolului său, ci tot timpul populația românească a fost în minoritate în aceste regiuni, până la venirea Turcilor, cari au distrus populația maghiară, cruțând pe Români, — și aveau motive să-i iubească pe Români! — iar mai târziu, probabil, tot Turcii îi vor fi ajutat pe Români să desnaționalizeze pe Ungurii rămași. Și așa se explică, pentru dl Eckhardt, că astăzi pe acest „pământ unguresc”, populația românească este în majoritate. Dar, înțelegeți, aceasta este o mare nedreptate!

) „Au sud-est de la Hongrie commence la sphère de la culture byzantino-slave qui, au cours de l'histoire, s'est montrée assez rebelle aux progrès de l'Occident”.

²⁾ „Des vastes étendues de la terre hongroise, comme la Bacska (aujourd'hui la Voïvodine serbe), le Banat, les vallées fécondes de la Transylvanie, les comitats d'Arad, de Bihor, de Hunyad, jusqu' alors peuplées en majorité de Hongrois, se dépeuplèrent entièrement et furent dénationalisées à jamais”.

Articolul d-lui Eckhardt are și o concluzie de ordin sentimental. Din pricina atâtor suferinți, al căror șir a ajuns la culme în urma războiului mondial, poporul maghiar a devenit „melancolic”. Aceasta într'adevăr este o revelație. Astăzi Ungurii suferă de „melancolie tragică” din cauză că dreptatea istoriei celei adevărate îi împiedecă să mai subjuge atâtea populații, până mai eri lipsite de autonomie națională din pricina lor.

Repetăm: Nu pentru a combate pe dl Eckhardt am scris aceste șire; așa ceva este cu neputință, pentru că nu se poate polemiza cu un savant ungar; ci ca să atragem atenția d-lui redactor al revistei *Le Monde Nouveau*, că s'ar putea întâmpla să nu găsească mulți savanți dispuși să discute cu „loialismul și sinceritatea” d-lui Eckhardt o problemă atât de frumoasă și de importantă pentru zilele noastre, ca aceea a conștiinții naționale și a temeiurilor ei istorice; — și e păcat!

OLIMPIU BOITOȘ,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Folklor medical român.

IV.

Șarpe. 1. Dacă ți-a intrat șarpele pe gură 'n burtă, mânâncă *pipotă de barză*. Dacă vezi că nu iese, mânâncă *ouă de broaște* pân'o eși. (Com. Vrata-Mehedinți.)

2. Când cineva e *mușcat* de șarpe trebuie să se ducă la descântat. Se descântă astfel:

Se ia un pahar cu apă. Cel mușcat pune un ban sau o bucată de argint și 'nchide ochii. Descântătorul sau descântătoarea face semnul Crucii peste pahar, zicând de 3 ori:

„Nu umfla, nu *gânfă*, nu 'nvinoșia, că te sorocesc cu cuvântul meu și a lui Dumnezeu, cu puterea sfintei zile de azi. Să eși, să te duci, la *пустia* să ajungi“. Se dă celui mușcat să soarbă din apa descântată, cu care se freacă apoi tot trupul și mai ales partea mușcată. (Dela baba Maria Ion Tașca de 70 ani. — Adam Clisi).

3. Alt descântec din Adam Clisi:

„*Mistriță* pestriță, să duce *pă* tulpită, s'apucă de *pețiță*, *pețiță* de osu, osu dă veninu, veninu să-l bea, șarpele leacu să-l bea...“ Cu apa mestecată cu un cuțit și descântată, apă neînceptută se spală rana, apoi se face un fel de tărățe și-i dă celui mușcat să 'nghită.

Scurtă. (=Umflătură la încheeturi = Adenite.) Se încinge ușor muchia securii pe foc, se pune pe scurtă și se zice:

„Ia-te scurtă pe secure, și mi-te du 'n pădure. Securea să vie, scurta să rămâie“.

Spurcăciune. „Fugi spurcate, fugi veninate, nu ciupi, nu ciocăni, nu mușca, nu venina, inima lui săgeta. Din copaci lungi, din văile adânci, de acolo să ciupiți, acolo să ciocăniți, acolo să muști, acolo să veninezi, să lași pe... curat, luminat, cum Dumnezeu l-a lăsat“.

Speriet. „Maică preacurată, dimineața m'am sculat, a spăla eu m'am spălat, la icoane m'am închinat, la picioare ți-am picat și astfel eu m'am rugat.

„Aist... pământean mi-l dăruiește, de boală mi-l curățește. Să-mi stai mână de ajutor, ca să-i luăm durerile din creștetul capului și din furca pieptului, din spete și din *umbră* și din toate incheeturile lui și le-i trimite în munții muți, în zidurile zidite, în pustii încremenite, acolo să încremenească, acolo să înțepe-nească. Inapoi să nu se 'ntoarcă și să rămâie... curat, luminat, ca Dumnezeu ce l-a lăsat“.

Se descântă în 3 luni de-arândul, când e luna pe sfârșit, cu un cuțit, cu un ac, cu un pai dela mătură, în apă neîncepută. Iar după ce se spală bolnavul, restul de apă se toarnă în urma unui par scos din pământ. (Auzit dela C. Olaru, Sticlăria Iași.)

Strânsoare. (De strânsu copiilor.) „A plecat... (cutare, bolnavul), pe cale, pe cărare. Când în cale și cărare, l-a întâlnit dobitoc, boala jos l-a trântit, sângele i-a supt din fața obrazului, din sfârcul năsului, din limbă, de sub limbă; nime nu l-a văzut (pe bolnav), nime nu l-a auzit, numai Maica Domnului l-a văzut și auzit și din gură i-a grăit. (Cutare, bolnavul)... nu țipa, nu văita, aleargă fuga la... (descântător sau descântătoare) și... (acela) ți-a cânta, ți-a descânta și cu mâna ți-a lua, peste mare-a arunca, unde cocoș roș nu cântă, vacă neagră nu rage, acolo să *chee* (=piară) și să *răschee* (boala). Iar tu vei rămâne curat, luminat, ca argintu strecurat“.

Se descântă cu un ac într'o bucătică de slănină, cu slănină se freacă tot corpul copilului bolnav. (Maria Câmpeanu, Ho-ciungii, jud. Roman.)

Păr. Descântec pentru creșterea părului. În ziua de Sf. Toader, până n'a răsărit soarele, se strânge turiște de fân și se face lăutoare. În acest timp se zice descântecul:

„Toadere, sfânt Toadere, dă cosița apelor, ca s'o poarte fetele, să crească lung ca ața moale, ca mătasa și cosița fetelor, dă s'o poarte epele“.

Sau se va lua rută, se va fierbe și se va spăla capul. Sau se face unsoare cu coajă de plop cu unt de lemn; cenușă de coji de nuci și de alune se amestecă cu *untură de urs*, se unge capul descântatului (Irina Vrănescu, Cârliگی—Roman.)

Lipitură. „A plecat... pe cale, pe cărare. A ajuns sub o râpă de părau și l-a întâlnit mare rău. Lipitură de mă-sa, de ta-său, de boi, de oi, de apă, de foc, de vecin, de străin, lipitură de nouăzeci și nouă de feluri. *Pricolici* te-ai făcut, pe sub piele i-ai intrat, carne i-ai mâncat, sângele l-ai băut, ca un buștean a rămas. Eu te-am descântat și curat ai rămas, cu mătura te-am măturat, cu cuțitu te-am tăiat și băiatul s'a curățit“. (Com. Ara-bağı—Constanța.)

Mălcavița (=reumatism).

„Bună dimineață, apă lină.

„Mulțumesc ție, Lină. Șezi.

„Nu șed. Am venit să iei lui (...) junghiurile, durerile, cutitele, amețelile, din toate incheeturile și nevederile. Să rămână (cutare) curat, luminat, cum Maica Precista l-a lăsat”. (Maria Nițoi, de 78 ani, com. Brabova—Dolj. Descântecul se face Duminica, înainte de răsăritul Soarelui, într'un părau în care intră și bolnavul și vrăjitoarea, care aruncă apă cu busuiocul peste mâinile și picioarele reumaticului.)

Material câștigat și catalogat de Dr. OD. APOSTOL.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Viața bisericească a Românilor din Țara Oltului.

Note istorice

de

Ștefan Meteș

Director al Arhivelor Statului din Cluj,
membru corespondent al Acad. Române.

(Urmare).

Mai avem în acest timp doi preoți unul e Mateiu Roșca, paroh la hramul Adormirii Precisti, adecă la biserica din această comună,¹⁾ căruia în Martie 1746, îi moare preoteasa Stoica și cu 2 copii.²⁾ Popa Ionașcu avea un fiu popa Vasilie, care cumpără, în 17 April 1730, o carte bisericească³⁾ și ajunge mai târziu egumenul mănăstirii din acest sat.⁴⁾

Daniile de cărți pentru biserica de aici vin chiar dela Domnii Țării Românești, așa cetim pe *Evanghelia* din 1697: „...Iaste dat de pomană de *bun stăpânul nostru* Io Constantin Basarab Brâncoveanu Voevod bisericii de lemn ot Sâmbăta de sus, în Țeara Oltului, Ținutul Făgărașului“.⁵⁾ Pe un *Octoih* din 1742 sunt rândurile: „Acestu Octoic iaste dat de pomană de Mariia Sa: a sfintei mănăstiri a Sâmbetei, dată de Constantin Vodă [Mavrocordat].“⁶⁾

Conform conscripției din 1750 tot satul e ortodox cu 9 preoți, 2 biserici și 770 suflete.⁷⁾ În 1761 sunt tot 9 preoți ort. cu o biserică și credincioși 299 familii, uniți nu sunt.⁸⁾ Tot în acest an, în 29 Martie popa Gligorie din Sâmbăta de sus e în Sibiiu, unde dă o scrisoare la mâna lui Manicati, birăul Cumpaniei Sibiului „precum ca să se știe că mi-au dat la mâna mea costande 40 și grăunță de mărăgăritar 12 și grăunță de granat 12... ca să se crează“.⁹⁾ În Iunie 1788, la vizitațiunea episcopului Nichitici, se

1) Iorga, o. c., II, p. 94, no. 261. — Vezi despre dascălul Adam la biserica din Sâmbăta de sus. *Ibid.*

2) *Ibid.*, p. 168, no. 640.

3) *Ibid.*, p. 183, no. 624.

4) *Ibid.*, p. 183, no. 624.

5) *Ibid.*, p. 184, no. 630—1.

6) *Ibid.*, p. 186, no. 640.

7) *Transilvania*, 1901, p. 245.

8) Cioban, o. c., p. 61.

9) Iorga, o. c. I., p. 74, no. 132.

prezintă preoții de aici: Mateiu Petru, Mateiu Cojocariu, Mateiu Ciuta și Mateiu Vlăda „cel de comisii s'au aflat părăsit cu începutul Septemvrie 1785, ear cel de botezați nimic. Vadea numită i s'au pus”.¹⁾

În 1805 Sâmbăta de sus forma 2 parohii ort. deosebite. În cea răsăriteană sunt 3 preoți: Matei Vlegera și Ioan Popovits (sfînțiți în Țara Românească în 1759, sunt suspendați dela slujbă) și Ioan Ispoc (sfînțit la Arad în 1798), cu o biserică (clădită în 1786)²⁾ și 171 familii. În Sâmbăta apuseană iarăși sunt 3 preoți ort.: Matei Petru (sfînțit în Transilvania în 1795), Bucur Bega (sfînțit în Țara Românească în 1762) și Matei Mardan (sfînțit la Arad în 1798), au o biserică și 229 familii.³⁾

Adam Bozu din „Sâmbăta de sus de spre Apus” în 1 Iunie 1823 se face diacon.⁴⁾

În 1846 slujeau preoții ort.: în parohia răsăriteană Ioan Ispas având 171 familii și în parohia apuseană Ioan Mardan cu credincioși 196 familii.⁵⁾

* * *

Venim acum la mănăstirea din această comună, care era cea mai importantă și mai frumoasă dintre toate mănăstirile din Țara Oltului. Inscricția, cea drept mai nouă, dela ploscomedie ne spune: „Această mănăstire s'a zidit cu toată cheltuiala Măriei Sale Constantin Brâncoveanu, fostul voevod a toată Ungro-Vlahia, a Sfînției Sale părintelui egumen al mănăstirii și a Domnialor ctitori: Manolache, Rafail etc.”⁶⁾ Mănăstirea a fost făcută înainte de 1701, căci o notă de pe un *Triod* (tipărit la Buzău în 1701) zice: Acest *Triod* ni s'a dat de pomană de Mariea Sa Vodă Ion Constantin B. Brâncoveanu voevod mănăstirii dela satul Mariei Sale dela Sâmbăta de sus vleit 7209 (=1700—1)⁷⁾ Probabil din timpul domniei lui Constantin Vodă va fi și egumenul Ion dela aceasta mănăstire, care era de origine din satul Pojorta.⁸⁾ Conscricția din 1748 spune că mănăstirea s'a clădit pe locul prințului Brâncoveanu și sub protecțiunea lui. Are 5 călugări și 5 călugărițe. Egumenul, instituit de domnul de pământ, adevă de unul dintre urmașii lui Brâncoveanu, era în acest an popa Visarion,⁹⁾

¹⁾ Pușcariu, *Documente pentru limbă*, p. 148.

²⁾ Iorgă, *Neamul românesc din Ardeal și Țara Ungurească*, I. București, 1906, p. 108.

³⁾ Găgyi, *o. c.*, pp. 274—5.

⁴⁾ Iorgă, *o. c. II*, p. 184, no. 632.

⁵⁾ *Șematismul din 1846*, p. 178.

⁶⁾ Pușcariu, *Documente pentru limbă*, pp. 395—6 și Bunea, *P. P. Aron și D. Novacovici*, p. 336.

⁷⁾ *Cultura creștină*, 1919, p. 164.

⁸⁾ Iorgă, *o. c. II*, p. 184, no. 629.

⁹⁾ Bunea, *P. P. Aron și D. Novacovici*, pp. 335—6. Vezi despre mijloacele drastice propuse de vicariul unit Petru Aaron, în 19 Aprilie 1749, pentru stărpirea călugărilor ort. din mănăstirea Sâmbăta de sus. Dragomir, *Ist. desrobirei religioase I*, pp. 78—80, no. 53.

despre care avem și alte știri. El este una și aceeași persoană cu popa Vasilie, cum însuși ne spune prin o notiță scrisă pe un *Evhologiu* (tipărit de ieromonahul Sava): „Să se știe că acest sfântu Molitvenic l-am cumpărat eu popa Vasilie, ficior popii Ionașc din Sâmbăta de sus și l-am cumpărat drept 9 zloți și 3 ducte, și zlotu făcea 9 dutce; și am scris Aprilie 17 leat 1730. Acest Molitvenic fiind al mieu, adecă al egumenului Visarion, cumpărat pe banii miei, precum mai înainte scrie, l-am vândul [la] popa Samoil din Lisa: s'au tocmit cu florinț 10, să dea bani la Paști; și am scris egumen... cu mâna mea să nu aibe de mine nice o nevoie; 1761 Februar 21".¹⁾ Părintele Visarion era egumen, cum am văzut încă dela 1748, merge apoi în 1754—5 la Ierusalim, cum ne spune însuși, după o însemnare pe un *Octoih*: „Acest sfântu Octoih l-am cumpărat eu Visarion pe florinți 12, și l-am dat sfintei mânăstiri, 1751 Maiu 20 zile, iar mergerea mea la Sfântul Mormânt au fost la anu 1754 Iulie 29 zile. S'au întâmplatu în zi Vineri, cu 3 zile înainte postului Adormirii Precești. Eu, Visarion întâiul egumen, anul al patrulea al egumenii mele".²⁾ Cu data de 18 Februarie 1761 „ieromonahul popa Andreiu dela mânăstirea Sâmbetei de sus, dela schitu" înseamnă că a cumpărat „aceasta Cazanie" (tip. 1748) dela popa Simtion din Jina cu 18 fl. vonași.³⁾

Aici la mânăstire era școală și loc de reculegere sufletească pentru preoții, cari se adăposteau pe timp mai îndelungat sau mai scurt. Așa găsim notat pe *Octoihul* dăruit de Constantin Vodă Mavrocordat mânăstirii: „...Eu Samoilă din Lisa, de când am șezut la mânăstirea Sâmbăta de sus, și părintele Visarion să duse la Ierusalim, anul 1755... Să se știe când am șezut eu Samoilă la mânăstirea Sâmbetei cu părintele popa Mateiu [Roșca, care se retrăsese aici după moartea soției și a copiilor săi], Februarie în 22 zile leat 1755". Altul scrie: „Să se știe când am șezut de am învățat la părintele Ananie, scris-am, eu Serban, când am șezut de am învățatu la glasuri în postul Paștilor".⁴⁾ După o însemnare personală Visarion, a trăit încă multă vreme, conducând mânăstirea, dar ne apucând vremea distrugerii acestui lăcaș sfânt: „1783 April zi 30. Acest Minei Aprilie este al mânăstirii Sâmbetei de sus, eu Visarion, întâiul egumen (?), la 40 ani a egumenii mele".⁵⁾

În timpul lui Visarion, mânăstirea a fost un focar al ortodoxiei neînfrânte, pentru care a trebuit să sufere și egumenul, călugării și pe urmă însuși lăcașul. În 1751—2 Visarion e părât la consistoriul unit din Blaj că a fost hirotonit în Țara Româ-

¹⁾ Iorğa, o. c., II. p. 183, no. 624.

²⁾ *Ibid.*, p. 185, no. 637 și p. 184, no. 628.

³⁾ *Ibid.*, p. 127, no. 410.

⁴⁾ *Ibid.*, p. 186, no. 638—40.

⁵⁾ *Ibid.*, p. 185, no. 636.

nească, se amestecă în afacerile preoților, face sărindare, botează, spovedește, înmormântează, etc. Impreună cu el mai sunt acuzați încă 13 preoți din Sâmbăta de sus, cari fac agitație contra Unirei. Acuzatorul e însuși protopopul unit Constantin Ioanovici din Făgăraș.¹⁾ Episcopul unit Atanasie Rednic însemnă, la 1769, în protocolul său de vizitație canonică, că călugării din mănăstirea Sâmbăta de sus sunt „râi schismatici”.²⁾ O scrisoare a episcopului Rednic, din 5 Martie 1772, către guvernul Ardealului, ne dă unele informații prețioase și anume că prințul Brâncoveanu, din acel timp, trimitea prin călugări, — veniți din Țara Românească la mănăstirea din Sâmbăta de sus, — multe cărți bisericești, pe care apoi le împrăstiau în tot Ardealul. Pe la 1769 se așezase în această mănăstire un călugăr dela Ierusalim, care a sfințit biserica ortodoxă din Voivodenii mici, împreună cu protopopul ortodox din Sâmbăta de sus.³⁾ Deci în comuna Sâmbăta de sus era un protopop pe la 1769. Vlădica Grigorie Maior, unit fanatic, condamnă în aspre cuvinte, îndărătnicia călugărilor dela Sâmbăta de sus, cari cu nici un preț nu voiau să se despartă de legea strămoșilor și lucrau după puțință, ca Români să n'o părăsească și cei trecuți să se întoarcă la vechea credință a părinților. De aici ura episcopului Maior, care scrie, în 26 Aprilie 1779, generalului Preiss, că „ex eo monasterio trivialibus viris totidemque faemellis infami totum in Transilvaniam promanat schismatis virus”, iar în 26 Iulie acest an, tot aceluiaș scrie, că dacă nu lasă să se restaureze mănăstirea dela Lissa, atunci și cea din Sâmbăta de sus „quod est spelunca et receptaculum vagabondorum impostorum calugerorum benedictam illam terram Fogaras falsis et perversis suiscommentis contaminantium, clerum populumque corumpentium suprema autoritate regia diruatur”. Apoi, continuă vlădica, „nedărâmare ea și restaurarea mănăstirii schismatice din Șinca scandalizează întreaga țara Oltului”.⁴⁾ Ne putem închipui ce scandal a fost și de cine.

Evident că mănăstirea se apropie de sfârșitul ei jalnic. Scăpată, — desigur cu sacrificii și intervenții grele din partea familiei Brâncoveanu, — de distrugerea lui Buccow din 1761, persecutată tot mai mult de oficialitatea catolică ungurească și cea română unită dela Blaj, mănăstirea a fost dărâmată în Noemvrie 1785,⁵⁾ fără ca să țină seamă de intervenția la Guvern, din 10 Septemvrie 1785, a boierilor ctitori și proprietari Nicolae și Efrem Brâncoveanu.⁶⁾

1) *Cultura creștină*, Blaj, 1919, p. 165.

2) *Ibid.*,

3) Bunea, *P. P. Aron și D. Novacovici*, p. 336.

4) *Cultura creștină*, 1919, p. 165.

5) Bunea, *P. P. Aron și D. Novacovici*, p. 337.

6) Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, București, 1902, p. 269, n. 4.

Astfel se termină cu un modest centru de cultură românească ortodoxă, iar locuitorii din jurul mănăstirii au fost strămutați în sat și călugării au trecut desigur munții în Țara Românească, unde credința strămoșilor nu era socotită de păcat și crimă.

Vicariul mitropolitan Ilarion Pușcariu, care a văzut înainte de 1889 această mănăstire distrusă, ne-o descrie în felul următor: „...Dela Sâmbăta de sus până la poalele muntelui mai ține cale o jumătate de oră. Înainte de-ași lua răulețul, cu apă cristalină, rămas bun dela munții cei frumoși... locul să lărgeste între două dealuri, îmbrăcate cu pădure frumoasă. Aici este mănăstirea dela Sâmbăta de sus, — acoperită și din partea de cătră câmpul din lunca Oltului de o altă pădure în șes; astfel încât ea este oarecum ascunsă și scutită de toate părțile. Biserica mănăstirii, precum se prezintă..., este conservată mai întreagă și numai la intrare și la altariu este boltitura de sus spartă, iară partea de mijloc, din care se ridică în formă de cupolă turnul bisericii, este mai bine conservată. Biserica a purtat hramul „Sfintei Născătoarei de Dzeu“; are 4 despărțăminte: pridvorul, tinda, locul din mijloc și altariul. Pridvorul și tinda sunt de tot mici. Partea din mijloc și cu cupola poartă semne învederate despre un stil îngrijit arhitectonic. În altariu se vede bine locul de ploscomedie, unde sunt numele titorilor de pomenit.¹⁾ În lăuntru și în afară este zugrăvită frumos de sus până jos. Pe altariu sunt arhangheli zugrăviți în mărime naturală cu colori vii, desemn regulat și cu aureole în aur strălucitor atât de gros, încât se poate rade de pe părete. Biserica întreagă nu este un edificiu mare, dară proporționat și de mult gust. Lungimea bisericii este de 18 metri, înălțimea cupolei din fundament și până sus asemenea; lățimea e de 6 metri. Bătătoriu la ochi este un canal cam de 20 cm. lărgime, ce este ziduit jur împrejur pe dinlăuntru zidului la o înălțime aproximativă de 30 cm. dela pământ. Acest canal (cavitate) este în formă de piramidă regulată, și se poate observa numai din anumite locuri, de unde au căzut cărămidele ce-l astupau. Locul acesta ascuns a putut servi pentru a ascunde odoarele bisericesti în timpul prădărilor.

Exteriorul bisericii acoperit la anumite locuri cu iarbă și arbori mici, face o impresiune tristă. În jurul bisericii se cunosc încă și astăzi gropile, unde au fost așezate chiliile călugărilor, precum și unele morminte.²⁾

Ioan Turcu, protonotarul județului Făgăraș, care a văzut-o în Iulie 1888, ne spune: „...Îndată după prima intrare se vede

¹⁾ Pomenicul ctitorilor dela proscomedie: Nicolae, Maria, Manolachie, Constantin Vodă, Mariuca, Stanca, Constandin, Costandin, Ana, Stefan I, Radu, Șarban, Maria, Visarion, ierei Isaiia, Pracsiiia, Bogoslava, Rafaila, Iacov, Ionașcu, Rafail, Gheorghe, Nastasiia, Mihai, Ioan v., Teodor v., Hrisanftia, Balasa v., Bogoslav, Ibil, Stefan..., Mariuca, Zoita, cf. Iorga, *Scrisori și inscripții ardeleni*, II, pp. 183—4, no. 626.

²⁾ Pușcariu, *Documente pentru limbă*, I, pp. 394—5; aici se dă și chipul mănăstirii în ruină, pp. 384—5.

scris deasupra uşei, ce urmează, numărul anului 1767, ce se vede a fi anul, în care s'a finit zugrăvirea acestei biseriçuțe, deoarece și în partea dinainte a păretelui dela proscomediă se vede scrisă cu cirilice următoarea inscripție : „Erei: Ionașcu, Pană, Mihaiu, — zugrav văleatul 1766“. ¹⁾ Urmează deci că mănăstirea a fost zugrăvită numai în 1766—7 de numiții zugravi, pe care îi găsim în acest timp prin Țara Românească și la Avrig.

Mănăstirea din Sămbăta de sus, care timp de peste 140 ani a stat în ruină, astăzi se restaurează de Înalt P. Sf. S. Mitropolitul Nicolae Bălan din banii colectați dela credincioșii milostivi și iubitori ai bisericii strămoșești.

42. Sărata.

La 1680 cunoaștem 2 preoți din această comună: Oprea Alias Bratilă și Oprea fiul lui Man libertin. Nu se bucurau de nici un privilegiu. ²⁾ La 1688 sunt tot doi preoți: Oprea Bratilă și Aldea alias Calafar. N'au nici un scutire, dau dijmă. Un alt preot de aici fiu de iobag Pascul alias Genchenița a plecat și s'a așezat ca preot în Sân-Craiu lângă Murăș, iar moșia lui o folosește o rudă a sa Barbu Genchenița. ³⁾

Din secolul al 18-lea am dat numele multor preoți cu avutul lor în tabloul dela anexă. În 1733 erau tot cei cunoscuți uniți: popa Radu, Sandru și Bratilă (bigam), o biserică și 94 familii. Avere: arător de 2 câble și fânaț 1 car de fân. ⁴⁾ În 1750 serviau 2 preoți uniți la o biserică și 453 suflete. Avere: arător de 4 câble și fânaț de 3 care de fân. ⁵⁾ În 1761 sunt: 2 preoți ort. cu 63 familii și 2 preoți cu 4 familii și o biserică; avere: casa parohială, arător de 3 câble și fânaț de 3 care de fân. ⁶⁾ În 1766 biserică era a ortodoxilor, pământ are în *Prundul Popii* și în *Ochiul Bălții*. Popii amintiți (vezi anexa) stau pe moșile lor iobagești. ⁷⁾

„Popa Toma din Sărata“ pentru oarecari greșeli a fost transferat din acest sat de Vlădica Dionisie Novacovici, după 1761. El promite „a păzi eparhiia, care mi se va rândui în scaunul Udvarheului, și va asculta toate poruncile arhieriești, până la sfârșitul vieții sale“. ⁸⁾ Părintele Toma primește o parohie în

¹⁾ Turcu, *Excursiuni pe munții țerei Bârsei și ai Făgărașului*, Brașov, 1896, p. 123, vezi și Iorga, o. c., II, p. 184, no. 627. Vezi reproducerea unei picturi frumoase de pe pereții mănăstirii Sămbăta de sus în C. Petran, *Die Kunstdenkmäler der siebenbürger Rumänien*, (extras din *Mélanges d' Histoire Generale*, I, Cluj, 1926), Cluj, 1927, p. 55. cf. Meteș, *Din istoria artei religioase române*, I, Cluj, 1929, p. 121 și fig. 41.

²⁾ *Arhivele Statului*, Cluj, Conscrip. dom. Făgăraș.

³⁾ *Ibid.*

⁴⁾ Bunea, *Episcopul Klein*, p. 368.

⁵⁾ *Transilvania*, 1901, p. 245.

⁶⁾ Cioban, o. c., p. 61.

⁷⁾ *Arhivele Statului*, Cluj, Conscripția dom. Făgăraș, vol. VII.

⁸⁾ Iorga, o. c. II, p. 246, no. 50.

Ocna-Sibiului și nu din scaunul Odorheiului. Aici însă ajunge în conflict cu vechiul preot Samuil, contra cărui fac o plângere către Vlădica, împreună cu jurații Pătru Grecu și Savul Nistor, spunând că popa Samuil dela Vizogna, ține cuminecătura acasă, dând-o abia la nevoie, popii Oprea, care o așează „în lada bisericii, de unde e luat îndărăt. „Au grăit în casa Savului, juratului bisericii, cumcă i-au mâncat Domnul Vlădică banii și n'are pe ce iș cumpăra moșie... S'au lăudat feciorul popii Samoil părintelui Toma, să umble frumos, că va căpăta una care nu o va putea duce la Sărata“. Face *scandela* dând natură prin mirean: „Au făcut cununie unu Rumân cu o ungueroaică și ia lăsat să-și ție care cu legea sa“. Vlădica în 10 August 1765 îl oprește pe popa Samoil dela „epitrafilu“. 1) Cei doi preoți uniți din Ocna încă interveni la Vlădica Novacovici în 12 Februarie 1767 pentru „fratele popa Toma“ și contra lui Samuil, care a stricat „harmonia cea bună între ei“. Samoilă umblă, la jurați cei din jos, la Petru Grecu și la Savul Nistor, a-i uspata și a le da vin, ca să ție cu dânsul“, pentru a scoate pe Toma. Se roagă „și noi preoții cei uniți, ca să-l curățești dintre noi, ca pe un făcător de vrajbă și sămănător de sisanii, că bine știu Preasfințitul că, până au fost popa Samoilă tot vrajbă au fost între noi, dară de când au venit Moltiva Sa popa Toma, tot pace și dragoste au fost între noi.) Nemulțumirile popii Toma din Sărata cu popa Samuil nu s'au oprit aici, ci au continuat încă ani de zile desigur spre nenorocirea credincioșilor.“ 2)

Popa Gavril Corfariu (=Calafăr) se prezintă, în Iunie 1788, înaintea episcopului Ghedeon Nichitici, cu prilejul vizitațiunii canonice și „are protocolul de comisie, care protopopul mărturisește. Iară cel de botez i s'au poruncit la Sibiiu peste 10 zile să-l aducă, dimpreună cu cel de comisii.“ 3) Diatul Gavrilă Călăfar cere Consistorului din Sibiiu, în Maiu 1804, să fie al 2-lea paroh în Sărata în locul răposatului său tată preotul Gavril. Consistorul refuză această cerere din motivele următoare :

1. Prin rescriptul crăiesc din 3 Oct. 1783, este poruncit numai la acele sate a lăsa 2 preoți, cari stau din 250 familii. Iară în Sărata sunt numai 167 de case, înțelegându-se acolo dimpreună țigani, văduve 18.

2. Sărata e aproape de Oprea-Cârțișoara, cari stând numai din 70 familii, are de prisos doi preoți.

3. În districtul Făgărașului 20 de preoți supra numerari se află.

Aceasta hotărîre să comunică prin protopopul locului numitului diac, cerându-se dela acest protopop și dela admini-

1) *Ibid.* II., p. 257, no. 105.

2) *Ibid.* II., p. 262, no. 131.

3) *Ibid.* II., p. 264, no. 145 (plângerea popii Samoilă către Vlădică contra popii Toma).

strătorul protopopesc din Făgăraș să comunice Consistorului numele celor 20 preoți supranumerari din districtul Făgărașului.¹⁾

În 1805, e preot ort. Gavril „Scutsule“ (=Stanciul) (sfânt în Ardeal în 1793), are biserică și 167 familii.²⁾ La 1846 serviau 2 preoți ort.: Avram Stanciul și Ioan Calefar și un capelan Ioan Marc la 167 familii, aveau filia Scorei cu 88 familii.³⁾

Dela 1811, a funcționat aici preotul unit Nicolae Balea, căruia i-a urmat Samoil Balea până în 16 Martie 1865.⁴⁾

43. Săsciori.

În 2 Maiu 1729, ia parte la soborul protopopesc din Șinca și preot unit de aici: Șerban,⁵⁾ care peste cinci ani îl vedem ortodox împreună cu Popa Mateiu, au o biserică și 32 familii.⁶⁾ În 1750 e un preot unit o biserică și 131 suflete.⁷⁾ În 1754 popa Vasilie de aici cumpără un *Chiriadromion* cu 18 fl.⁸⁾ În 1761 sunt 2 preoți uniți cu o biserică și 11 familii, apoi ortodoksi 33 fam. fără preot.⁹⁾ La anexă se văd numele preoților și situația lor materială în 1726, 1758, 1789. Stola preoților în 1758 era: 1 ferdelă de ovăs, 6 cr., și 1 zi de lucru dela fiecare familie.¹⁰⁾ În 1789 avem amănunte despre stolă: Dela botez 6 cr. cununie 12, morți până la 7 ani 24 cr., peste 7 ani 50 cr., o sărăcustă 50 cr. și 30 cr., înmormântarea celor săraci 39 cr., pentru înmormântări în afară de parohie 6 cr., binecuvântarea produselor noi primăvara 1 cr., sfințirea apei la lehuze 1½ cr., liturghie 12 cr., parastas se face cu vin, colac și bani; pomenirea morților în postul mare 6 cr., 4 evanghelii cetite la morți 2 fl., cetirea Psalmilor 12 cr., paraclis 1½ cr., la umblatul cu cruce fiecare familie dă 1½ cr., la Sfeștanie câte 6 cr., sarindar 5 fl., maslu 12 cr. pasesimi 12 cr., în postul mare fiecare familie o prescură sau 1 ferdelă de ovăs, la Crăciun câte 1½ cr., la Paști 3 cr., la Rusalii 1½ cr., în postul Sf. Petru 1 cr., la Bobotează 1½ cr., la Ziua Crucii, prescură bucate și câte 1 cr. Prescura pe tot anul face 10 fl. — Biserica unită e de piatră.¹¹⁾

1) Pușcariu, *Documente pentru limbă*, p. 148. — În 1787 biserica era a uniților, dar e și un preot ortodox; un sarindar aici costa 12 fl. cf. *Arhivele Statului Cluj*, Conscript. dom. Făgăraș. XXVI., pp. 137, 143, 145, 155.

2) Voileanu, *Icoane din viața bisericeii, anul 1804*, Sibiu, 1926, p. 58.

3) *Șematismul din 1846*, p. 179.

4) *Șematismul din Blaj, 1900*, p. 634.

5) Pușcariu, *Fragmente istorice*, p. 547.

6) Bunea, *Episcopul Klein*, p. 410.

7) *Transilvania*, 1901, p. 245.

8) Iorga, o. c. II., p. 170, no. 582.

9) Cioban, o. c., p. 62.

10) *Arhivele Statului*, Cluj, Conscript. dom. Făgăraș, III, pp. 700, 738.

11) *Ibid.* XII., pp. 151—4.

Familia boierească, Țețu a dat în tot veacul al 18-lea și în al 19-lea până pela jumătate, preoții uniți ai acestei comune. Înainte de 1789 „Iosif Țăț e dascăl în Săsciori și cumpără dela „Mitropolia Blajului“ o *Liturghie* (tip. în 1775 în Blaj) cu 2 zloți.¹⁾ Popa Iosif Țețu, în 5 August 1792, face aceste note pe un *Apostol* dela bis. ort. din Berivoiul-mic: „...Eu cel mai jos iscălit, fiind rânduit la biserica cea veche în Berivoi-Mic, m'au chemat parintele ermonah Ruvim ca să scrie toate cărțile câte le are, și le-am scris cu afurisanie, de s'ar întâmpla o primejdie ca aceia, măcar să fe-rească Dumnezeu, și le-am însemnat toate.²⁾ Pe un *Antologhiu* din București, cumpărat în 1836 de credincioșii din Săsciori cu 42 zloți, iscălește: Basilius Czetz, theologae moralicae auditor“, desigur la Blaj.³⁾ Pela 1842 funcționa preotul unit Andreiu Țeț, căruia i-a urmat Ioan Motoc.⁴⁾

44. Școrei.

Mircea cel Bătrân, Domnul Țării Românești, donează boierilor săi: *egumenului Stanciu* și fratelui său Călin, în 27 Decembrie 1391, satul Școrei.⁵⁾ În veacul al 17-lea a fost aici preot Cosma, care la 1680 era mort, și jumătate din averea lui, din sat și dela câmp, o folosea nobilul Alexandru Teleki. În 1680 e preot Iuon, care are 2 copii: Cârstea și Iuon, sunt țerani.⁶⁾ În 1688 sunt 2 preoți: Ilie boier, Iuon țeran, cu 4 copii Cârstea, Iuon și încă doi fără să li se dea numele.⁷⁾

La 1733 sunt 4 preoți uniți: Sandru, Halmagiu, Ilie și Iuon, o biserică și 90 familii; avere: arător de 6 câble.⁸⁾ În 1750 sunt 2 preoți uniți, o biserică și 450 suflete; avere: arător de 8 câble.⁹⁾ Conscripția lui Buccow, din 1761 ne dă: 5 preoți ort. cu o biserică și 73 familii, apoi 3 preoți uniți cu 21 fam.; avere: casa parohială, arător de 30 câble și fânaț de 6 care de fân.¹⁰⁾ În 1766 biserica unită avea loc arător de 8 câble și fânaț de un car de fân.¹¹⁾

Pe locul comunei era la 1748, o mănăstire — care va fi avut la 1391 de egumen pe Stanciu amintit mai sus — cu preotul Halmagiu, 8 călugări și o călugăriță. Avere: 5 boi, 5 cai, 4 vaci, 15 capre și 18 stupi. Pe pământ fiscal, aici, mai era un călugăr

¹⁾ Iorga, o. c. II., p. 170, no. 583.

²⁾ *Ibid.* II., p. 52, no. 88.

³⁾ *Ibid.* II., p. 169, no. 581.

⁴⁾ *Șematismul din Blaj*, 1900, p. 635.

⁵⁾ Pușcariu *Fragmente*, pp. 38—41, no. XIV.

⁶⁾ *Arhivele Statului*, Cluj, Conscrip. dom. Făgăraș.

⁷⁾ *Ibid.*

⁸⁾ Bunea, *Episcopul Klein* p. 368.

⁹⁾ *Transilvania*, 1901, p. 245.

¹⁰⁾ Cioban, o. c., p. 61.

¹¹⁾ *Arhivele Statului*, Cluj, Conscrip. dom. Făgăraș, VII, pp. 156, 180.

atașat la mănăstire cu avere de 4 boi, 2 cai, 8 vaci, 4 junci, 40 oi, 12 porci și 15 stupi.¹⁾ Mănăstirea din ordinul gen. Buccow a fost arsă, dar călugărul Halmașiu a rămas tot acolo, făcându-și un lăcaș nou.²⁾ La 1785 se vorbește de intențiunea de a clădi la Scorei o mănăstire.³⁾ — Școala de copii în 1765 o conducea învățătorul David Motoc.⁴⁾

În Iunie 1788 popa Ionaș Streja de aici se prezintă episcopului Nichitici: „Au adus protocolu de comisie care cu 1785 luna lui Noemvrie părăsește, iar de botez are bine, celălalt să-l gătească.⁵⁾ În 1805 e preot aici Sandru Streja (sfânt în Ardeal în 1793) cu o biserică și 88 familii. E filie la Sărata.⁶⁾ În 1846 e administrată de preoți din Sărata.⁷⁾ Alți preoți uniți din 1726, 1766, sunt dați la anexă. La sinodul electoral din Blaj, în 1782, ia parte ca membru și popa Șandru din Scorei.⁸⁾ Pella 1842 servia preotul unit Mihail David cu cooperatorul său Gheorghe David, având 357 credincioși.⁹⁾

45. Sevestreni.

Nu știu dacă nu e de văzut în boierul Ioan Pop un preot al Sevestrenilor din 1633.¹⁰⁾ În 1726 se amintesc doi preoți boieri aici: Iuon și Șerban.¹¹⁾ Cel dintâiu ia parte la soborul proto-popesco unit din Șinca, în 1729, fiind juratul soborului.¹²⁾ Conscriptia din 1733 ne indică numai pe preotul unit Șerban cu biserică și 37 familii; avere: arător de 1 căblă și fânaț de 1 car de fân.¹³⁾ În 1750 e 1 preot unit, o biserică și 166 suflete,¹⁴⁾ iar în 1761 avem 1 preot unit cu biserică și 13 familii, cele 36 familii ort. n'au preot și biserică.¹⁵⁾ În 1758 e preot de ritul grecesc boierul Ionașcu. Stola: 1 ferdelă de grâu sau de cucuruz și 1 ferdelă de ovăs.¹⁶⁾ În 1788 e popă unit Iacob, care stă în Iași, fiindcă „fundușul” e defectuos. Stola e cea obișnuită și 1 ferdelă de ovăs sau 6 cr., și o zi de clacă. Biserica unită din

1) Bunea, P. P. Aron și D. Novacovici, pp. 333—4.

2) Turcu, *Excursiuni etc.*, p. 110.

3) *Cultura creștină*, 1919, p. 166.

4) Bunea, P. P. Aron și B. Novacovici, p. 365.

5) Pușcariu, *Documente pentru limba*, p. 148.

6) Gagyi, o. c., pp. 276—7.

7) *Șematismul din 1846*, p. 179.

8) Moldovan, *Acte sinodali I*, p. 132.

9) *Șematismul din Blaj*, 1900, pp. 634—5.

10) Pușcariu, *Fragmente istorice*, p. 312.

11) *Arhivele Statului Cluj*, Conscriptia dom. Făgăraș.

12) Pușcariu, o. c., p. 547; vezi și Iorga, o. c. II., p. 141, no. 465 (din Iunie 1730).

13) Bunea, *Episcopul Klein*, p. 410.

14) *Transilvania*, 1901, p. 246.

15) Cioban, o. c., p. 62.

16) *Arhivele Statului*, Cluj, Conscript. dom. Făgăraș, III.

grinzi de brad e în mijlocul satului, are 2 clopote și o toacă.¹⁾
— Dascălul Ciomiosti (?) avea, în 1765 grija școalei de aci.²⁾
Pela 1842 slujea ca preot unit Natanail Florea.³⁾

46. Streja-Cârțișoara.

În 1733 păstoria popa unit Iuon, cu biserică și 40 familii,⁴⁾ iar la 1750 satul tot e ortodox cu 2 preoți o biserică și 355 suflete.⁵⁾ În 1761 își păstrează în întregime ortodoxia 3 preoți cu biserică și 71 familii.⁶⁾ Se prezintă înaintea vlădicului Ghedeon Nichitci în Iunie 1788, popa Ioan Baci, căruia i se face aceeași observație ca și celui din Oprea-Cârțișoara.⁷⁾ La 1805 sunt 2 preoți ort. Onea Banciu și Mateiu Banciu (sfînțiți în Țara Românească la 1759 și Ardeal 1795), cu biserică și 70 familii. E filie Arpașului de sus,⁸⁾ tot astfel și în 1846 cu preotul Mateiu Banciu.⁹⁾

47. Șebeș.

La soborul protopopesesc din Șinca în 1729, iau parte ca membrii 2 preoți uniți de aici: Stan și Crăciun.¹⁰⁾ În 1733 sunt 2 preoți uniți: Crăciun și Itul cu biserică și 40 familii.¹¹⁾ În 1738 popa Iacov Itul cumpără un *Mineiu* cu 22 fl., și 2 mariași.¹²⁾ A trăit se pare până pela 1776 când iscălește pe un *Apostol* din 1764.¹³⁾ În 1778 fiul său Nițu vinde un *Chiriadromion* cu 13 fl., unui creștin, care apoi îl dăruiește bisericii din Șebeș.¹⁴⁾ Conscripția din 1750 ne prezintă: 1 preot unit cu biserică și 240 suflete.¹⁵⁾ La 1761 avem: 1 preot unit cu 3 familii, apoi 54 familii ort. cu biserică, dar fără preot.¹⁶⁾

Școala de aici în 1765 avea de învățător pe Andreiu Popa.¹⁷⁾

1) *Ibid.* XI., pp. 83—4.

2) Bunea, *P. P. Aron și D. Novacovici*, p. 365.

3) *Șematismul din Blaj*, 1900, p. 635.

4) Bunea, *Episcopul Klein*, p. 367.

5) *Transilvania*, 1901, p. 245.

6) Cioban, *o. c.*, p. 61.

7) Pușcariu, *documente*, I., p. 148.

8) Gașyi, *o. c.*, pp. 274—5.

9) *Șematismul din 1846*, p. 179.

10) Pușcariu, *Fragmente istorice*, p. 547.

11) Bunea, *Episcopul Klein*, p. 409.

12) Iorga, *o. c.* II., p. 170, no. 586.

13) *Ibid.* II., p. 171, no. 587.

14) *Ibid.*, p. 171, no. 588.

15) *Transilvania*, 1901, p. 246.

16) Cioban, *o. c.*, p. 62. — La 1758 stola: 1 ferdelă ovăs și o zi de clacă
cf. *Arhivele Statului Cluj*, Conscrip. dom. Făgăraș, III, pp. 567, 603.

17) Bunea, *P. P. Aron și D. Novacovici*, p. 365.

La sinodul din Blaj, la 1782, întâlnim ca membru și pe popa Ignat din Șebeș.¹⁾ Iscălește pe *Cazanie*, cu data de 24 Decembrie 1787, popa Ioan din această comună.²⁾

Pela 1842 funcționa ca preot unit Ioan Cergit cu cooperatorul Nicolae Cergit, căruia îi urmează la 1853, ca preot Roman Dimboiu.³⁾

48. Șercăița.

Scaunul de judecată al celor 12 boieri din Făgăraș în 1584 adopta trecerea popii Barbat din Șercăița, fiul popii Simion din Drăguș, în boieronatul socrului său Cristea Kakarezu din Șercăița.⁴⁾ La soborul protopopesesc din Șinca, din 1729, iau parte ca membri, 2 preoți din acest sat: Dumitraș și Oancea.⁵⁾ Tot pe acești doi uniți îi întâlnim și la 1733 cu o biserică și 26 familii.⁶⁾ În 1750 e 1 preot unit cu biserică și 189 suflete.⁷⁾ În 1758 ca martor e amintit preotul boier Stan din Șercăița.⁸⁾ În acest an singurul preot care avea dreptul să slujească era preotul iobag, dar scutit de servicii iobăgești: Onea Idomir, Stolă: 1 ferdelă ovăș și 1 zi clacă. Preoți fără parohie erau: Dumitraș, Gheorghe Muntean.⁹⁾

Mănăstirea la 1748 avea 1 preot Iosif, 3 călugări și o călugăriță cersitoare. Averea: 1 bou, 4 cai, 3 vaci și fânaș de 4 care de fân.¹⁰⁾ În 1758 era numai 1 călugăr bătrân libertin: popa Bucur Muntean.¹¹⁾ Ion lui Stan Muntean la 1744 dăruiește acestei mănăstiri o *Evanghelie*.¹²⁾

În 1761 sunt 4 preoți ort. cu o biserică și 46 familii și 2 preoți uniți cu 2 familii.¹³⁾

La 1783 și 1792 popa Bucur Bărbat din Șercăița e recunoscut ca nobil.¹⁴⁾ El e desigur popa Bucur, fiul popii Șerban din Șercăița, care cumpără, pela 1796 o carte bisericească dela popa Radu fiu al popii Mitrea.¹⁵⁾

¹⁾ Moldovan, *Acte sinodali*, I, p. 129.

²⁾ Iorğa, o. c., II, p. 112, no. 342.

³⁾ *Șematismul dela Blaj*, 1900, p. 613.

⁴⁾ Pușcariu, *Fragmente istorice*, pp. 130—2, no. 46.

⁵⁾ *Ibid.*, p. 547.

⁶⁾ Bunea, *Episcopul Klein*, p. 409. — Vezi despre un popă Aldea și o *Cazanie* a lui Varlaam Mitrop. Moldovei din Șercăița la 1738. Iorğa *Scrisori și inscripții ardeleni* II, p. 208, no. 744.

⁷⁾ *Transilvania*, 1901.

⁸⁾ Pușcariu, *Fragmente*, p. 595.

⁹⁾ *Arhivele Statului*, Cluj, Conscrip. dom. Făgăraș III.

¹⁰⁾ Bunea, *P. R. Aron și D. Novacovici*, p. 332.

¹¹⁾ *Arhivele Statului*, Cluj, Conscrip. din Făgăraș.

¹²⁾ Iorğa, o. c. II, p. 172, no. 591.

¹³⁾ Cioban, o. c., p. 62.

¹⁴⁾ Pușcariu, o. c., pp. 705, 725 și 325.

¹⁵⁾ Iorğa, o. c. II, p. 132, no. 432.

Biserica din acest sat a început să se zidească la 1798 cu osteneala protopopului Gheorghe [Petra]șcu și cu îndemnarea popii Dumitrachi și cu sânguința popii Bucur Bărbat și cu ajutorul satului... Zugrăveala s'a făcut de zugravul Teodor, în 1811 fiind preotul satului Ioan Bărbat.¹⁾

În 1805 se pomenesc 2 preoți ort.: Ioan Bărbat (sfințit în Arad la 1798) și Ioan Berle amovat din post (sfințit în Timișoara la 1782) cu o biserică și 164 familii.²⁾ În 1846 era preot ort. tot Ioan Bărbat.³⁾ Avem însemnări despre întâmplările zilelor din 1848 și 1853 de Popa Ioan Bărbat și de dascălul David Bărbat din Șercăița din 1848.⁴⁾

49. Șinca veche.

Popa Aldea de aici ia parte la soborul protopopesesc, ținut în 2 Maiu 1729 în aceasta comună.⁵⁾ În 1733 sunt 2 preoți: acest Aldea unit și Roman ort. (bigam), o biserică și 89 familii; avere: arător de 3 câble și fânaț de 1 car de fân.⁶⁾ În 1750 sunt toți ortodoksi: 2 preoți, o biserică și 508 credincioși.⁷⁾ Așa constată oficios și Buccow în 1761, adică: 5 preoți ort. cu o biserică și 148 familii (à 5, deci 740 suflete) și 1 familie unită.⁸⁾ O conscripție din 1758 ne spune că poporul e ortodox și independent de episcopul unit. Preoții ort.: Tămaș, libertin, locuște în casa parohială, apoi Dumitraș Strâmbu, Stan Ludu, boier și Gheorghe Popocea, iobag, iar popa Dumitru cu familia a fugit în Treiscaune în satul Teliu, în 1758 e în Ilenii din scaunul secuiesc Sepși, tot aici s'a refugiat și popa Aldea.⁹⁾ Episcopul ort. D. Novacovici, la 9 August 1765 intervine pentru preotul de aici, căruia căpitanul de grănițeri i-a luat cărțile.¹⁰⁾

1) Iorğa, o. c. II, p. 171, no. 589 și Meteș, *Din istoria artei religioase române*, I, Cluj, 1929, p. 122.

2) Gagyi, o. c. pp.

3) *Șematismul din 1846*, p. 178.

4) Iorğa, o. c., pp. 176—179, no. 607. — Câteva lămuriri asupra bisericii din Șercaia sat în mare parte săsesc. În 1733 erau 25 familii românești Bunea, *Episcopul Klein*, p. 409), iar în 1761 sunt 47 fam. ort. cu biserică și 1 fam. unită (Cioban, o. c., p. 62); în 1788 era filia Părăului (Pușcariu, *Documente pentru limbă*, p. 144); în 1804 e primul preot local Petru Bucur sfințit la Arad (Voileanu, *Icoane din viața bisericii*, Sibiu, 1926, p. 12); are biserică și 66 familii (Gagyi o. c., pp. 276—7). Majoritatea Românilor, pela 1807, au trecut la uniți, cari avuseră preot aici înainte de 1800 pe Barbu, apoi preoții: Ion Cociș din Vad, până la 1811, Ion Secheli din Comana de jos până în 1834, Maței Maier până la 1847, Gheorghe din Grid pela 1842, Ion Maier în 1848 și Toma Cociș până în 1852. Matriculele dela bis. unită sunt din 1819, (cf. G. Maior, *O pagină din luptele Românilor cu Sașii: Șercaia 1809—1909*, București, 1909, p. 134—6; și *Șematismul din Blaj*, 1900, pp. 613—4).

5) Pușcariu, *Fragmente istorice*, p. 547.

6) Bunea, *Episcopul Klein*, p. 409.

7) *Transilvania*, 1919, p. 246.

8) Cioban, o. c., p. 62.

9) *Arhivele Statului*, Cluj, Conscrip. Dom. Făgăraș, III, p. 390.

10) Iorğa, *Scrisori și inscripții ardeleni*, II, p. 257, no. 104.

Conscripția oficială din 1748 ne arată că în Șinca veche erau 2 mănăstiri: Una în partea din jos a satului pe pământul boieresc al călugărului bătrân și neputincios popa Maniu, cu 4 călugări și 2 călugărițe și cu această avere: 1 cal, 1 vacă cu lapte, 9 stupi, arător de 2 gălete cucuruz și fânaș de 2 care de fân; cealaltă mănăstire în partea din sus a comunei (devenită apoi Șinca nouă), pe un loc fiscal pe care-l folosea iobagul și hagiul popa Avram, care fusese la Ierusalim și era călugăr și preot al mănăstirii, cu 5 călugări și o călugăriță; averea era numai 1 cal și 9 stupi.¹⁾ Episcopul unit P. P. Aron spune la 1755 că aceste două mănăstiri sunt ocupate de ortodoxi.²⁾ O conscripție din 1758 ne mai dă unele lămuriri referitoare la aceste locașuri, fiind acum trei: 1. Pe locul *Plopoasa* cu călugărul celibe Manea Dobrotă și 4 călugărițe; 2. Pe locul *Gura Fătăciunii* cu 2 călugări: popa Constantin, fost preot în Todorița și altul mai tânăr și 3 călugărițe; 3. Pe locul *Trestioara* cu 2 călugări ort.: popii Avram și Iosif, veniți de vreo cinci ani din Țara Românească.³⁾ După altă conscripție avem aici 5 mănăstiri, care se numeau după locul unde erau adăpostite: 1. *La Trestioara*; 2. *În Strâmba*; 3. *În Valea lărguță*; 4. *Pe Crețul* și 5. nenumit locul. Mănăstirea și chiliile călugărilor de „pe Crețul” erau făcute în stâncă.⁴⁾ Ce s'a întâmplat cu aceste mănăstiri, dintre care una a fost refăcută pe la 1779,⁵⁾ ne spun preoții din Șinca nouă: Gheorghe Flucus și Nistor Popa, la 16 Decembrie 1859, către episcopul Șaguna: „Șinca veche avea două felii de oameni: unii boieri scutiți, unii ca supuși; fiecare parte cu biserica și cu moara lor deschiliniți, adecă boierii aveau a lor biserică și moară, asemenea și supușii aveau; și în hotarul comunei sus zise la *Crețu* s'a aflat o peșteră în peatră cu călugări, unde s'a slujit sfânta liturghie, și o biserică în păraul mănăstirei, numit *Strâmba*, unde iară se slujia sfânta liturghie de către călugări. Biserica aceasta era de zid și avea moșia sa cu poame multe și bune pentru hrana călugărilor. Mai era încă și o altă mănăstire în *Trestioara*, cu biserică asemenea de zid, cu moșia mare și grădină de poame. Aici se mai vede și azi un zid frumos cu flori. Chiar și în locul bisericii noastre, până a nu se fi întemeiat comuna Șinca nouă, a fost o bisericuță de lemn cu pomot și cu moară pentru călugări. La aceste schituri a fost venind tinerime din tot Ardealul la învățătură, unde a fost învățând dela călugări. Dară la oare-câtă vreme venind o preinaltă comisiune împărătească spre a cătăni satele, care s'au și militerat de granițeri „generalul Schischkovics și guvernatorul Michail Brucundal strămtoria pe bieții strămoșii noștri

¹⁾ Bunea, P. P. Aron și D. Novacovici, pp. 331—2.

²⁾ *Ibid.*, p. 334 nota 1.

³⁾ *Arhivele Statului*, Cluj, Conscrip. dom. Făgăraș, III, pp. 443—4.

⁴⁾ *Cultura creștină*, 1919, p. 167.

⁵⁾ *Ibid.*, p. 167, no. 9.

cu milităria și unația. Generalul Schischkovics silea spre cătăniă, când zicea, că de nu vor a primi arme, pune termin și i vor scoate din ale lor iosaguri, iar guvernatorul M. Brucundal a fost îndărătnicind dela primirea armelor pe ascuns pe generalul, și strămoșii noștri s'au adunat cu călugării laolaltă spre înțelegere, hotărând să ia arme, iar unația nici într'un fel să nu primească; și înțelegând generalul aceasta numai decât a poruncit și a venit cătane și au trimis la numitele schituri de le-au ars și le-au stricat cu tot, și în 3-lea Iunie 1761 s'au ars schiturile și oamenii au eșit din casele lor și s'au dus în Țara Românească¹⁾

O parte din populație însă a rămas în sat, dar silită și batjocorită, a trecut la uniți, fiind până astăzi marea majoritate a poporului unit. Un popă Dumitru unit a slujit până la 1771, urmându-i fiul său Vasile dela 1791—1796, apoi popa Ioan dela 1796—1817, popa Teușan Ioan dela 1817 până la 1841 și ca urmaș Nicolae Raicu.²⁾

59. Șinca nouă.

Satul acesta s'a înființat numai după 1761 prin locuitorii din Șinca veche, după arderea mănăstirilor și refugiului unei părți a populației în Țara Românească. Așa ne spun numiții preoți din aceasta comună: Gh. Flucuș și Nistor Popa la 1859: „... Dară aflându-se Vasilie Flucuș, Stoica Chincea ș. a. oameni foarte vrednici, — cinci familii i-au poftit de o parte numitul guvernator [Bruckenthal] și le-a dat o învățătură, da mai mare rugăminte, dându-le și niște făgădașuri bune, ca să nu se ducă în Țara Românească; și le-a rupt un darab de hotar de și-au pus așezământ, unde până astăzi suntem noi, până ne a apucat bine în cursă puindu-ne sub iobăgie. Moșii noștri văzând că popa lor George Popocea s'a dus în Țara Românească, au făcut biserica de lemn, luându-și de popă un biet călugăr preoțit. Aici s'au mai întors și dintre oamenii fugiți în Țara Românească, împărțind dărăbul de hotar între sine, făcând parte și bisericei două darabe de pământ, un darab fânațe de 12 care de fân și arătură de 8 gălete, cari însă prin negrije au trecut la familia preotului Georgiu Debu, născut în Șercăița și venit aici ca preot sântit în Arad, pela 1780. Acesta este așezământul comunei noastre Șinca nouă“...³⁾

Oamenii și preoții de aici nu erau văzuți cu ochi buni de oficialitate, care căuta să le facă cât mai des și mai multe mizerii. Noului preot iau luat cărțile bisericești, intervenind vlădica ort. Dionisie Novacovici, în 9 August 1765, la vicecolonelul Lutz, ca să i le restituie.⁴⁾

1) Pușcariu, *Documente pentru limbă*, I. pp. 392—3.

2) *Șematismul dela Blaj*, 1900, p. 614.

3) Pușcariu, *Documente pentru limbă*, I, p. 393.

4) Iorga, *Scrisori și inscripții ardeleni*, II, p. 257, no. 104:

În Iunie 1788 se prezintă înaintea vlădicului Gh. Nichitici în Perjani 2 preoți din Șinca nouă: Manuil Buzdugan și Gheorghe Debu, dar protocoalele aduse nu sunt bune.¹⁾

În 1805 slujeau aici 2 preoți ort.: Gheorghe Debu (sfințit la Buda în 1782) și David Flucuș (sfințit în Ardeal 1794), la o biserică cu 215 familii.²⁾ La 1846 erau tot doi preoți ortodoksi: Gheorghe Flucuș și Nistor Popa,³⁾ cari serviau, am văzut, și la 1859.⁴⁾

51. Telechi Recea.

În 1733 sunt 3 preoți ortodocși: Grigore, Iuon și Vasilie, o biserică și 69 familii.⁵⁾ În 1750 e socotită împreună cu Vaida Recea și are 2 preoți uniți 1 biserică și 497 suflete,⁶⁾ tot astfel sunt împreună, în 1761, având 1 preot ort. cu biserică și 152 familii și 3 preoți uniți cu 3 familii.⁷⁾

La 1748 în Recea de sus (=Telechi Recea) era o mănăstire pe pământul principesei Cantacuzino cu 3 călugări și o călugăriță.⁸⁾ A fost distrusă în 1761 de Buccow.⁹⁾

David Popa slujea ca învățător la școala de aici în 1765.¹⁰⁾

În 1792 Ioan Zamfir fiul lui David (acesta nu va fi fiul popei Andreiaș?¹¹⁾ din Telechi Recea cumpără un *Mineiu* dela Mitropolia din București.¹²⁾

În 1805 e preot ort. Bucur Chiujea (sfințit în Ardeal, în 1794), cu biserică, făcută în 1794 și 79 familii.¹³⁾ Era filia Brezei ca și la 1846.¹⁴⁾

Au fost și preoți uniți dintre care cunoaștem pela 1842 doi: Alexandru Boer și Iosif Pop.¹⁵⁾ (Va urma.)

¹⁾ Pușcariu, o. c., I, p. 143.

²⁾ Găgyi, o. c. în *Transilvania*, 1911, pp. 276—7. — Vezi despre cearta popii D. Flucuș cu birăul domnesc în 1815 (Iorga, o. c., I, p. 204, no. XLIV). În 1820 acest preot ia parte, ca om de încredere a comunei, la conscripția urbarială din sat în 1820, iscăbind personal numele celor 13 jurați români. (Meteș, *Viața agrară economică a Românilor din Ardeal*, I, București, 1921, p. 303 și no. 1).

³⁾ *Șematismul din 1846*, p. 179.

⁴⁾ Pușcariu, *Documente pentru limbă*, I, p. 392.

⁵⁾ Bunea, *Episcopul Klein*, p. 410.

⁶⁾ *Transilvania*, 1901, p. 246.

⁷⁾ Cioban, o. c., p. 62. Un popă Șerban din Recea după 1750. Iorga, o. c. II, p. 186, no. 641.

⁸⁾ Bunea, *P. P. Aron și D. Novacovici*, p. 332.

⁹⁾ *Cultura Creștină*, 1919, p. 169.

¹⁰⁾ Bunea, *P. P. Aron și D. Novacovici*, p. 365.

¹¹⁾ Iorga, o. c. II, p. 157, no. 540.

¹²⁾ Iorga, o. c. II, p. 157, no. 539.

¹³⁾ Găgyi o. c. pp. 276—7.

¹⁴⁾ *Șematismul dela 1846*, p. 178.

¹⁵⁾ *Șematismul din Blaj*, 1900, p. 617. — Vezi și ce spune despre acest sat dl Iorga, *Neamul românesc din Ardeal*, I, pp. 81—2.

Ziua a ieșit răsând din baie...

Ziua a ieșit răsând din baie,
Norii-o 'nvăluiesc cu pânze moi;
Pânzele, de sânii-i tari, se taie
Și ea calcă 'ncet, cu sânii goi!...

Soarele văzând-o, se aprinde...
După urma ei își face cale,
Jucării de aur îi întinde
Și îi iese 'n drum, pe-un sfârc de vale!...

Ea, șireată, mâna 'și arcuieste,
Prinde un boboc de pe cărare;
Soarele-l sărută ștregărește
Și i-a prefăcut bobocu 'n floare!...

S'a mirat ușor de-așa minune!
Și-o pornește iar... dar iată că,
Nu mai știe drumul să-și adune!
Apa unui râu în drum îi stă.

Meșterul atâtor jucării
Punte aurită-i împletește;
Ea-și pornește săni trandafirii
Și picioru 'n valuri își clătește.

Drumul ei se țese numai flori,
Cresc pe ape d'aurite punți...

*Și de-odat' cuprinsă de fiori,
Cade 'n brațul celui rupt din munți!*

*Își șoptesc și 'n brațe, calzi, se strâng;
Bat câmpia, codrii îi despică...*

Zărilor se 'ntunecă și plâng!

— Știu ceva și par'că le e frică! —

*Fără de rușine, pe pământ,
Stau culcați, mai goi, ca niciodată!...*

Îi desmeardă doar', un fir de vânt,

Cum n'a fost pereche desmierdată!

.

Iată că un ochiu i-a fost zărit!

— Ochiul ce-a văzut și vede toate —

Fulgere aprinse au pornit,

Rupte din cetăți întunecate!

Crestele încep ca să trosnească,

Norii alungați, înnot din greu!...

BCU Cluj / Biblioteca Cluj

Peste cei ce dorm pe-un braț de vis,

Ploaia cade grea, să-i pedepsească,

Că i-au amintit lui Dumnezeu

De Adam și Eva 'n Paradis!

AL. NEGURĂ.

Paul Ernst.

Sofia cantonierului.

Şedeam cu prietinel meu în balconul din faţa odăiei mele de lucru. Jos, în grădină, merele văratice începură a se rotunji în pomi, ramurile agrişilor se închinău sub povara lor spre pământ; fasolea căţărata sus pe haraci îşi desfăcea veselă florile ei albe şi roşii.

De-asupra uşii dela balcon se afla un cuib de codoraş (pepturaş). Puii erau mărişori şi se împingeau unul pe altul în cuib; bătrânii plecau şi veneau neconţenit; când soseau se aşezau mai întâiu pe streşina din faţa noastră şi priveau cu neîncredere la noi, dacă nu cumva îi observăm; când vedeau că suntem adânciţi în discuţii o tureau repede pe marginea cuibului; puii începeau cu toţii să ţipe; unul dintre ei fu hrănit, ceilalţi se astâmpărară şi bătrâna codoraşă îşi luă din nou sborul ca să aducă iarăşi hrană.

„Ce pace e în jurul nostru”, zise prietinel meu; „şi cu toate acestea fiecare vierme, fiecare muscă, pe care le aduce pasărea puişorilor ei, e o fiinţă vie întocmai ca şi ea; noi auzim ciripitul de bucurie al puişorilor, vedem sficiunea plină de iubire a bătrânilor; dar văicăreala insectei sfăşiate nu ajunge până la urechea noastră, svârcolirile ei disperate nu le vedem. Tot cam la trei minute vine bărbătuşul sau muiereuşca cu prada; de dimineaţa până seara aleargă pentru puişorii lor, ale căror ciocuri galbene le vedem întinse pe marginea cuibului; câte vieţi cad jertfă dureroasă într'o singură zi acestor animale mitite; şi noi credem că avem în faţa noastră un tablou plăcut şi vesel, când bărbătuşul dă speriat din coadă şi scoţând un ton ascuţit şede cu musca în cioc pe colţul streşinei”.

Fără nici o trecere și totuși îndemnat desigur de privilegiștea păsărelelor, prietenul meu începu să-mi istorisească următoarea poveste.

„Am vorbit adese-ori despre faptul ce puțină valoare are pentru adevărata noastră viață morală, ale cărei pretinse legi ne sunt prezentate deobicei ca foarte importante; și cum învățăturile bisericii noastre despre concepția șovăitoare, echivocă și complicată a păcatului sunt cu mult mai adânci decât această credință burgheză despre morală. Am vorbit odată despre doctrina păcatului împotriva duhului sfânt, care ni-se păru atât de întunecată și de înfiorătoare. Am fost de curând martor la o întâmplare care m'a luminat pe deplin cum trebuie să interpretăm pentru concepția din zilele noastre dogma aceasta grozavă.

Cam la un sfert de ceas dela conacul meu, tocmai acolo, unde linia ferată se inclină binișor la vale, este, precum știi, casa unui cantonier. Datoria cantonierului e de-a purta grija unui macaz, care e la o depărtare de vreo douăzeci de pași de casă. Imediat după amează trec pe-acolo două trenuri, un tren personal obișnuit și un accelerat. Omul trebuie să aștepte stând în fața ușei sale trenul personal, care intră pe o linie moartă, și după aceea trebuie să fugă repede cei câțiva pași ca să întoarcă macazul pentru accelerat; trenul personal stă în gară până trece acceleratul; cantonierul întoarce din nou macazul, se duce la trenul personal, dă semnalul, trenul personal se întoarce înapoi și intră iarăși pe linia principală, ca să pornească după accelerat. Dacă omul nu ar schimba macazul atunci acceleratul ar veni cu toată puterea pe pantă în trenul personal și sute de vieți omește ar fi nimicite.

Oamenii din casa cantonierului, o tânără pereche de căsătoriți, aveau un băiat de trei ani. Tatăl era foarte îngrijorat pentru copil și nu-l lăsa să iasă în fața casei în timpul când treceau trenurile. Intr'o Duminecă băiatul se rugă cu insistență să fie lăsat și el să iasă cu stegulețul și să aștepte trenul, ca și tatăl-său. La stăruințele mamei consimți și bărbatul; când se apropie încet trenul personal el stătea în ușa grădinei, ținând cu mâna stângă stegulețul în dreptul umărului, iar cu dreapta ținea pe drăgălașul băiat, care avea în cealaltă mână un steguleț ca și tatăl său. Din fereastră privea, cu mâna punte de-asupra ochilor, mama la tabloul inviorător; mașinistul și fochistul dela trenul personal, care înainta încet, dădeau din cap și le trimeteau un salut; călătorii râdeau și făceau semne copilului, care stătea serios și țepăn, ca un om matur cu stegulețul în mână.

Când treceau ultimele vagoane femeia auzi că 'n bucătărie dase laptele 'n foc; fugi dela fereastră, dete laptele la o parte și presără sare pe mașină. Intr'aceea bărbatul lăsă băiatul de mână, strigă nevastei să vină, să-i aibă de grijă și alergă la ma-

cazul său. În fugă mai privi odată înapoi, îndemnat de cine știe ce teamă, în vreme ce fumul dela accelerat se ridica în pâlcuri groase în fața lui; atunci văzu cum alerga copilul după un fluture tocmai între șinele trenului accelerat. Strigă din răspuțeri după nevestă-sa și apoi își continuă fuga spre macaz; după schimbul acestuia se uită iar înapoi; nevestă-sa nu-l auzise, copilul alerga mai departe. Acum strigă la copil și se trezi sbierând de teamă; copilul se sperie, rămase locului și nu știa ce să facă; mama se repezi din casă; în clipa aceea locomotiva trecu du-ruind peste macaz.

Cantonierului i s'a dat o recompensă după aceasta. Eu gă-sesc că a fost o greșeală, deoarece el n'a făcut altceva decât și-a împlinit datoria. Lucrul acesta face parte din sentimentalitățile burgheze din vremea noastră, de-a vedea ceva extraordinar într'o faptă care se înțelege de sine. Nu vreau să spun că orice om ar fi făcut la fel cu acesta, care și-a sacrificat copilul; dar cine nu ar fi făcut astfel ar fi lipsit dela datorie.

Pentru cantonier întoarcerea macazului constituia scopul vieții și rațiunea de-a trăi. El avea dreptul să trăiască numai pentrucă erau siguri de el că în orice împrejurări va schimba macazul. Dacă ar fi omorât vre-odată un om, atunci ar fi fost un ucigaș, se 'nțelege. Dar Dumnezeu poate ierta pe un ucigaș. Dacă n'ar fi întors însă macazul pentru ca să-și salveze copilul, atunci ar fi comis un păcat, pe care Dumnezeu nu l-ar fi iertat, fiindcă ar fi făcut o nelegiuire împotriva rațiunii de-a trăi, care-i făcuse viața cu puțință. Acesta ar fi fost păcatul împotriva Duhului sfânt".

Încercai să fac o obiecțiune. El mă întrerupse cu o mișcare de mână și continuă:

„Știi că vrei să-mi spui, că interpretarea mea nu se potrivește cu explicația obișnuită ce se dă învățătorei, care ne vorbește despre o împietrire față de efectul ce-l are asupra noastră grația dumnezeiască. Dar aici i se dă sensului despre grația dumnezeiască un înțeles prea strâmt".

Îl privii drept în față când spuse următoarele cuvinte: „Fiecare dintre noi trăiește, are dreptul să trăiască, numai prin o deosebită grație dumnezeiască. Fericit e omul, care știe, că are să schimbe un macaz, ca să se poată învrednici de această grație, care nu trebuie să se îndoiască că a abuzat de această grație". Fața lui pălise, ochii păreau a i se adânci în orbite.

După o pauză continuă.

„Până aici povestea mea nu e prea nouă. Lucruri de acestea s'au mai petrecut de multe-ori. Acum urmează însă partea ciudată.

Omul fu deci recompensat pentru fapta sa și toată lumea îl lauda. Nu pot să spun dacă această recompensă nu i-a cauzat

cumva durere și chinuri. El era un om tăcut, care nu-și dădea sentimentele pe față.

Dar după câteva săptămâni veni nevastă-sa la mine. Imi ceru un sfat. Nu pot să redau gândurile ei; dar nici nu-i nevoie de asta. Totul se reducea la faptul, că nu mai putea trăi împreună cu soțul său, care lăsase să-i fie călcat copilul de tren, fără ca să-i sară într'ajutor și că voia să divorțeze de dânsul.

Incercaiu să influințez asupra ei; îi spuseiu: el și-a făcut doar datoria. Femeia dete din cap, smulse vârful dela șorț și apoi privi tăcută la pământ. După un timp zise: iar eu nici nu mai pot sta la aceeași masă cu el. Când vine el, eu mă scol. Nu-l urăsc, dar nu mai pot.

Atunci am înțeles totul: ceea ce a îndemnat pe femeia aceasta să plece dela bărbatul ei, era acelaș lucru care îl îndemnase pe el să-și facă datoria. Ar fi fost un păcat împotriva Duhului sfânt dacă ar fi rămas lângă dânsul. Și așa îl părăsi.

Ce se va alege de omul acesta nu știu. El e încă un bărbat tânăr. Poate se va da beției; nu găsesc altă scăpare pentru el; căci eu nu cred să aibă atâta claritate, ca să poată crede în Dumnezeu. Da, dacă ar putea crede în Dumnezeu, atunci ar fi salvat.

Codoroșii pleacă și vin aducând râme, viermi, insecte și tot felul de alte animale pentru puișorii lor. Dacă suntem slabi, atunci ne gândim: Soarta acestui cantonier nu are alt sens decât soarta acestor animale, pe care le mănâncă tinerele păsăruici. Dar când suntem stăpâni desăvârșiți pe gândurile noastre, atunci știm: părerea aceasta e greșită. Trebuie să fie un sens pentru care omul și-a făcut datoria, pentru care femeia l-a părăsit. Amândoi au procedat corect".

„Fapta femeii e desigur imorală”, ziseiu eu „cu toate acestea cred că ea avea dreptate”.

Trad. de IOAN BĂILĂ.

Mișcarea culturală.

Idei, oameni, fapte.

Românii de peste hotare.

Societatea „Graiul Românesc” care scoate și revista cu același nume, a purces, în ultima adunare generală la o modificare a statutelor. În noua redactare scopul societății se precizează astfel:

„Scopul societății este să întrețină legăturile de graiu, credință și cultură românească cu Românii din afară de Regatul României, să-i apere de desnaționalizare și să salveze pe cei desnaționalizați, ori unde s'ar găsi”.

În No. 7 al revistei D. Simion Mândrescu, fost ministru plenipotențiar în Albania, pornind dela o inițiativă a Japoniei de a convoca la anumite date în conferențe comune pe toți miniștrii săi plenipotențiar din diferite state, arată că această inovație e necesară și la noi. Dar arată, cu drept cuvânt, că altele sunt îndatoririle reprezentanților oficiali ai României în Franța, Anglia, Germania etc. și altele ale celor din țările cu minorități românești: deaceia o îndrumare a activității lor în ședințe comune, ar putea aduce mari schimbări în bine. — E nevoie și de o altă selecționare a personalului diplomatic, mai ales pentru țările cu minorități românești. Dsa arată că fără a jigni statul în care a lucrat, prin atitudinea și tactul său a putut trezi un început de conștiință națională la Românii din Albania. Reprezentantul României în țări cu minorități românești trebuie să vegheze în primul rând ca normele internaționale obligatorii privitoare la minorități să fie respectate.

E o chestiune care merită meditată de conducerea statului. Știm, într'adevăr, că nici în Jugoslavia, nici în Grecia, nici în Bulgaria, minoritățile românești nu se pot mișca, cu toată legea

de protecție. Vina o poartă în primul rând desigur miniștrii români dela fața locului, cari, cei mai mulți, nu se sinchisesc de nedreptățile ce se fac fraților noștri, nu-și ieau osteneala să le cunoască și să informeze la timp guvernul român.

Chiar acum când o comisie română-jugoslavă lucrează de săptămâni la Belgrad pentru soluționarea și a unor chestiuni viticole pentru minoritatea noastră de-acolo, citim că din *bibliotecile parohiale*, — singurele biblioteci românești din Jugoslavia, — se confiscă o seamă de cărți puse la index de guvernul sârbesc. — Când minoritățile dela noi se bucură de toate drepturile limbei, cultului și ale culturii lor naționale, nu se poate admite tratamentul barbar din vecini față de frații noștri. Iar în acest punct — cu toate protocoalele de înțelegere, ce eventual se vor iscăli la Belgrad, — nu vom avea de câștigat decât dacă reprezentantul României dela fața locului nu va fi în continuă veghere.

Un articol despre Românii rutenizați din Bucovina publică dl Anton Hailas. D-sa arată, — ca informație nouă — că ei se pot împărți în două categorii: unii cari se declară și acum Români, alții cari, deși conștii că au pornit din neamul nostru, și poartă nume neaoșe românești ca „*Albata, Frunză, Nataru*, ajunși la o situație mai bună datorită numai renegării, persistă a se lăpăda de românismul strămoșilor lor”.

După cât știm, — în timpul din urmă ziarul Curentul a întreprins o vastă anchetă la fața locului — azi recâștigarea categoriei din urmă e mai grea decât înainte. Ajunși subt jurisdicția dlui *Cracalia*, deputat el însuși dintr'o străveche familie românească pe care o reneagă azi, acești fii pierduți așteaptă *Ucraina mare*, spunându-li-se cu insistență că „*ocupația României e vremelnică*”.

Ar fi timpul suprem că în problemele vitale de drept istoric ale nației noastre, să nu se mai poată amesteca, subț nici un motiv, politica cu interesul ei de partid, ci să se înstăpânească o politică de Stat pur națională. — Altfel Românii din țara noastră, înecați între minoritari și pe drum de desnaționalizare încă înainte de unire, nu numai că vor merge înainte orbiș pe acest drum, ci vor constitui elemente primejdioase pentru unitatea națională.

În același număr de revistă se anunță apariția unei cărți de rugăciuni pentru *Istro-români*, datorită dlui Lecca Morariu, și din care se reproduce „Tatăl nostru” în același dialect, rugăciune pe care o dăm și noi aici pentru cetitorii mai puțin inițiați în dialectul istro-român:

„An lumele lu Ciace, lu Fil'u e lu Svetu Spirit. Amen!

Ciace nostru carle ști ăń cer, neca se lumele tev possete, necea vire cesariate, se fie vol'a te, cum ăi ăń cer, șa și pre pemint. Păra nostre de saca zi de-ne-vo astez și ne scuze pe-catele nostre, cum și noi scuzlin lu cel'i carl'i ne ofendesc. Și nu duce pre noi ăń napast, ma ne zbave le cela revu. Amen!”

Literatura de războiu.

Di Constantin Kirițescu, secretarul general al Ministerului instrucțiunii publice și autorul recentului volum „Printre Apostoli”, primit cu laude de recenziți și public, a ținut o conferință la Ateneul român, pe care o socotim vrednică să se stăruie asupra ei. D-sa a vorbit despre literatura noastră de războiu și a stăruit asupra rolului educativ național pe care ar trebui să-l aibă această literatură, mai ales pentru tinerile generații.

Di C. Kirițescu este unul dintre factorii superiori ai învățământului românesc, care e îngrijorat de educația ce se dă tinerimii de după războiu prin așa-zisele produse artistice cu care tinerimea vine în contact: reprezentații teatrale, reviste, cinematografe, — peste tot prin spectacolele de azi, ca și prin cărțile citite. D-sa este autorul ordinului ce oprește tinerimea școlară dela reprezentațiile teatrului național și dispune spectacole aranjate anume pentru tinerime. Se cunoaște polemica din presă ce s'a deslănțuit în jurul măsurii luate de minister.

Di C. Kirițescu este și autorul marelui lucrări în trei volume asupra războiului de întregire națională, operă neîntrecută până azi în acest domeniu, premiata de Academia română.

Această lucrare nu e numai documentară, ci și o aleasă, plăcută și folositoare lectură pentru ori ce român. Autorul s'a gândit, desigur, la latura educativă a scrierii, pornind dintr'o convingere asupra căreia revine în conferința ținută la Ateneul român.

Di C. Kirițescu e de părerea că scrierile literare cu subiecte din războiul și societatea românească din vremea pregătirii și din decursul războiului românesc, ar trebui să aleagă momente, întâmplări, simțeminte, care caracterizează pe cei mai buni fii ai neamului din această perioadă, vieața, activitatea și jertfa lor, iar nu să se oprească asupra drojdiei societății din diferitele clase, chiar când aceste figuri au existat, și există. D-sa e gata să jertfească într'o anumită măsură chiar partea artistică a lucrării, în schimbul aportului ce l-ar aduce educației naționale și etice.

Realismul precumpănit din scrierile literare în legătură cu războiul, nu poate decât să demoralizeze voința tinerilor generații, optimismul lor necesar, și să adaugă un nou izvor pentru dezechilibrul moral, hrănit după războiu prin multe din așa-zisele spectacole artistice.

Pe de altă parte realismul care vede numai părțile rele din sufletul unei societăți nici nu e veridic. Au fost mișei, traficanti, transfugi etc. dar au fost și mulți oameni de omenie, harnici, însuflețiți, idealști, gata de jertfă, înainte de războiu, în decursul lui și după el.

Și, în definitiv, rezultatul la care am ajuns, unirea politică, nu e datorită celor răi, ci celor buni și jertfei lor. Pentru ce nu

i-am prezenta pe acești din urmă, cari au făcut unirea, și nu numai pe cei dintâi, cari au împiedecat-o cât au putut, atât material, cât și etic ?

Unor critici literari cari militează pentru arta pură, „arta pentru artă”, nu le vor conveni unele din părerile dlui C. Kirilescu. Dl N. Iorga a fixat, acum de curând, în numărul jubilar al revistei „Ramuri”, în articolul său: „Rolul Sămănătorului”, un adevăr pe care acești critici nu-l vor înțelege nici odată. D-sa scrie: „Dar în materie de etic și neetic, nu poate exista o operă literară în adevăr sănătoasă, — și sănătatea nu e numai în cazul nostru una din condițiile principale ale *frumuseții* ineseși, — care să nu radieze din ea „morală”.

Suntem de aceeași convingere. O operă literară care nu crește cu nimic puterile sufletești, din care să nu se degajeze nici o concepție sănătoasă asupra lumii și vieții, nici o admirare pentru uman, nici o osândă a răului din noi, nu merită să fie nici scrisă, nici citită. Și nici nu există, în întreaga literatură universală, opere literare cu adevărat mari, din cari să nu se desprindă cel puțin unul din elementele înșirate mai sus.

Mai întâi fiindcă însăși viața, realitatea, e astfel înălțuită încât cei nesănătoși trupește ori sufletește, nu pot rămânea biruitori până la urmă, și nimic din ce se realizează pentru desăvârșirea vieții omeneste nu e rodul celor bolnavi.

Și, în al doilea rând: adevăratul creiator artistic nu poate fi lipsit despre o concepție asupra lumii și vieții, concepție care, dată fiind puterea de observare ca și intuiția scriitorului mare, nu poate incunjura adevărul că în lume și în viață rămâne biruitor, creiator și fructificator, numai binele — sănătatea fizică și morală, care împreună constituie și singura frumusețe vrednică de a fi realizată artistic, în același timp fiind ea și singura realitate biruitoare.

Dar, fiind vorba de educația tinerimei, prin realități ale războiului de întregire națională, nu ne gândim numai la operele pur literare, care au venit târziu, aproape la un deceniu dela unire. Adevărul e că noi nu avem nici azi ce pune în mâna tinerimei — afară de două-trei lucrări — pentru a o aduce în contact cu simțirea românească ce ne-a dat jertfele pentru întregirea neamului. Ar fi trebuit să avem, până azi, în afară de marea lucrare a dlui Kirilescu, cărți de lectură potrivite pentru toate vrâstele, ușor accesibile, ieftine, artistic executate. În loc sau alătura de albumurile cu povești și întâmplări hazlii, așa numitele cărți ilustrate pentru copiii mici, ar fi fost necesar să avem, îndată după războiu și unire, albumuri ilustrate cu scene din războiul românesc, explicate în mici poezioare, pe care să le fi pus în mâna elevilor grădinilor de copii și ai celor din pri-

mele clase primare. — Era necesar un manual auxiliar pentru clasele primare superioare în care să fie cuprinse, în formă de povestiri ilustrate, monumentele și faptele principale din războiul național.

Pentru tinerimea școlilor secundare ar fi fost nevoie de-o altă colecție, — manual auxiliar, — vecinic la îndemână — care să cuprindă, în formă literară, faptele principale ale războiului, pilde de jertfă, de eroism.

Și credem că s'ar fi putut alege, cu folos, o altă colecție pentru popor, pentru țărănimea știutoare de carte, cu povestirea episoadelor însemnate din războiu, — ilustrate și acestea.

Este un adevăr elementar că generațiile de azi nu pot fi nici pe departe așa de optimiste cum ar fi în cazul că ar fi luat contact cu energia națională consumată în jertfe mari în vremea războiului, că ar ști altfel aprecia realitatea de azi, unirea — la care azi cei mai mulți nu se mai gândesc și n'o mai apreciază.

Literatură pură sau scrieri educative, indiferent, numai să avem! Dar de dragul literaturii pure, când nu se arată, credem că nu ne putem priva de cealaltă, ca de un mijloc pentru educația națională și etică a tinerelor generații.

Pentru a reveni la conferința dlui C. Kirilescu, mărturisim și noi că chiar fiind vorba de literatura pură, de nuvelă și roman, datoria scriitorilor noștri e să zugrăvească mai întâi cece am avut frumos și bun, ca stare de spirit, simțire, manifestație, faptă, — desigur nu diformând realitatea, prezentându-se numai un mănunchi de oameni aleși și dându-ne și părțile de umbră, — dar nu acestea să fie partea principală, cum nu au fost nici în realitate. Dacă aceste ar fi precumpănit, desigur că nu am avea azi Țara întregită.

Pentru generațiile de după unire să facă cunoștință mai întâi, prin mijlocirea literaturii, numai cu patimile cutărui libidinos, cu traficul îmbogățitorilor de războiu, cu drojdia unei societăți, cu cei ce-au șterpelit din hrana soldatului? Mucenicia purtată cu îndelungă răbdarea românească, pe front și la spatele frontului, actele de eroism, cuminența soldatului nebolșevizat de ruși, marea durere a Țării invadate etc. etc. — pentru ce nu ar putea fi pusă sub ochii cetitorului în creația literară? N'au fost acestea realități? N'a fost Moldova altarul de jertfă și nădejde al Românilor de pretutindenea?

Tinerele generații trebuiesc adăpate din izvoarele curate ale energiei sufletului național. Cu aceste trebuie mai întâi luat contactul, nu cu elementele de contagiune morbidă a celor căzuți în descompunere etică și națională, — oameni de altfel care există ori-când, în orice pătură socială și la toate popoarele.

I. TURCU.

Universitatea dela Vălenii de Munte.

Universitatea populară dela Vălenii de Munte, sub conducerea dlui N. Iorga, își continuă și în anul acesta activitatea, cu un bogat program de lecțiuni și conferențe din diferite domenii, științifice, culturale, economice etc.

Colaboratorii dlui N. Iorga înțeleg să-și dea concursul cu dragă inimă, convinși de folosul acestor cursuri de vară, iar marele animator național și cultural dovedește un nesecat entuziasm în activitatea D-sale, neinfluențat de decepțiile pe care nerecunoștința oamenilor se îngrijește să i le ofere din belșug.

Scoala dela Văleni, organizată înainte de unire, și-a avut rostul său în creșterea conștiinții naționale, a pregătirii ei pentru unitatea politică. Anul trecut și-a serbat douăzeci de ani de muncă rodnică românească. Ne gândeam atunci că din prilejul acestei aniversări se va gândi și guvernul român la ajutorarea ei. Ar fi fost potrivit să o cinstească cu o mare sală de cursuri, în care să se poate ținea conferențele în anul acesta. Sala existentă a ajuns neîncăpătoare pentru marele număr de tineri, studenți dela toate facultățile, elevi și eleve de școli normale etc., cari aleargă în lunile de vară să asculte aceste cursuri. N'ar fi costat o avere, și bugetul țării nu s'ar fi resimțit. Dar chiar de ar fi însemnat o jertfă materială, ea trebuia adusă, pentru că țara și neamul folosesc pe urma acestor cursuri, nu un om sau o societate particulară. Sala însă nu s'a ridicat nici acum.

Activitatea culturală a școlii dela Văleni nu și-a pierdut din importanță și din influința binefăcătoare nici după unire. Dacă înainte era un izvor pentru cimentarea legăturilor frățești prin cunoaștere reciprocă și creșterea conștiinții naționale, — azi ea poate fi un indemn continuu la aprecierea marelui principiu al unității sufletești

Intr'adevăr, vremile de așezare de după unire, de formațiune a noiei societăți românești, cu atâtea interese materiale și personale deosebite, au născut atitudini numite regionaliste, cari par a tulbura marea armonie a sentimentului național dinainte de unire. Odată predomina principiul: toți românii una suntem. Azi unii se cred mai buni, mai superiori, condamnă pe românii din alte provincii, la bază fiind necesitățile materiale în lupta pentru existență.

Substratul acesta material în lupta de concurență, adese-ori este inconștiu, și cei ce fac deosebiriile dintre Români cred că purced desinteresat, pornind numai dela aprecierea calităților sufletești, ceea ce constituie o primejdie pentru unitatea sufletească a neamului. Și azi mulți judecă din auzite, fără să cunoască mai deaproape pe cei ce-i judecă

La Universitatea din Văleni ar putea avea prilejul, dacă s'ar duce, să se convingă de netemeinicia aprecierilor lor.

Tr.

Congresul profesorilor universitari la Cluj.

În zilele dela 2—6 Iunie s'a ținut la Cluj congresul profesorilor universitari din întreaga țară, sub prezența dlui Sextil Pușcariu. Anul acesta congresul a debătut, în diferite comisiuni, importante probleme referitoare la universități și la învățământul superior, a cărui reformă este acum în pregătire la Ministerul Instrucțiunii Publice. Fiecare comisiune a prezentat un raport în scris, care conduce la rezoluții, ce vor oferi un bogat material de luat în seamă la reforma învățământului universitar.

Dăm mai la vale un rezumat al acestor rezoluții în chestiunile în care congresul a căzut de acord. Unele probleme au rămas să fie studiate din nou și soluționate la viitorul congres ce se va ține la Cernăuți.

Comisiunea de sub prezența dlui profesor Spulber din Cernăuți a discutat chestiunea burselor acordate studenților universitari. S'a votat o moțiune. Dnii profesori Ștefănescu-Goangă și Racoviță au prezentat date asupra neregulelor cari se fac cu bursele, așa după-cum ele se acordă astăzi.

Congresul a cerut ca o parte din bursele pentru străinătate să fie distribuite facultăților, cari la rândul lor să le dea studenților celor mai merițoși, ținându-se în vedere în special pregătirea viitorilor specialiști ai vieții noastre științifice. În aceeași moțiune congresul a protestat împotriva sistemului actual de a se acorda burse studenților direct prin Ministerul de Interne. — Sistemul acesta demoralizează studențimea și este socotit de către congres ca fiind primejdios pentru Universitate. — Din aceste motive chestiunea burselor studențești pentru străinătate trebuie revizuită.

S'a discutat mult asupra limitării numărului studenților la Universități. Discuțiile au fost foarte vii și interesante. Raportor a fost dl prof. Iacobovici, care a arătat cu date că mare parte a Universităților noastre sunt supra-populate. Carierele intelectuale se proletarizează și nici chiar instituțiunile universitare nu mai sunt în stare să facă față mării afluențe a studenților.

Dnii prof. univ. Bănescu și Hurmuzescu au fost de părere că nu se poate admite un „numerus clausus” pentru studenți, acesta fiind o măsură anticulturală. România nu a ajuns încă epoca în care ar avea nevoie de altfel de măsuri. — Dacă se constată o mare afluență de studenți la universități, aceasta se datorește în bună parte politicii școlare greșite, care se face. — Statul trebuie să caute modalități pentru ca să îndrumeze tineretul înspre școlile profesionale, iar pentru aceasta este nevoie de un număr cât mai mare de astfel de școli bine înzestrate.

Congresul a adoptat o moțiune, prin care se cere ca această chestiune să fie debătută în viitorul congres, iar pentru a se avea la dispoziție toate datele necesare, se cere statului să pre-

gătească statisticele necesare cu privire la numărul locuitorilor pentru cari trebuie să se pregătească personal cu calificăție universitară.. În acelaș timp s'a cerut modificarea sistemului de învățământ, îndrumând tineretul către școlile practice. — Congresul a accentuat necesitatea grabnicei revizuirii a legii învățământului secundar.

Discutându-se chestiunea asistenței sociale a studențimii, au fost adoptate propunerile făcute de către dl raportor prof. dr. Iuliu Hațieganu, în sensul de a se organiza, pe lângă clinicile și sanatoriile existente, dispensarii pentru studenți. Această metodă a fost găsită cea mai practică pentru motive financiare.

A fost pusă în discuție apoi chestiunea manualelor studențești, a fost aprobat raportul dlui prof. *Victor Stanciu*, din Cluj, în sensul că în cecece privește soluționarea chestiunii manualelor pentru studenți, congresul exprimă următoarele dorințe:

1. Chestiunea tipăririi manualelor universitare privește în primul rând instrucția universitară și astfel manualele trebuie să le tipărească universitățile din mijloacele proprii sau ale autorilor, din donațiuni și fondurile pe cari Ministerul Instrucțiunii le pune în acest scop la dispoziția universităților.

2. În viitor cele 4 universități să lucreze de comun acord în chestiunea editării manualelor pentru studenți.

3. Fiecare universitate va avea un oficiu special, o comisiune care se îngrijește de tipărirea manualelor, de procurarea fondurilor și administrarea lor, care studiază necesitățile de manuale ale studenților, fixează ordinea apariției manualelor și care ține contactul necesar cu comisiunile de pe lângă celelalte universități, pentru ca cele mai ardente necesități să fie satisfăcute în cel mai scurt timp.

4. Profesorii de aceeași specialitate să se consulte și, dacă se poate, să lucreze un plan unitar pentru editarea manualelor universitare.

5. Până când vom avea manuale la toate disciplinele, ar fi de dorit să tipărim din fondurile universităților și să dăm în mâinile studenților tratate scurte, limitate la 15—20 coale.

6. Formatul să fie acelaș pentru toate manualele. Mai potrivit pare formatul X. coala 76×102 cm., în care s'au tipărit și până acum cele mai multe manuale pentru studenți și care este cel mai obișnuit format al manualelor străine. Hârtia să fie de bună calitate velină, pentru manualele cu clișee și antic-mată pentru manualele fără clișee.

7. Prețul manualelor să fie cât mai mic. Pentru nici un manual universitar să nu se majoreze prețul cu mai mult de 75% peste cheltuelile de cost. Manualele tipărite din fondurile universităților vor fixa un preț în care, peste cheltuelile de cost, se

cuprinde și o majorare de 20—25⁰/₀ (cheltueli de administrație și rabat detaiștilor). Rabatul librarilor — după prețul cărții — ar putea varia între 10—15⁰/₀.

8. În adunările anuale ale societății profesorilor să se raporteze și de manualele cari au apărut în cursul anului și să se prezinte din fiecare manual unul sau mai multe exemplare, ca membrii să ia cunoștință de manualele tipărite.

În ce privește chestiunea materială a universităților s'au produs date statistice interesante, viitoarea înzestrare a universităților punându-se în legătură cu comisiunea centrală, cari lucrează la Ministerul Instrucțiunii și din cari fac parte rectorii universităților împreună cu ministrul instrucțiunii.

Privitor la localurile pentru clădirile universitare s'a cerut înființarea unei comisii permanente speciale, care va trebui să poarte grijă de aceste localuri, având pentru aceasta atribuțiuni prevăzute de lege.

Discutându-se în sfârșit chestiunea pensiilor prof. univ., congresul a găsit cu cale să protesteze împotriva dispozițiilor dăunătoare ale legii pensiilor.

Foch.

Cu prilejul morții mareșalului francez Foch, numele căruia este acoperit de gloria de a fi înfrânt armata germană în toamna anului 1918, vestitul ziarist englez *Wickham Steed* din Londra a publicat în ziarul „*Prager Presse*“, Nr. 85 din 26 Martie 1929, următorul *necrolog* :

„A murit Foch. Lumea jelește pe cel mai mare soldat și pe unul dintre cei mai mari oameni ai săi. Eu jelesc pe un prietin. Prin o ciudată întâmplare am citit știrea despre moartea lui chiar în ziua, când s'au împlinit 11 ani de când l-am întâlnit pentru întâiaș-dată {21 Martie 1918}. Cu toate că văzusem în cursul războiului mondial pe câțiva dintre generalii comandanți francezi ca Joffre, Petain, Gouraud, Franchet d'Esperey, Castelnau ș. a. — pe Foch nu l-am văzut nici odată. Știam câte ceva despre el din auzite. Filip Berthelot mi-a spus în Maiu 1915 așa de hotărît, par'că mi-ar fi comunicat o declarație oficială: „*Foch va fi generalul biruinței*“. Când l-am întâlnit, în sfârșit, împrejurările erau dramatice. Nici unul dintre noi nu a rostit un cuvânt, dar nici unul nu a dat uitării întâlnirea aceasta.

În Februarie 1918 prima conferință de propagandă a puterilor interaliate m'a ales ca conducător al misiunii de propagandă pe frontul italian și a comunicat oficial membrilor misiunii alegerea mea. Misiunea noastră era să desfăcem cât mai repede cu putință frontul austro-ungar. Cu învoirea conferinței eu am cerut, să se facă lucrul acesta proclamându-se, în numele guvernelor aliâte, independența popoarelor, cari trăiau sub Habsburgi. Dar nici unul dintre guvernele aliâte nu era atunci aplicat să dea sancțiunea sa deplină unei astfel de politici. Înainte de a părăsi Londra (19 Martie 1918) pentru a pleca pe frontul italian, am primit mandatul definitiv de a nu face

Polonilor, Jugoslavilor, Cehoslovacilor și Românilor nici o promisiune de independență absolută.

Dacă guvernele aliate ar fi știut, că sudul Franței era țanta reală a ofensivei austro-germane, care în toamna anului 1917 devenise așa de catastrofală pentru Italia, nu ar mai fi ezitat. Dar nu au știut. Influențe puternice lucrau încă în Londra, în Paris și în Roma împotriva sfârticării monarhiei habsburgice și în favoarea unei păci separate cu tânărul împărat Carol. Nu știam, deși bănuiam, că aceste influențe sunt potrivnice misiunii mele. La 18 Martie, preziaua plecării mele, ambasadorul italian din Londra înaintă pe neașteptate protest contra unui membru al misiunii mele. Spre a evita orice amânare, l-am lăsat pe acesta în Londra și am plecat a doua zi cu restul membrilor. La 20 Martie am aflat în Paris, că alt membru al misiunii, un ofițer englez, care odinioară primise instrucție în armata germană, ar fi fost indicat și el din Londra ca suspect, cecece a neliniștit pe Clemenceau, ministru-președinte și ministru de război al Franței. Mi s'a dat sfatul, să-l cercetez fără întârziere pe Clemenceau.

Deși îl cunoșteam foarte bine și a-și fi putut să-i cer chiar o audiență privată, fiind vorba de un ofițer englez, am stăruit ca funcționarii militari britanici să mă anunțe oficial la Clemenceau. M'a primit în dimineața zilei de 21 Martie. În 5 minute a fost lămurită chestiunea prin un vioiu schimb de păreri. În clipa, când Clemenceau imi da un ordin scris către militarii francezi, să-mi fie de ajutor în misiunea mea, se deschise o ușe înapoia lui și generalul Foch, șeful cartierului general, intră cu o hartă mare în mână. O așeză înaintea lui Clemenceau pe masă și arată cu degetul anume puncte, pe care le subliniasă cu creion vânăt. Clemenceau mă privi aproape mânios și strigă :

„Ai D-Voastre au piedut teren“. „Îl vor redobândi“ am răspuns eu.

Foch zimbea liniștit și prin aceasta imi dădea, aproape pe neobservate, semn de aprobare. Clemenceau mi-a strâns mâna zicându-mi: „Mergeți cât mai repede cu putință, nu-i permis să pierdeți nici o oră. În Italia va începe o nouă ofensivă austriacă la 10 Aprilie. Dacă doriți să obțineți vre-un rezultat, trebuie să vă grăbiți“.

Încă odată imi zimbi Foch în semn de aprobare. M'am inclinat și am plecat lăsând pe Clemenceau și Foch lângă hartă. Mulțumită ofensivei germane, care în Nordul Franței împinse înapoi liniile britanice și rupse frontul, dispărură indoiala guvernelor aliate cu privire la Austria. La sfârșitul lui Martie am primit atât dela Clemenceau, cât și dela guvernul britanic autorizațiunea de a promite supușilor habsburgici independența deplină. Congresul din Roma al acestor popoare a votat rezoluțiuni în acelaș sens. Propaganda noastră a informat foarte curând trupele austro-ungare despre aceste rezoluțiuni. Ofensiva proiectată pentru 10 Aprilie nu s'a produs. Și când s'a început în Iunie lupta dela Piave, a adus biruința aliaților contribuind la aceasta, în parte, și informațiunile primite de comandanții aliaților în Italia dela ofițerii și soldații popoarelor subjugate, cari luptaseră sub comanda austriacă.

Numai după armistițiu m'am întâlnit din nou cu Foch. El venise cu Clemenceau la Londra, pentru a se înțelege cu guvernul britanic asupra condițiilor păcii. Având să-i prezint lui Clemenceau un raport important, l-am

cercetat la ambasada franceză. Foch era cu el. Când ne-a părăsit, a spus liniștit: „Lucrurile s'au schimbat dela ultima noastră întâlnire”.

Cu prilejul congresului de pace l-am văzut de mai multe ori. Deși nu-i împărtășiam părerea, că Franța ar avea trebuință de un front strategic la Rin, și consideram părerile lui Clemenceau ca fiind mai întemeiate, relațiunile noastre personale au rămas foarte cordiale. El mi-a explicat, pentru ce a avut nu numai bunăvoința, dar și dorința de a semna armistițiul la 11 Noembrie 1918, în loc de a intra triumfător în Berlin. Nici astăzi nu se pot încă da publicității motivele lui. Unul dintre ele, care a influențat asupra celorlalte, era fără temei, după-cum a recunoscut el însuși. El nu era sigur, că armata germană este așa de aproape de catastrofă, încât nu mai poate opune rezistență îndelungată. Apoi nu cred să-și fi dat deplin seama de importanța uriașă a prăbușirii Austro-Ungariei. Aceasta ar fi dat țărilor aliate puțința să opereze contra Germaniei dinspre Boemia. Lucrurile acestea sunt explicabile. Căci toate gândurile lui erau concentrate asupra frontului de vest.

În Ianuarie 1921 l-am revăzut iarăși, într'un scop special. Ziarul „Times” decisese a închina memoriei lui Napoleon un număr special al suplimentului său literar, la 5 Maiu, aniversare seculară a morții lui Napoleon. Eu voiam să-i cer lui Foch, ca celei mai mari autorități în viață, un articol de fond despre Napoleon. Când i-am comunicat cererea mea, s'a împotrivit cu energie. „Napoleon — a exclamat el — Napoleon e un întreg univers de idei și de probleme. Cum să pot eu scrie un articol despre un subiect așa de mare?”

Și, după ce a explicat mărimea acestei probleme, a improvizat o conferință despre Napoleon. Se preumbla în sus și în jos prin camera sa, trăgea din ciubucul său scurt și schița în propoziții clare și precise concepția sa despre Napoleon. Și astfel a continuat timp de o oră fără întrerupere. Când a încetat, i-am zis: „Știți, d-le mareșal, că mi-ați dictat articolul cerut?”

„O nu, nu — a protestat el — în ființa lui Napoleon există mai mult decât am amintit eu” — și încă o jumătate de oră curse fluviul elocinței sale. În sfârșit mi-a promis, că va face tot ce-i stă în puțință. Dar eu mă indoiam, că va scrie articolul.

În luna Martie l-am văzut din nou în Londra și i-am reamintit promisiunea. Gândurile lui erau îndreptate asupra cuvântării iubilare, ce avea să țină în Maiu la Domul Invalizilor. Se temea, că nu va avea timp, să-și pregătească cuvântarea și să scrie și articolul. Iar gândul de a spune de două ori acelaș lucru, îi părea respingător. Dar consimți, ca eu să mă duc în Aprilie la Paris, unde el îmi va povesti iarăși despre Napoleon. Eu să notez ideile lui și să i le înaintez pentru revizie.

Dar în Aprilie m'au împiedecat împrejurările să părăsesc Londra. A rămas puțin timp. Deaceia, cu părere de rău, am scris eu în locul lui articolul, repetând cu toată preciziunea posibilă cuvintele și propozițiile auzite dela el în Ianuarie. Apoi am trimis lui Foch articolul pentru revizie sau întregire. În 36 de ore am primit manuscrisul cu o epistolă amabilă. „Pot să vă răspund foarte ușor. Nu am avut nici un moment liber, ca să scriu articolul. Dar ceeace-mi propuneți Dv., îmi convine atât ca cuprins, cât și ca formă. Dv. ați redat în formă perfectă ideile, pe care le-am exprimat eu în prezența Dv.”

În adevăr, nu a corectat nimic, deși mi-a propus o alternativă, întregind versiunea uneia dintre frazele mele și lăsând în grija mea să decid, dacă e a se publica versiunea lui sau a mea. De sine înțeles, am utilizat-o pe a lui.

În acest articol mai ales două alineate erau de mare însemnătate. Primul suna :

„În momentele întunecate ale războiului ne-am întrebat adeseori, dacă s'ar ridica Napoleon din mormântul său dela Domul Invalizilor, oare ce ar zice, oare cum ar proceda cu armatele noastre actuale. El ar fi grăit așa : Voi aveți milioane de oameni, milioane pe cari eu nu le-am avut niciodată. Voi aveți trenuri, telegrafie, telegrafie fără fir, avioane, artilerie de mare distanță și gaze asfixiante. Eu nu am avut nimic din toate acestea. Și voi nu le utilizați integral. Vom vedea. Intr'o lună sau două el ar fi răsturnat totul, ar fi reorganizat, ar fi dat aplicări nouă și ar fi bătut dușmanul desorientat. Și în sfârșit s'ar fi întors acasă în fruntea armatelor sale victorioase”.

Al doilea alineat era acesta : „Se zice, că Napoleon nu a reușit, fiindcă i-a lipsit Berthier. Aceasta nu o cred. Se zice că încă din anul 1814 ar fi fost bolnav. Se poate. Dar, după a mea părere, trebuie căutată în altă parte cauza nereușitei sale. El a uitat, că un om nu poate fi Dumnezeu, că undeva de-asupra insului stă națiunea și că peste om stăpânește morala și că războiul nu este scopul suprem, că de-asupra războiului stă pacea”.

Întreagă ființa lui Foch e în aceste rânduri, cari reprezintă mentalitatea lui chiar mai bine decât vorbirea oficială rostită asupra lui Napoleon în Domul Invalizilor la 5 Maiu 1921. El mi-a dat un exemplar din această cuvântare cu o dedicație amabilă. Și când mi-a înmănat-o, încă odată mi-a zis : „Nu-i permis să uităm, că războiul nu este scopul final. De-asupra omului stă morala, de-asupra războiului — pacea”.

Cele două apariții ale personalității lui Foch, văzute de mine în dimineața zilei de 21 Martie 1918 și în Maiu 1921, îmi vor rămânea pentru totdeauna în memorie. Și anume : icoana șefului cartierului general, care aducea serios, dar neînspăimântat, știrea, că Germanii au spart frontul englez, și icoana mareșalului, care încărcat de onoruri și de glorie repeta solemn : *deasupra războiului stă pacea*. Ambele aspecte ale personalității sale sunt dovezile clarității și statorniciei caracterului său, care era cu desăvârșire plin de conștiința datoriei.

Trad. de Dr. I. L.

Ziua temperanței.

La 7 Iunie a. c., „ziua temperanței“, s'a făcut propagandă în toată țara împotriva alcoolismului. Îndeosebi membrii corpului medical, civili și militari, în slujbe de Stat sau din practica privată, au desvoltat o frumoasă și întinsă propagandă prin conferințe, unele însoțite de proiecțiuni, arătând primejdii așa de grave și multiple ale abuzului de alcool.

Cu spiritul de persiflare, caracteristic presei românești, n'a scăpat nici „ziua temperanței“ de comentarii, în scris și în ilustrații, menite să facă ridicolă lupta împotriva alcoolismului, deși se știe, la noi, abuzul de alcool e una din principalele plăgi sociale.

Deși nu ne prea putem lăuda cu exactitatea datelor statistice oficiale, ele, în ce privește consumul de alcool în țara noastră, sunt de-a dreptul înspăimântătoare.

Românul, în general, nu prea se sinchisește de urmările unui obicei rău, nu dă importanță îndrumărilor științifice și medicale, e aplicat să trateze în glumă și problema cea mai importantă care privește sănătatea lui, așa că la noi lupta împotriva alcoolismului e dintre cele mai grele. Numai sectarismul câtorva secte religioase a fost în măsură să convingă pe adepții lor să se rețină dela alcool. Lumea medicală, ca și diferitele societăți de temperanță, reușesc cu mari străfări să poată realiza o cât de mică îmbunătățire.

Între astfel de condiții desigur că Statul ar fi obligat să-și dea întreg concursul societăților și oamenilor de știință care au pornit și la noi în lupta împotriva alcoolismului.

Ceeace, cu toate legile pentru fabricarea alcoolului, se simte prea puțin până acum. Statul ar trebui să se îngrijească în primul rând la alte posibilități de întrebuințare a materialului-prim pentru alcool.

În primul rând la valorificarea fructelor: prune, mere, pere etc. Prin facilitarea exportului și prin pregătirea lor pentru a putea fi schimbate în alimente, sub deosebite forme. Altfel țuica va abunda mereu în regiunile fructifere.

În al doilea rând ar trebui să reducă la minimum licențele de crășme, să legifereze vânzarea alcoolului aici, să oprească vinderea pe credit sau cu plata în cereale etc. Ar trebui fixate și la sate orele de închidere, seara, și ar fi nevoie de generalizarea unor măsuri locale de a ține crășmele închise ziua întreagă, în Dumineci și sărbători.

Dar aceste măsuri se izbesc de nevoile fiscale ale Statului! Mai ales acum, după decretarea stabilizării, în vremea deficitului de miliarde...

Efectele zilei temperanței rămân, astfel, numai ca un desiderat în viitor. — Nu numai că nu s'a generalizat măsura din unele județe de-a ținea crășmele închise, Dumineca și în sărbători, dar restricțiunea a fost ridicată și din comunele unde a fost introdusă.

Nevoile fiscoșului vin în conflict cu propaganda pentru temperanță! Aceleași nevoi se par a fi și la temelul dispozițiunii de a se redeschide Casinourile dela Constanța și Sinaia, unde numai în numele temperanței nu se va oficia!

Se pune însă întrebarea dacă Statul poate legitima prin nevoile fiscale, zădărnicierea străduințelor și altfel împiedecate de mulți factori, ca să le zicem așa, naționali, de combatere a alcoolismului? Noi credem că nu. Statul trebuie să se gândească la alte izvoare de venit, — și posibilități, într'o țară bogată ca a noastră, sunt destule.

S. V.

O frumoasă inițiativă culturală.

Pe cale particulară și întâmplător am fost informați despre o frumoasă și rodnică inițiativă culturală, pornită de un ofițer activ, comandant al unei companii de elevi cu termen redus.

Apreciem de mult și socotim o mândrie a corpului ofițeresc român activitatea culturală desfășurată de ei în rândurile soldaților, muncă ce nu se relevă în ziare, și care e, de cele mai multe ori, necunoscută de marele public.

Din discuțiile avute de ofițer cu mulți membri ai corpului didactic primar, elevi cu termen redus la compania d-sale — asupra dificultăților pe cari învățătorii le întâmpină în opera lor grea de luminare a maselor, s'a relevat și lipsa de biblioteci populare cu cărți potrivite pentru popor.

Din aprofundarea acestei probleme și din însuflețirea tinerilor învățători s'a ajuns la un frumos act de jertfă: elevii companiei s'au obligat, pe cuvânt de onoare, că la un an dela părăsirea armatei, să inițieze din cruțările proprii, în comuna unde funcționează, sau în alt sat, o bibliotecă cu cărți potrivite pentru popor în număr de 100 exemplare pentru suma de 300 Lei. S'a alcătuit catalogul celor 100 de scrieri și broșuri și s'au luat obligamente în scris.

Acțiunea a început în 1924, ajungându-se azi la următorul rezultat uimitor :

S'au înființat 572 biblioteci populare, numărând împreună 108.000 volume și broșuri.

Inițiatorul a continuat acțiunea an de an, a ținut în evidență pe cei ce și-au luat obligamentul, le-a adus aminte de îndatorirea ce și-au luat în caz că nu au satisfăcut, a lăudat pe cei ce s'au ținut de cuvânt. De remarcat că cei ce și-au uitat de obligamentul moral luat nu fac nici 2°/_o.

Inițiativa care a dat așa de frumoase rezultate este vrednică de toată lauda, iar cei ce au jertfit din cruțările lor câte-o sumă de 300 Lei, ar trebui cunoscuți cu numele și publicați ca pildă pentru noi toți cari am început să nu mai credem în simțul de sacrificiu al publicului pentru interesele naționale superioare.

Vom fi scuzați dacă nu ne putem reținea să dăm numele inițiatorului. E dl căpitan N. Gh. Cerbulescu, dela Școala de inf. Nr. 2, Sibiu.

Tr.

Cronica dramatică.

Meşterul Manole la Teatrul Naţional. Drama scriitorului ardelean Lucian Blaga „Meşterul Manole”, recensată de revista noastră într'un număr din anul trecut, a fost jucată în Aprilie pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti, cu un deosebit succes. Critica teatrală, ca şi publicul intelectual, au recunoscut în ea mari calităţi poetice şi dramatice. E o piesă despre care unii credeau că nu poate avea succes de scenă, fiind prea grea de gânduri, prea intelectuală şi intimpinând şi greutatea de montare.

S'a dovedit că au avut dreptate toţi aceia cari au stăruit ca „Meşterul Manole”, creaţia aşa de puternică a d-lui Blaga, să vadă lumina rampei. E cu totul de ordin secundar împrejurarea dacă piesa poate face serie lungă sau ba. Desigur că nu numai lucrările originale, cu surle şi muzici, lucrările „spectaculoase”, sau cele ce fac aluzii... la instinctul sexual, şi cari, plăcând publicului, fac serii, — au dreptul de-a apare pe întâia noastră scenă. Marile creaţii au avut în toate vremile nevoie de timp pentru a fi... popularizate, şi chiar azi, după veacuri dela întâiele reprezentaţii, atrag marile masse mai mult prin prestigiul ce şi l-au câştigat între

cei pricepători, decât prin înţelegere proprie. — Valoarea dramatică şi literară a unei lucrări trebuie să rămână totdeauna principalele criterii pentru alegerea pieselor ce se reprezintă pe scenele teatrelor naţionale, funcţionând sub controlul şi cu sprijinul Statului. Nu câştigul în primul rând, realizat din seria reprezentaţiilor, poate indemnă la înfăţişarea pe scena unui teatru de Stat, a literaturii dramatice. Pentru aceasta sunt atâtea teatre particulare, întemeiate pe baze pur comerciale

Mai ales în năvala de după războiu a pieselor mai mult decât licenţioase, sub raport etic, menirea scenelor naţionale e să distingă literatura dramatică superioară şi sănătoasă.

Piesa d-lui Lucian Blaga se va juca în stagiunea viitoare şi la Cluj. După cât se spune, ea va deschide chiar marea stagiune.

I. T.

Di Sabin Drăgoi şi Opera „Năpasta”. Pentru viaţa cultural muzicală a Clujului reprezentarea operei di Sabin V. Drăgoi a fost o datorie de onoare. Răsunetul impresionant pe care l'a trezit cu ocazia premierei la Bucureşti, s'a tradus la noi, în dorinţă legi-

timă, — formulată adesea-ori, atât în publicitate, cât și în particular, — de a ne împărtăși cât mai curând posibil de această mândrie națională.

Și succesul dela București s'a repetat la Cluj cu o emoționantă asemănare; masele publicului au devenit timp de trei ore un singur suflet rob cu desăvârșire de această miraculoasă emanare care se cheamă artă. Putem preciza cu ușurință că ori unde și ori de câte ori s'ar reprezenta „Năpasta”, — bineînțeles în condițiuni corespunzătoare, — succesul va fi egal de mare și întotdeauna nou. Explicația acestei acceptări imediate și unanime e ușor de dat: o simțim apropiată în așa grad încât drumul ei spre înțelegerea noastră nu e blocat de nici un obstacol.

„Năpasta” e românească și marele ei merit e în bună parte acela de a ne sili să recunoaștem că cel mai sincer izvor de emoție tot din bogăția artistică a poporului pornește.

Di Drăgoi a documentat prin diferite lucrări antemergătoare „Năpastei” iubirea pasionată ce-l îndrumă spre muzica românească. Cunosce oare mulți dintre amatorii de muzică „Miniaturile” d-sale (două caiete de piese pentru pian) „Colindele” sau „Liturgia” pentru cor mixt, ca să vorbim numai despre lucrările sale tipărite? Din manuscris cunoaștem „Suita de dansuri românești” pentru pian (premiul Enescu), o colecție de 303 „Colinde”, numeroase lucrări corale, „Divertisment rustic” pentru orchestră și altele, cari toate așteaptă prilejul să vadă lumina tiparului. Avea deci o pregătire necontestată când abordă formidabila problemă a compoziției muzicale dramatice „Năpasta” după textul lui Caragiale.

Nu încercăm să lămurim pentru ce a ales tocmai acest subiect, care după părerea noastră nu reprezintă specificul rasei, pentru a fi caracterizat cu spe-

cificul muzicii românești; ne interesează numai realizarea muzicală întrucât atinge ținta vizată; de a înfăptui drama muzicală românească.

La timpul său presa din capitală s'a exprimat cu prisosință despre acest eveniment cultural; deasemenea dl Georgescu-Breazu într'un studiu amănunțit publicat în „Gândirea”, insistând mai complect asupra diverselor transformări făcute de dl Drăgoi în libretul luat după drama lui Caragiale, decât asupra lucrării muzicale în sine, care ne pare mult mai importantă. Deoarece lucrarea dl Drăgoi atacă pentru întâia oară din plin problema muzicii dramatice românești combinând folklorul cu mijloacele moderne de expresie muzicală. Materialul utilizat de dl Drăgoi în opera sa e în majoritate compus din colinde, cari, după părerea d-sale conțin elementele cele mai prețioase din folklorul muzical românesc, și în măsură mai mică motive de dans și doine. Din aceste elemente a destilat recitativul, purtătorul vocal al frazei dramatice, inovația cea mai de seamă a lucrării. Peste țesătura tipic românească a motivului popular a așternut firul roșu al recitativului cu concluzia firesc obligatorie ca această combinațiune să corespundă momentului dramatic al acțiunii. Pătruns de marea putere emotivă a motivului popular s'a năzuit a păstra cât mai intactă fraza întreagă a melodiei populare până la încheierea ei, atât de tipică, într'o tonalitate străină de cea inițială. A păstrat neștirbită colinda cu modulările ei senine și potolite, jocul cu ritmul său drăcesc, rafinat în varietățile sale și doina cântată larg și generos. Pe aceste efluvii de cel mai pur material folkloric a așezat — trebuie să folosim acest cuvânt, — recitativul purtător de cuvânt al dramei. Zicem, așezat, fiindcă introduce un element nou, muzica populară românească nefiind o țesătură

vagă pretabilă ori-cărei interpretări, ci o evidențiere clară a anume sentimente pe cari le exprimă. Dl Drăgoi a atacat deci cea mai capitală problemă: lărgirea expresivității limitată a unor elemente precis conturate, la dimensiunea nelimitată a sentimentului dramatic general prin definiție. Și aici se naște implacabil marea întrebare ridicată de opera „Năpasta”: s'au încheșat oare într'un întreg convingător și logic aceste două elemente, melodia populară și acțiunea dramatică?

Să cercetăm mai întâi caracterul motivelor cari alcătuiesc muzica populară română. a) Colinda, un viers semi-bisericesc excesiv de simplu ca frază, fără extindere mare, în cadență domoală, lipsit completamente de putere dramatică; b) doina, cântec de dragoste și dor cu o nuanță pronunțată de melancolie, cu tonurile înflorite și tărăgănite, ritmul vag și terminațiunea înclinată dureros spre resemnare, putere dramatică nulă; c) jocul, bacanalul ritmului vioiu, fără ezitări, care nu cedează nici o iotă din mișcarea sa ordonată, care trăește și se demonstrează tocmai prin această îngrădire voită într'o mișcare repetată cu îndârjire; posibilități dramatice în această lipsă totală de elasticitate nu există.

Să privim acum desfășurarea operei în urmărirea acestei probleme. Prologul, despre a cărui îndreptățire și rost dramatic s'au discutat și în presa bucu-reșteană și care e, poate, una din cele mai splendide și neegalabile părți a întregii lucrări, nu atinge nici pe departe vre'o problemă dramatică. Răspândește veselie dionisiacă, clocotește de exuberanță și voie bună. Doina bătrânului încă nu urmărește altă țintă decât să-și etaleze propria-i frumusețe. Aici muzica românească e la largul ei putându-și păstra rosturile ei firești de expresie. Intrăm însă în adevărata acțiune și atunci fraza muzicală a d-lui Drăgoi se

transformă cu desăvârșire. Pentru ca să facă față tragediei, dl Drăgoi se servește de fraza internațională descătuișată de orice culoare particulară, recurge la sonoritățile moderne ca largile lor posibilități pentru caracterizarea tuturor sentimentelor umane. Conștient însă de problema ce și-a impus-o dl Drăgoi revine în curând la colindă și supune orchestra legilor ei de calmitate. Pe scenă însă se succed accentele dramatice, tensiunea sufletească e purtată mai departe de recitativul care trebuie să depășească fatal orice îngrădire. În acel moment lucrarea se divizează fără remediul: pe scenă se petrece ceva, în orchestră altceva, elementele nu se con-topesc și prăpastia se cascadează.

Intră însă Ion și ca prin minune se împletesc iară în cea mai emoționantă armonie acțiunea și muzica. Nebunia lui Ion e blândă, misticismul său religios face parte integrantă din comorile sufletului popular și așa colinda care servește povestirii lui Ion, e convingătoare și românească până la induișoare. În felul acesta putem urmări lucrarea pas cu pas, verificând mereu această observație de interes capital: cum trebuie să cedeze mereu melodia populară acolo unde acțiunea pretinde accentul dramatic. Ca exemple cităm intreruperile înfăptuite de dl Drăgoi în text, pentru a lăsa muzica românească să respire; o parte din povestirea lui Ion, cântecul lui Dragomir, corul de după scenă (act. I.) Iar apropierea nemijlocită a frazei internaționale de fraza național românească îți procură un șoc foarte pronunțat. O combinațiune logică în toată plenitudinea ei pare o problemă nerezolvată încă: scena Anca-Dragomir și corul de după scenă ni s'a părut eclatant nejustificată.

Din opera „Năpasta” se nasc deci imperios întrebările de cari compozitorii noștri în materie de muzică dramatică

trebuie să țină seamă : 1. este motivul popular românesc prin esență nedramatic ? 2. e limitat pentru exprimarea numai a unei laturi din complexul sufletesc ? 3. se poate stiliza în așa fel încât să-și menție caracterul popular odată cu o imperioasă transformare pentru posibilitățile mai largi de caracterizare ?

Cu toate aceste nedumeriri opera „Năpasta” este o realizare care depășește cu mult orice încercare existentă la noi în acest gen. Poate că nici unul dintre compozitorii noștri nu posedă în așa grad instinctul perfect al alegerii și selecției motivului popular caracteristic românesc. Orhestrația e uneori de o uimitoare putere de caracterizare, realizând cu mijloace ingenios de simple, momente de adâncă emoție. Lucrarea tematică dovedește pe tehnicianul erudit. Întreaga lucrare e imbibată de miresele rare ale muzicii românești și emoționează profund.

Pentru a realiza această lucrare excesiv de grea muzicalicește și actoricește, Opera din Cluj n'a pregetat dragostea și munca, oferindu-ne un spectacol pentru care n'avem destule cuvinte de laudă.

Toți factorii sunt principali; lucrarea se razimă cu o egală greutate pe toți umerii: orchestra condusă cu o stăpânire absolut superioară de dl Jean Bobescu; Anca magistrală a doamnei Aca de Barbu, care e pur și simplu ideală în acest rol; creația de proporții grandioase a domnului Rabega (Dragomir), Ion creat de dl Ujeicu cu o covârșitoare putere, simpaticul Gheorghe al d-lui Antal: neuitând precizia și muzicalitatea eminentă a corului datorită d-lui Klee și montarea și regia foarte frumos puse la punct de dl C. Pavel.

Ana Voileanu-Nicoară.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cărți.

N. Iorga. *Faptă și suferință românească în Ardeal.* Scriere ocazională, apărută cu prilejul serbării întâiului deceniu dela unire. Scriere pentru masele mari, scoasă în zeci de mii de exemplare, din cari s'au desfăcut numai la Alba-Iulia, în ziua de 21 Maiu 40.000, prin oficiul de desfăcere al publicațiilor „Astrei”.

În 73 pg. dl N. Iorga povestește tot ce este esențial, necesar de cunoscut, din trecutul românesc al Ardealului și al Ardelenilor. Lucrarea se desfășoară în 8 capitole, a căror indicare va arăta și cuprinsul scrierii: Români înaintea de Români, Sătenii români în Ardeal; Cu sabia pentru drept; Români ostași și nobili; Cu frații pentru libertate; Legătura cu Români liberi; Nobili și țărani;

Cu crucea pentru omenie; Săteni fără căpetenie; Lupta fără sprijin pentru deplina îndreptățire; Lupta singuratică pentru lumină prin carte; Lupta prin revoluție pentru viața națională. Lucrarea ocazională a dlui N. Iorga, răspândită în masele țărănești, va semăna multe cunoștințe folositoare asupra trecutului românesc din Ardeal și va încălzi inimile pentru ceea ce am câștigat prin cumplite suferințe. Nime nu era mai chemat să dea această reprivire istorică „la zeci ani dela cuprinderea Ardealului sub steag românesc”, cum așa de frumos spune autorul.

Tr.

I. Corbul: *Doina.* Am scris altă dată, cu prilejul apariției, o dare de seamă asupra colecției de poezii popo-

rale lirice, întocmite de dl I. Corbu (în ziarul „Patria”). Am relevat atunci criteriile după care a fost alcătuită colecția și importanța ei.

Cum însă, între împrejurările de azi, lucrarea dlui I. Corbu nu a putut afla răspândirea pe care o merită, cred de potrivit să atrag și prin revista „Transilvania” atențiunea publicului cititor asupra ei.

Volumul s'a tipărit, înainte cu câțiva ani, la Bistrița, cuprinde 300 pg. și e de-o execuție tehnică ireproșabilă. Pentru prețurile de azi, costul volumului de 65 Lei e modest. Ediția de lux 100 Lei, poate fi un decor al ori-cărei biblioteci.

Dl I. Corbul, cunoscut publicului nostru prin cercetările sale de astronomie și scrieri de popularizare a astronomiei („Ad Astra”), precum și prin susținerea unei teorii cosmogonice, a utilizat la colecția sa de poezii populare lirice cele mai importante colecții de poezie populară, din toate regiunile românești, precum și material adunat de d-sa. D-sa a ales ce i s'a părut mai frumos și mai caracteristic din aceste colecții, iar materialul l-a aranjat și cuprins în următoarele capitole: Dor și drag; Dor și jale; Cântece de voinicie; Chiuituri; Colinde. Colecțiile din care a selectat materialul sunt toate cele apărute până la lucrarea d-sale, începând cu a lui Alecsandri până la dl Ovidiu Densusianu. Deasemenea sunt indicate revistele și ziarele din cari a selectat materialul de lirică populară.

Cetitorul are astfel într'un singur volum, lirică populară din toate regiunile românești, o strălucită dovadă a unității de limbă și de suflet a poporului nostru de pretutindenea. Autorul avea colecția gata la 1913 și în prefața scrisă atunci se deslușia scopul principal al ei „păstrarea limbii și naționalității” și „promovarea cunoștinții de carte la popor”,

căci se știe, spune dl I. Corbu cu drept cuvânt, că „nimic nu citește poporul mai cu drag decât propriile sale producții literare”.

Azi importanța colecției nu e prin nimic scăzută. Poate cu adausul că cei cari ar trebui să o răsfoiască mai mult nu sunt într'atâta țărani, cât mai ales intelectualii dintre cari unii, după unire, au căzut în greșala de a crede că... sufletul românesc nu e atât de unitar cum au crezut înainte cu zece ani și astfel au început să supraliciteze calitățile sufletești ale românilor din diferite regiuni ale țării.

Poezia populară, ca și toate produsele literare naționale, dovedesc însă că unitatea aceasta există, și nu de-acum — și că aceleași calități fundamentale le are neamul de baștină pretutindenea.

Afară de unele expresii locale, de unele terminologii deosebite după ținuturi, nu vei putea descoperi care doină ori strigătură e ardeleană și care — „re-găteană”.

Bucuria ca și durerea, iubirea de codru și de țară ca și satira, sunt pornite din aceeași simțire și exprimate aproape identic.

Colecția d-lui I. Corbu are meritul selecționării, pentru că nu orice poezie populară e și reușită, vrednică de a figura în volum. Și multe colecții abundă în material nepoetic.

A.

Almanahul societății „Petru Maior”. Cu prilejul serbărilor întâiului deceniu dela unire. Studențimea din fruntea societății „Petru Maior” a tipărit un almanah, care se prezintă în bune condiții tehnice și de radactare, și cuprinde un vast material informativ și documentar asupra vieții studentești, de pe lângă universitatea din Cluj, în cei zece ani din urmă.

Făcând apel la foștii membri ai soc. „Petru Maior”, Almanahul aduce în partea întâie (aproape 100 pp.) contribuția acestora, cu aprecieri și amintiri asupra vechei societăți, cu indemnuri pentru cei de azi. Se dau, la început, cuvântul Regelui Ferdinand la Centrul studentesc din Cluj, cu prilejul inaugurării universității, și cuvântarea actualului Regent Patriarhul Miron Cristea, spusă la Constanța, la congresul studentesc, în 1894, ca trimis al studenției române din Ardeal și Ungaria.

Dl *N. Iorga* are articolul: „Datoria studenției ardeleni”, care sfârșește cu cea mai mare datorie a zilei de azi: „La lucru! La lucru, sărbătornic și fără hoină”. „Trebuie să avem cât mai multă cultură și cât mai multă avere. Până atunci însă trecutul însuși trebuie cercetat, loc de loc, așezământ de așezământ, pentru a scoate la iveală ce *am dat* ca lumină și ca muncă. Și *este* material în această privință. Meargă studenții ardeleni, — nu numai cei dela litere — ori-unde să-l caute”.

Amintiri, dela „Petru Maior” și din viața studentească publică domnii I. Maior, Al. Vaida, Nicolae Ivan, Octavian Goga, E. Hațiegan, Nic. Drăgan, Al. Ciura, On. Ghibu, Seb. Stanca, I. Lupaș, V. Stanciu, E. Țeposu, V. Moldovan, E. Dăianu, D. Antal, E. Dandea, V. Onișor, V. Stoica. Indemnuri: V. Goldiș, I. C. Cătuneanu. Literatură: I. Agârbiceanu, Z. Bârsan, Liviu Rebreanu, T. Murășan.

Urmează apoi dări de seamă asupra constituirii și activității societăților studențești, pe facultăți și pe regiuni, în număr de 28!

De încheiere dl *G. Bogdan-Duică* publică „Răspunsul” la cârtirea care s'au dat persoanei lui Petru Maior, autorul istoriei cei pentru „Inceputul Românilor în Dachia”. Răspunsul, după

părerea d-lui G. Bogdan-Duică este scris de Petru Maior însuși. „Convinsgerea aceasta o impune conținutul broșurei, căreia i-am putea cita, paralel, texte din *Istoria pentru începutul Românilor* și din *Istoria bisericii* de Petru Maior; o impune și stilul, în care apar forme ce se găsesc și în alte scrieri de ale lui”.

„Broșura este un izvor biografic de mână întâia. Dacă ar fi mai liniștită a-și compara-o cu elegia lui Șincai despre sine însuși, pe care a reprodus-o A. T. Ilarian în biografia acestui istoric”.

Tr.

St. Bezdechi *Antologia liricilor greci*. Institutele speciale de pe lângă diferitele specialități a facultății de litere dela universitatea din Cluj, sunt în plină activitate. Dacă am pomeni numai pe cel al limbei române, condus de dl Sextil Pușcariu cu „Daco România”, și Institutul de Istorie națională, care publică anuare bogate — lucrări mai bine cunoscute de marele public, — vom înțelege ce frumoasă muncă științifică se face în cadrele universității Daciei Superioare.

Dar sunt și lucrările altor institute mai puțin cunoscute, nu pentru că aici nu s'ar desvolta o însemnată activitate, ci fiindcă lucrările nu prea pot vedea lumina tiparului din lipsa de fonduri. Dotarea suficientă a acestor institute ar fi de mare preț pentru cercetările științifice românești.

Un astfel de institut este și acel de *Studii clasice* al universității clujene. Dintre lucrările lui abea au putut apare în tipar câteva numere până azi. Între ele două sunt datorite dlui *Șt. Bezdechi*, prof. univ. de filologia clasică. Una este: „Antologia liricilor greci”.

În prefață dl Șt. Bezdechi arată greutatea compunerii unei astfel de Antologii și greutatea de-a stabili fazele

evoluției poezii lirice grecești, din care afară de Pindar și Bachilide, ne-au rămas numai fragmente.

Din ce ni s'a păstrat se poate însă reconstrui caracterul liricei grecești: „E o poezie vecinic umană, vecinic sănătoasă, căci nu crește în ungherele întunecoase, ci se răsfață la lumina zilei, înviorată de aplauzele delirante a sute și mii de oameni, cari o sorb de-a dreptul din gura poetului sau a cântăreților incununați cu iederă verde. E o poezie socială, înfrățitoare, menită să îmbrace în o expresie artistică, emoția religioasă a unui popor, care se poate emoționa la privescerea unei procesiuni scilpitoare, a unui trup frumos, a unui cal de rasă sau să se lase sguđuit de fiorul generos al iubirii de țară”.

Lirica greacă „era însoțită de un cadru strălucit, era susținută de muzică” — de unde greutatea modernilor de a o putea gusta și înțelege cum era la origine.

Dl S. Bezdechi pune problema atât de mult discutată a felului traducerilor din autorii clasici. D-sa arată greutățile de a păstra în traducere ritmul original și crede că cea mai bună soluție ar fi că „după cum se traduc cuvintele și expresiile, trebuie tradus și ritmul”, principiu pe care l-a urmat în Antologia prezentă, în care toate bucățile sunt traduse de dl Șt. Bezdechi.

Pildele ce ni se dau încep cu leğendarul poet Tyrteu și sfârșesc cu bucăți din secolul II, d. Ch. — E dată o scurtă biografie și apreciere după numele fiecărui poet din care se traduce.

Cei mai mulți nu cunoaștem din poezia greacă clasică decât pe cea epică și dramatică, așa că lirica din Antologie va fi pentru mulți o revelație. Pentru studenții în filologia clasică Antologia va fi un mijloc auxiliar de pătrundere în tainele liricei grecești. Traducerile dlui Șt. Bezdechi se prezintă în forma cea

mai acceptabilă ca ritm a vechilor cântece prinse într'o structură tehnică cu multe subtilități.

Iată un cântec din s. VII a. Ch. datorit lui Minneros din Smirna :

E viață sau plăcere
Fără Kypria cea de aur ?
Ah, aș vrea să mor mai bine
Dac'ar fi să nu am parte
De iubirea tăinuită,
De-a ei daruri dulci ca mierea
Și de moalele-i culcuș.
Căci a tinereții floare
Trece repede și moare ;
Iar când vine bătrânețea
Necăjită, ea ne face
Și urăți și neferice.
Grele griji ne rod în suflet
Și nu ne mai veseleşte
Nici chiar raza soarelui...

Din Simonide din Amorgos, s. VII :

„Fiul meu, Zevs tunătorul, cămuește 'n
[lume toate
Și la un sfârșit te duce cum el vrea și
[cum socoate.
Oamenii-s lipsiți de minte și trăesc mereu
[ca vita.
De-azi pe mâne fără' să știe ce sfârșit
[le-a da ursita.
Cu speranțe și credințe năzuințele de-
[șarte.
Și le pasc. Ci unul crede că de țintă
[il desparte
Mâne...

Un foarte spiritual portret al femeilor face același poet în poezia „Icoana femeilor”. De mii de ani se fac asupra lor aceleași observații, dovadă de același spirit uman și de adevărul: nimic nou subț soare.

O pildă de traducere a versului saphic :
„Venus fără moarte, tu stai în tronu-ți.
Inflorit, fiica lui Zevs, șireata,
Nici la griji să nu mă supui, stăpâno,
Nici la necazuri.

Metru folosit de Eminescu în cunoscutul sonet:

„Nu credeam să 'nvăț a muri vr'odată,
Vecinic tânăr înfășurat în manta-mi...

Sau, altă construcție saphică:

„Imi pare fericit ca zeii
Bărbatul ce îți stă în față
Și de aproape îți ascultă
Glasul dulce

Și răsul drăgălaș ce 'n suflet
Ca un cutremur mă pătrunde,
Căci de te văd măcar o clipă-mi
Mor pe buze.

Cuvintele și limba-mi seacă;
Un foc subtil 'm 'ncinge trupul
Pe ochi am ceață și 'n urechi imi
Țiuește...

Din Anacreon:

„Eros cu plete de aur
Asvârlă cu mingea de purpură 'n
Mine, indemnându-mă
Să mă joc cu fecioara gătită
Cu sandalele înflorite
Ea e din Delosul trainic.
Când vede cărunțile-mi plete
Se supără, și înspre altul
Privirea-și aruncă.

Deci și traducerea păstrează marea variație de formă, a ritmului, a metrului, pe lângă o claritate care dovedește deplina stăpânire a limbii grecești clasice din partea traducătorului.

Este întâia Antologie din lirica grecească clasică apărută la noi. Lucrarea ar merita o mai mare răspândire. Poate de aici încolo, reluându-se în învățământul secundar studiul limbii grecești, să ajungă mai cunoscută și mai utilizată. S. V.

Ovidiu Hulea. *Jerbe matinale.* Dl O. Hulea adună într'un caet tipărit la „Ardealul” în Cluj, o parte din versurile sale reslățite prin diferite reviste și ziare,

din trei cicluri: Răsvrătiri, Flori albastre, Nopti de veghe.

Cele din întâiul ciclu sunt poezii inspirate de războiul mondial, publicate atunci în mare parte în foiletonul ziarului „Românul” din Arad.

Nădejdea românismului din Ardeal, din vremea războiului, înalță capul în fiecare poezie din „Răsvrătiri”.

„Mor toți cei buni și cei ce-aveau
[un bine...

În urma morții cine mai rămâne?
Și va veni apoi, veni ca mâne
Mărta dimineață așteptată
Cu-atâta dor, cu insetări păgâne”.

(Vifor, 1914.)

„Stăpâne, și ne lași tu cerșitori
Pe cei ce-am plâns și-am așteptat o
[viață?

Mai bine-atunci dărâme-se pământul
Ce ne-a 'ncleștat în oarba sbuciumare,
Cu el alături să găsim mormântul
Crezând, sperând în marea Sărbătoare”!
(La anul nou, 1919.)

„Și-un neam întreg și-aduce inimile
Ca un prinos de mulțumită, Ție:
Să ard'a inimilor hecatombe
Numai dreptatea ta să nu 'ntârzie!
(Dă brațelor puterea lui Samson, 1915.)

„O munților, vă rupeți trupu 'n două
Cum inima în două ne-a fost ruptă.
Cerniți și, vai, îngrozitoarea frunte
De dor ni-e buza arsă, fața suptă!
Vă vom cuprinde hohotind în plânsul
Cel fericit și scump al revederii
Și vom chema pe Dumnezeu să vie
La serbătoarea Lui, a Învierii”.

(Carpaților, gătiți-vă 'n mărire, 1916.)

Cercetătorul scrisului românesc din Ardeal în vremea războiului mondial se va opri desigur și la versurile d-lui O. Hulea. Ele înfățișează o stare de spirit generală atunci la noi, poetul nu era decât

expresia acestui spirit, și de ceeace ne mirăm azi e că censura unguerească a putut lăsa să apară *atunci* versuri în cari se striga nădejdea și credința românismului de dincoace de Carpați, așa de limpede și categoric, în ziua cea mare a invierii.

În ciclul „Flori albastre” frumoase versuri în formă populară, închinată mamei și sorei moarte. Tot asemenea: Toamnă, Iarnă, Cântec de primăvară, Dela noi din sat, Dimineața.

Din „Nopti de veghe” cităm :

„Am zis vieții să m'aștepte...
Și cum zori am pe albul drum
Rădea câmpia nesfârșită
Și zările cerneau parfum...

— Dar viscolind porni de-odată
Din cerul toamnei veșted scrum...
Și m'am trezit plângând cu hohot,
Ca un orfan pierdut pe drum...

I. T.

Șt. Bezdechi. Gânduri și chipuri din Grecia veche. Între publicațiile Institutului de studii clasice ale universității din Cluj, a apărut și volumul cu titlul de mai sus. Dl Șt. Bezdechi adună aici următoarele studii ale sale, scrise cu mult discernământ și cu o bogată informație: Istoriografia elenă; Concepția elenă despre istoriografie; Omer și opera lui; Chestiunea Omerică; Socrate; Antifan; Andocide; Sf. Ion Gură de aur.

Dl Șt. Bezdechi e deplin stăpân pe literatura universală a problemelor ce tratează, astfel că cetitorul mai puțin inițiat, face cunoștință în cursul citirii cu diferitele teorii cari s'au perindat în legătură cu produsele literare și științifice ale Greciei clasice.

Vorbind despre caracteristicile istoriografiei elene, dl Șt. Bezdechi arată că popoarele vechi, — afară de Evrei — până la Greci n'au reușit să creeze nici

măcar un început de istorie. Este meritul poporului elen — scrie D-sa, „că a știut să pună pe om în centrul preocupărilor istoriei, și că a introdus în cercetarea și expunerea faptelor omeneste, acel nex logic, rezultat al gândirii susținute, ce dovedește pe Elenul cult de barbarul instinctiv”.

Dar începuturile istoriografiei grecești au trebuit să lupte cu multe greutăți, — unele provenite din caracterul poporului grecesc. Astfel „dragostea de adevăr nu e o trăsătură specifică a caracterului grec. Elenul e gata să sacrifice adevărul frumosului, fără șovăire”.

Deaceea istoriografii greci nu sunt prea scrupuloși în redarea adevărului istoric. Lucrul se explică, cel puțin pentru începuturile istoriografiei grecești și prin faptul că noul gen literar e „una din fiicele epopeei și ca atare va moșteni și ea ceva din firea poeziei”.

Dar tot Grecii au înțeles mai întâiu că istoria, pentru ca să rămâie, are nevoie „să se razime pe un schelet de idei generale”. Astfel se adaugă caracterul filozofic al istoriografiei elene. — Mai târziu istoriografia greacă a început a fi influențată de retorică. Așa de pildă considera istoria ca un gen al retoriceii, așa că istoriografii greci „se eliberează din ce în ce mai mult de jugul incomod al adevărului”, dar „il invoacă în ori-ce moment, spre a face plausibile ficțiunile pe care le debitează”.

Elementul estetic a fost considerat dela început ca foarte important în istoriografia elenă.

Dl Șt. Bezdechi reia problema în „Concepția elenă despre istoriografie” și o desvoaltă cu multă competență, insistând aici indeosebi asupra părerilor anticității grecești despre importanța și folosul istoriei.

În „Omer și opera lui” militează pe lângă părerea, în general, admisă azi

după care Odiseia și Iliada sunt operele unui poet genial, și nici decât produsul colectiv al spiritului popular grec, iar în al doilea rând se fac considerații asupra tezei că cele două epopee nu înfățișează „aurora timpurilor primitive europene și o stare de simplitate ideală”, cum s'a crezut o vreme, ci o viață socială organizată într'un stadiu de evoluție destul de înaintat.

Studiile d-lui Șt. Bezdechi din volumul de față sunt scrise într'un stil curgător, cu claritate, deși cu nizuința de-a concentra în puține pagini probleme în jurul cărora s'au scris volume.

Am spune că pentru o rapidă și totuși temeinică introducere a cititorului laic în clasicism, studiile d-lui Șt. Bezdechi sunt foarte potrivite și bine-venite.

V. S.

Reviste.

Vașa românească No. 2—3. Apărând mereu cu mari întâzieri, datorită condițiilor cunoscute între cari se pot edita revistele românești, V. Rom. aduce în fruntea numărului acesta dublu, trei miniaturi de Lucia Mantu, cari cad de parte de întâile publicate, în acest gen, de autoare. Colaborează dl H. Philipide, T. Vianu, M. Tolu, cu un bogat informat articol: Edouard About și România; G. Bărgăuanu cu versuri. Dl I. D. Suchianu în „Note pe marginea cârților” scrie extaziat despre poezia lui Tudor Arghezi. Între altele descoperă că în Arghezi se vedește atitudinea caracteristică a românului față de divinitate. Cică această notă specifică a românului ar fi un fel de „arțag” împotriva divinității!!

„Pe un Franțuz, Englez, German, Danez, American sau Rus — Dumnezeu îl chinuște, îl extaziază, îl frământă, îl desnădăjduște, îl revoltă. Sau îl îmboldește la lucru, la muncă tacticoasă, monotonă — ca 'n împărăția cerurilor. Pe Arghezi, — Dumnezeu îl: „agasează”. Dumnezeu se ține scai de capul d-lui Arghezi. În toate bucățile acestui poet întâlnim același *sentiment de arțăgoasă enervare împotriva unei divinități care-l obsedează ca o ranglenă*” (sublinierile sunt ale noastre).

Și cică, aceasta e și atitudinea românului în fața Dumnezeirii!

„Ce poate da un Valah, sgduuit de disperare metafizică? Se sinucide? Nu. Ucide? Nu. Se incuie într'o sumbră pustnicie? Nu. Răzbunarea sa e alta: *peste sfinți și stele va svârli o mică porcărie. Mică de tot*”. Și criticul aduce pilde din poezia lui Arghezi.

Adică, în cel mai bun caz Românul, după care Dumnezeu se ține scai, — îi dă cu tifla!

Adică acesta să fie Românul tipic în fața Divinității?

„La prima strofă îl vede pe Dumnezeu senin. La a doua, e în extaz. A treia, îi sare țandăra. Iar la a patra, ori îi descopere cine știe ce ridicol, ori i-o taie scurt, trimițându-l la plimbare (p. Dumnezeu! Nr. 2), și instalându-se el boierește.”

Dar, să avem iertare, domnule Suchianu, o astfel de atitudine poate să fie a unui țigan, dar nu a unui român; poate fi a unui imbecil sau a unui pervers, dar nu a unui talent, a unui creator. Și nu credem să câștigi vr'odată aprobarea lui T. Arghezi în această interpretare. „Mica porcărie” n'a întrebuințat-o Românul, — mai ales cel de pripas, față de semenul său, dar nu față de Dumnezeu.

Dacă românul nu se spânzură din pricina chinurilor metafizice, nu o face pentrucă e un suflet echilibrat, unul care a luat din milenii cunoștința cea adevărată asupra lumii și vieții, știe ce-i este dat și ce nu-i este dat muritorului să poată și se mulțumește cu realitatea, grea și dură, cu taina ce ne acopără:

La ce să 'ntrebi vieața ce-i?
Așa se 'ntreabă cei mișei.
Ce-i buni n'au vreme de gândit
La moarte și la tânguit.

Dar știi un lucru mai presus
De toate câte ți le-am spus:
Credința 'n zilele de-apoi,
E singura tărie 'n noi!

Aceasta e, de mii de ani. — încă înainte de creștinism — atitudinea Românului autohton în fața Divinității, nu „mica porcărie”, pe care dl Suchianu o descoperă în poezia lui T. Arghezi. Din această „credința în zilele de apoi” naște liniștea metafizică a Românului.

Misticismul lui însuși e un misticism purificat prin experiența generațiilor. Nu mai sunt explozii ca la Ruși, nu mai e extaz sau încercare de demonstrare ca la alții cari de-abea de-o mie și ceva de ani își fac experiența lor religioasă.

Mărturisim că nu ne putem pronunța asupra „micii porcării” românești din poezia lui T. Arghezi. Din citatele d-lui Suchianu nu o descoperim. Dacă va fi, dacă va recunoaște-o și autorul, putem să-l asigurăm și pe critic și pe poet, că ea, „mica porcărie”, va fi a altuia, dar nu a Românului, care și azi se închină cu capul descoperit, spre răsărit, în zori, sau înainte de-ași începe bruşul său de mămăligă.

Am văzut, nu mai știm în ce ziar, reproducă o parte din această critică a d-lui Suchianu, par'că anume pentru a populariza noua teorie, după care Ro-

mânul îi dă cu tifta și lui Dumnezeu. Pentru a populariza o idiotie, dar care e o necuviință la adresa unui neam întreg.

Dealtfel, după dl Suchianu și desnădejdea românească — tot în Arghezi — e „mai aproape de injurătură, decât de lacrimi”...

Dl A. Ofețea vorbește, cu bogată informație, despre o țară fericită: Danemarca, ajunsă la mare prosperitate prin trecerea dela exportul de cereale la exportul de articli alimentari, trecuți prin industria indigenă.

O vastă cronică externă, scrisă de dl Dașcovici, un bun cunoscător al problemelor internaționale europene de după războiu. O notă justă în aprecierea lui Błaga. — Recensii reciproce ale colaboratorilor revistei. O infierare a trivialității din „romanul” lui I. Minulescu. „Corigent la limba română.” — Cronici etc.

Buletinul Grădinii botanice și al Muzeului botanic — dela universitatea din Cluj. Vol. VIII, No. 2—4. Sub îngrijirea d-lui prof. Al. Borza. *Buletinul* continuă să ducă dovada științii și a hărniciei românești de pe lângă universitatea din Cluj, peste hotarele Țării. Grădina botanică din Cluj, precum și Muzeul botanic, e o mândrie a științii românești; se îmbogățesc an de an, iar cercetările florei din România aduc servicii importante botanice, în general. — *Buletinul* e scris în întregime în latinește, — limba internațională și azi a botaniștilor. — Colaborează la acest volum: C. H. Zahn: Hieracia Transilvanica; E. I. Nyárády: Adnotationes ad Floram Romaniae III. Al. Borza și colaboratorii: Schedae ad Floram Romaniae exsiccatae (Cent. VIII—IX.)

Arhivele Olteniei. Nr. 41—42. Intră în anul VIII-lea, de apariție, aducând material variat, foarte interesant în le-

gătură cu trecutul Olteniei. Volumele de până azi conțin o bogată magazie pentru cei ce vor încerca în viitor reconstruirea trecutului Olteniei, și nu numai al celui istoric.

Materialul publicat privește de obicei următoarele capitale: Figuri istorice oltenene, Oltenia istorică, Oltenia preistorică, Oltenia naturalistă, Oltenia folkloristă, Oltenia literară-artistică, Oltenia culturală. Note și comunicări.

E o publicație regionalistă de mare importanță pentru cunoașterea acestei provincii, cum nu mai avem decât 2—3 în cuprinsul Țării, (Analele Dobrogei, Arhiva someșană). Cercetarea în detaliu a trecutului unei regiuni, a pământului, a locuitorilor, e cel mai rodnic „regionalism”, din astfel de cercetări crește cunoașterea neamului și a pământului național întreg. — După unire Oltenia merge în fruntea altor provincii în cultivarea acestui patriotism local, atât de laudabil.

Revista teologică Nr. 4 O deschide un articol de Paști, adânc simțit, scris de prof. Dr. G. Cristescu. Arh. Scriban continuă studiul „Predici nouă ale lui Frank Thomas”. Considerați cu interpretări istorice-exegetice aflăm în articolul „Sabatul și morala judaică” de A. I. Părvulescu. Mișcarea literară bisecească. Cronici, note etc.

Vatra. O nouă tipăritură pentru popor. Apare la Craiova, în editura „Ramuri”, sub conducerea dlor C. G. Făgețel, I. Dongorozi și dl C. Coltescu. Are format de revistă mare, cu ilustrații în culori, apare lunar. Materialul celor două numere apărute nu e în întregime

pentru popor. Publică povestiri, versuri populare, tâlcuirea scripturii.

Ritmul vremii. Nr. 2, 3. Dl N. Dragomirescu își continuă cunoscutele „Dialoguri”, în cari discută probleme estetice, culturale etc. În aceste două numere, de pildă, nemuritorii: Alexandrescu, Creangă, Maiorescu, Conta, Eminescu etc., discută, duși de ață de dl Dragomirescu, următoarele probleme „Politica și Statul cultural; Știința, doctrina, disciplina” și integralismul și filosofia germană.

Poetul D. Nanu începe traducerea, în frumoase versuri, *Fedrei* de Racine,

Junimea literară. Revista Bucovinei intră în anul al 18-lea cu un număr împărțit Ianuar—April 1929, dovadă și aici de greutatea de editură pe cari le întimpină revistele noastre literare. În articolul prim dl I. Nistor arată în câteva linii drumul străbătut de revistă, insistând asupra menirii ei de a grupa mereu tineretul cu aplicații spre literatură a Bucovinei.

Revista de o vreme, aduce într-adevăr încercări literare și științifice ale tineretului bucovinean. Cele din urmă superioare celor dintâi. Afară de poetul Voevidca, Bucovina, după unire, n'a mai dat nici un talent literar, care să nu rămână la fagăduelile începutului. Chiar Voevidca, în ultimul volum, recensat în acest număr, pare a fi adevărat de-o inspirație care nu-i potrivită talentului său.

Insemnăm din acest număr schița „Frigul”, de T. Chelariu, cu fină nuanță. Citim studii istorice cari arată o bună pregătire.

Cetiți coperta pag. 4 cu lista
„Bibliotecii populare a Asociațiunii”!